

**BAZI İNGİLİZCE KUR'AN MEALLERİNİN
DEYİM ÇEVİRİSİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Selim KUM

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Prof. Dr. Musa BİLGİZ
2016
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Selim KUM

**BAZI İNGİLİZCE KUR'AN MEALLERİNİN DEYİM ÇEVİRİSİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Musa BİLGİZ**

ERZURUM - 2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

18/08/2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Bazı İngilizce Kur'an Meallerinin Deyim Çevirisi Açısından Değerlendirilmesi " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

18/08/2016

Selim KUM

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Musa Bilgiç danışmanlığında, Selim Sunu tarafından hazırlanan bu çalışma 28/07/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel İktisat Bil. (Tez) Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Musa Bilgiç İmza: [Signature]
Jüri Üyesi Prof. Dr. Talip Özdece İmza: [Signature]
Jüri Üyesi Prof. Dr. Ömer Faruk (Anar) İmza: [Signature]

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 28/07/2016

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ	IX

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU ve AMACI	1
II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
III. ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ	3
IV. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLARIN ANALİZİ	3
V. KUR’AN’IN İNGİLİZCEYE ÇEVİRİ TARİHİ	5
A. Müslüman Mütercimler ve Eserleri.....	5
B. Gayrimüslim Mütercimler ve Eserleri	8
VI. TEZİMİZDE İNCELEDİĞİMİZ ÇEVİRMENLER ve ESERLERİ	9
A. Muhammad Taqi al-Din al-Hilali ve Muhammad Muhsin Khan -The Noble Qur’an English Translation of the Meanings and Commentary.....	9
B. Allame Abdullah Yusuf Ali –The Holy Quran.....	10
C. Maulawi Sher Ali –The Holy Qur’an (Arabic Text and English Translation)	10
D. Arthur John Arberry -The Koran Interpreted	11
E. Maulvi Muhammed Ali –The Holy Qur-an (Containing the Arabic Text with English Translation and Commentary).....	12
F. Muhammad Marmaduke William Pickthall –The Meaning of the Glorious Quran	13
G. Saheeh International Translation –The Qur’an with Surah Introductions and Appendices	14

BİRİNCİ BÖLÜM

DEYİM ve ÇEVİRİ İLİŞKİSİ

1.1. KAVRAM OLARAK DEYİM	15
1.2. BİÇİMSEL OLARAK DEYİM	16
1.3. DEYİMLERİN SINIFLANDIRILMASI	17

1.4. DEYİM-KÜLTÜR-COĞRAFYA-ANLAM İLİŞKİSİ	17
1.5. İNGİLİZCEDE DEYİM KAVRAMI.....	20
1.5.1. Selamlaşmalar, İyi Dilekler ve Kalıp Halinde Kullanılan Cümleler, vb.....	20
1.5.2. İlgeç Öbekleri (Prepositional Phrases)	21
1.5.3. Özdeyişler, Atasözleri ve Alıntılar	21
1.5.4. Öbekselle Fiiller (Phrasal Verbs)	22
1.5.5. Eşdizimlilikler (Collocations)	22
1.5.6. Kalıp İfadeler.....	22
1.6. ARAPÇADA DEYİM KAVRAMI	23
1.7. İNGİLİZCE ve ARAPÇA ÖZELİNDE DEYİMLERİN KARŞILIKLARI.....	24
1.7.1. Anlamı ve Biçimi Aynı Olan Deyimler	24
1.7.2. Anlamı Aynı Biçimi Farklı Deyimler	25
1.7.3. İngilizcede Karşılığı Olmayan Arapça Deyimler	26
1.7.4. Arapçada Karşılığı Olmayan İngilizce Deyimler	26
1.8. ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİLİK TEORİSİ	27
1.9. DEYİMLERİN ÇEVİRİSİ.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

BAZI İNGİLİZCE KUR'AN MEALLERİNİN DEYİM ÇEVİRİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. “وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ” (BAKARA 2/42).....	34
2.2. “وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَالْمَسْكَانَةُ” (BAKARA 2/61, ALİ İMRAN 3/112).....	37
2.3. “فَتَبَدُّوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ” (BAKARA 2/100 ve 101, ALİ İMRAN 3/187, HUD 11/92)	40
2.4. “لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ” (BAKARA 2/113, MAİDE 5/68).....	43
2.5. “وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا النُّبُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا النُّبُوتَ مِنْ أَسْوَاقِهَا” (BAKARA 2/189).....	45
2.6. “وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ” (BAKARA 2/217).....	48
2.7. “نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ” (BAKARA 2/223).....	51
2.8. “مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا” (BAKARA 2/245, MAİDE 5/12, HADİD 57/11 VE 18, TEĞABÜN 64/17, MÜZZEMMİL 73/20)	54
2.9. “وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ” (ALİ İMRAN 3/103)	56

2.10.	”وَأُحْضِرَتِ الْأَنفُسَ الشُّحَّ“ (NĪSA 4/128).....	58
2.11.	”عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ“ (MAĪDE 5/105).....	59
2.12.	”اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ“ (EN’AM 6/135, HUD 11/121).....	61
2.13.	”لِيَأْسُ التَّقْوَىٰ“ (ARAF 7/26).....	63
2.14.	”حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ“ (ARAF 7/40).....	65
2.15.	”تَذْهَبِ رِيحُكُمْ“ (ENFAL 8/46).....	67
2.16.	”ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ“ (TEVBE 9/25 ve 118).....	69
2.17.	”بِأَعْيُنِنَا“ (HUD 11/37, TUR 52/48, KAMER 54/14).....	73
2.18.	”كَبَّاسِطٍ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ“ (RAD 13/14).....	74
2.19.	”تَشَخَّصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ“ (İBRAHİM 14/42).....	77
2.20.	”يُرْدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمْرِ“ (NAHL 16/70).....	78
2.21.	”كَأَلَّتِي تَقْضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا“ (NAHL 16/92).....	80
2.22.	”فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ“ (NAHL 16/112).....	82
2.23.	”وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ“ (İSRA 17/13).....	84
2.24.	”لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ“ (İSRA 17/29).....	87
2.25.	”فَتَقَعْدَ مَلُومًا مَحْسُورًا“ (İSRA 17/29).....	91
2.26.	”لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ“ (İSRA 17/36).....	92
2.27.	”وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ“ (İSRA 17/83, FUSSİLET 41/ 51).....	95
2.28.	”كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ“ (İSRA 17/84).....	96
2.29.	”رَجْمًا بِالْغَيْبِ“ (KEHF 18/22).....	98
2.30.	”وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ“ (KEHF 18/42).....	100
2.31.	”وَوَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي“ (MERYEM 19/4).....	101
2.32.	”وَوَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا“ (MERYEM 19/4).....	104
2.33.	”وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا“ (MERYEM 19/50, ŞUARA 26/84).....	105
2.34.	”تُكْسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ“ (ENBĪYA 21/65).....	107
2.35.	”وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ“ (HAC 22/11).....	109
2.36.	”يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ“ (FURKAN 25/27).....	112
2.37.	”وَتَقَطَّعُونَ السَّبِيلَ“ (ANKEBUT 29/29).....	114
2.38.	”وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ“ (AHZAB 33/10).....	116
2.39.	”حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا“ (MUHAMMED 47/4).....	118
2.40.	”وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ“ (KAF 50/16).....	119
2.41.	”سَنَسِيْمُهُ عَلَى الْخُرطومِ“ (KALEM 68/16).....	122

2.42. ’يُكْشَفُ عَن سَاقٍ‘ (KALEM 68/42)	125
2.43. ’يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا‘ (MÜZZEMMİL 73/17).....	127
2.44. ’وَالْتَفَتِ السَّاقِ بِالسَّاقِ‘ (KIYAME 75/29)	128
2.45. ’وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ‘ (TEKVİR 81/18).....	130
2.46. ’الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ‘ (İNŞİRAH 94/3).....	132
2.47. ’تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ‘ (MESED 111/1)	134
2.48. ’وَأَمْرًا تُهْ حَمَالَةَ الْحَطَبِ‘ (MESED 111/4)	137
GENEL DEĞERLENDİRME	140
SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA	146
ÖZGEÇMİŞ.....	154

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****BAZI İNGİLİZCE KUR'AN MEALLERİNİN
DEYİM ÇEVİRİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ****Selim KUM****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Musa BİLGİZ****2016, 153 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Musa BİLGİZ
Prof. Dr. Ömer KARA
Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ**

Metin çevirisinde deyimler önemli bir yer tutmaktadır. Bu önem, deyimlerin taşıdığı mecazi anlamdan kaynaklanmaktadır. Bu mecazi anlamlar, kültürden kültüre değişir ve her kültürde farklı şekillerde ifade edilir. Çevirmenin hangi ifadenin deyim olduğunu ve bu deymi hedef dile nasıl çevireceğini bilmesi önem taşımaktadır. Çünkü deyimlerin anlamları bu deyimleri oluşturan kelimelerin gerçek anlamlarından farklıdır. Çevirmen, Allah'ın Kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i çeviriyorsa bu durumda deyimlerin çevirisi daha da önemli hale gelmektedir. Biz bu çalışmamızda, Kur'an'da geçen 48 deyimden 7 İngilizce Kur'an mealindeki çevirisini inceledik. İngilizce Kur'an okuyanlar açısından önemli olduğunu düşündüğümüz bu çalışmada bu deyimlerin nasıl çevrilmesi gerektiğini bazı tefsir ve sözlüklerdeki açıklamalardan da yola çıkarak ifade ettik.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, deyim, deyimsel ifade, İngilizce Kur'an meali, çeviri, mecaz.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE EVALUATION OF SOME ENGLISH TRANSLATIONS OF THE QUR'AN
IN TERMS OF IDIOM TRANSLATION****Selim KUM****Advisor: Prof. Dr. Musa BİLGİZ****2016, Page: 153****Jury: Prof. Dr. Musa BİLGİZ****Prof. Dr. Ömer KARA****Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ**

Idioms occupy an important place in text translation. This is just because they have metaphorical meanings. These metaphorical meanings differ from one culture to another and they are expressed in different ways in each culture. It is very important for a translator to know which expression is an idiom and how to translate an idiom into target language. This is just because idioms have different meanings rather than the meaning of the words that make up them. If the translator translates the Glorious Qur'an, the book of Allah, in this case, the translation of the idioms becomes so important. In this study, we have analysed the translation in seven English translations of the Quran of forty-eight idioms. In this study that we think it is important for those who read English translations of the Qur'an, we have explained how idioms are supposed to be translated on the basis of the explanations in some tafseer (interpretation) books and dictionaries.

Key Words: Qur'an, idiom, idiomatic expression, English translation of the Qur'an, translation, metaphor.

KISALTMALAR DİZİNİ

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin
Bkz./bkz.	: bakınız
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren, Çevirenler
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
OUP	: Oxford University Press
r.a.	: Radıyallahu anh
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
sb	: somebody (birisi)
sth	: something (birşey)
s.y.	: sayfa yok
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
The USA	: The United States of America (Amerika Birleşik Devletleri)
tsz.	: tarih yok
UK	: United Kingdom (Birleşik Krallık)
vb.	: ve benzeri
y.y.	: Baskı yeri yok

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Anlamı ve Biçimi Aynı Olan Deyimler	24
Tablo 1.2. Anlamı Aynı Biçimi Farklı Deyimler	25
Tablo 1.3. İngilizcede Karşılığı Olmayan Arapça Deyimler.....	26
Tablo 1.4. Arapçada Karşılığı Olmayan İngilizce Deyimler.....	27
Tablo 2.1. Deyimlerin Nasıl Çevrildiğine Dair Oran Tablosu	140

ÖNSÖZ

Kur'an, inananları en doğru yola ileten bir kitap olmasının yanı sıra şekil açısından Arap Dili'nin en güzel örneklerini, kullanımını belli bir tarzda ortaya koyan ilahi bir kitaptır. Özellikle de inanmayanlara yönelik "Doğru söylüyorsanız benzer bir sûre getirin." şeklindeki meydan okumalara cevap verilememesi Kur'an'ın eşsizliğini, mükemmelliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Arap Dili'nin çeşitli örnek ve kullanımını yansıtan Kur'an'da mecaz ve deyimsele ifadeler de kullanılmıştır. Arap kültürünü yansıtan bu ifadeler Kur'an mesajının iletilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Mecaz içeren ifadelerin kelimesi kelimesine çevrilmesi, Kur'an mesajının doğru iletilmesi amacıyla bir set ve engel teşkil edecektir. Kur'an'ı yabancı dile çevirenlerin yapması gereken en hayati iş ise bahsettiğimiz bu mecazi ve deyimsele ifadeleri açık ve anlaşılır bir biçimde hedef dile aktarmaktır. Kur'an'ın yabancı dillere çevrilmesiyle birlikte bu ilahi kitabın nasıl ve hangi biçimde çevrilmesinin gerekliliği önem arz etmeye başlamıştır. Bu konuyla alakalı çeşitli incelemeler yapılmıştır. Yaptığımız araştırmada, bu tür incelemelerin ve Kur'an deyimlerinin nasıl çevrilmesi gerektiğiyle alakalı yapılan çalışmaların hem sayıca az olduğunu hem de bu inceleme ve çalışmalarda oldukça az sayıda deyim incelediğini gördük. Kelimesi kelimesine ve yanlış yapılan çevirilerin çok olması, bu tür çevirilerin insanlarla Kur'an mesajı arasında engel oluşturması, yanlış yapılan bu çevirilerin bazı insanlar tarafından farklı ve Kur'an'ın ruhuna ters biçimde yorumlanması vb. sebeplerle böyle bir çalışma yapma lüzumu hasıl oldu.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamızın konusu ve amacından, çalışmamızda kullandığımız kaynak ve yöntemlerden bahsedip meallerini incelediğimiz çevirmenlerin hayatlarını kısaca aktardık. Birinci bölümde deyim in ne anlama geldiğini, İngilizce ve Arapçada deyim kavramını, çeviri teorisi olan eşdeğerliliği ve deyim çevirilerinin nasıl yapılması gerektiğini anlattık. Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan ikinci bölümde ise önce incelediğimiz deyim in ne anlama geldiğini değişik tefsir ve sözlüklerden yararlanarak ortaya koyduk. Sonrasında bu deyimlerin nasıl çevrildiğini inceledik. Bu deyimler için çeviri önerileri sunduk. Sonuç kısmında ise çalışmamızı genel olarak değerlendirdik ve tespitlerimizi ve önerilerimizi

açıkladık. Âyetlerin Türkçe anlamlarını verirken Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin'in beraber hazırladıkları mealden yararlandık.

Yazılan mealler açısından bakarsak deyimın çevirisinde kullanılan kelimelerin günümüz İngilizcesinde, çevirideki anlamıyla kullanılmaması çalışmamızı olumsuz yönde etkileyen bir durumdur. Bunun dışında teknolojinin ve yayım sektörünün gelişmesi, internetin araştırma kaynaklarının yaygınlaşmasında katkıda bulunması araştırmamız açısından olumlu yönlerdir.

Bu ve benzeri çalışmaların Allah'ın tüm insanlığa gönderdiği mesaj olan Kur'an'ın İngilizce mealler özelinde daha iyi anlaşılmasına sağlayacağı katkı ve buna benzer çalışmaları teşvik yönü bizim için mutluluk kaynağı olacaktır. Çünkü yeni Müslüman olanların ve İslamiyet'i araştıranların ilk başvuru kaynağı elbette Kur'an'dır.

Çalışmama bilgi ve tecrübeleriyle çok değerli katkılarda bulunan, çalışmam konusunda beni cesaretlendiren ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Musa Bilgiz'e, teze dair fikirlerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Sadık Kılıç, Sayın Prof. Dr. Ömer Kara ve Sayın Prof. Dr. Talip Özdeş'e çalışma süresince maddi ve manevi desteğini esirgemeyen çok değerli eşime ve biricik oğluma şükranlarımı sunarım.

Allah'ım faydası olmayan ilimden sana sığınıyor, senden faydalı ilim istiyorum. Başarımla ancak Allah'ın yardımını iledir.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU ve AMACI

Deyimsel ifadeler, her dilde önemli bir yer tutmaktadır. Şöyle ki mecazi anlam taşıyan deyimler, kültürel özellikler taşır. Diller birbirine benzeyen deyimlere sahip olsalar da deyimler genellikle her dilde kısmen ya da tamamen birbirlerinden farklı özellikler gösterir. Deyimleri başka bir dile çevirirken deyimsel anlamını göz ardı etmek, mesajın okuyucuya iletilmemesine hatta yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir. Bu durum kutsal metinlerin çevirisinde daha da önem kazanmaktadır. İlahi kutsal metinler, insanlığın hayatını tanzim etmeye yönelik mesajlardır. Çevirmenler de bu mesajın insanlara aktarılmasında aracılık ederler. Doğru düzgün yapılmış bir çeviri, ilahi mesajların insanlara sağlıklı ulaşmasını sağlarken yarım yamalak ve yanlış yapılan çeviriler ise insana bu mesajları aktaramamak bir yana insanı bu ilahi mesajlardan uzaklaştırabilir.

Bu açıdan bakıldığında Kur'an'da geçen deyimlerin tespitinin ve bunların başka bir dile doğru bir biçimde çevrilmesinin çok önemli olduğu anlaşılabilir. Mecazi anlam taşıyan deyimlerin başka dile doğru bir biçimde çevrilmesi, anlamın sıhhatli aktarılması açısından önemlidir. Söz konusu 1400 küsur sene önce inzal olunan Kur'an olduğundan bu deyimlerden bazılarının çağdaş Arapçada kullanılmadığını söyleyebiliriz. Çünkü dil canlıdır. Dile yeni kelimeler girdiği, kelimeler farklı anlamlar kazandığı gibi kullanılan kelimeler ve deyimler kullanım dışı kalabilir. Kur'an'da kullanılan deyimlerin bazılarının çağdaş Arapçada kullanılmadığı göz önünde bulundurulursa bu deyimlerin tespiti biraz zor olacaktır. İfadenin deyim olduğu anlaşılmazsa yapılacak çeviri lâfzî olacak ve asıl mesaj verilemeyecektir. Örneğin “فَقَبْدُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ” ifadesinin deyim olduğu bilinmezse “Arkalarına atıyorlar.” şeklinde lâfzen çevrilmesi ya da kültürel farklılıklar göz ardı edildiğinde “يَسْأَلُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ” ifadesinin “Eşleriniz nesillerinizi devam ettirmek için yaklaşacağınız döl yataklarınızdır.” yerine “Eşleriniz sizin tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz gibi varın.” şeklinde çevrilmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu çeviri birçok yanlış anlaşılmayı da beraberinde getirecektir.

Kur'an-ı Kerim birçok dile çevrilmiştir. Latince ve Fransızca Kur'an çevirilerinden sonra İngilizcenin dünyaya yayılması ve dünyadaki pek çok insan

tarafından kullanılmaya başlanmasıyla İngilizce mealler de yapılmaya başlanmıştır. Milyonlarca insana ulaşan bir Kur'an tercümesinin deyimler bakımından doğruluğunun tespiti önem arz etmektedir. Çalışmamızda 48 deyim için 7 İngilizce mealindeki çevirisini değerlendirdik. Deyimleri değerlendirirken herkesin kabul edip güvendiği tefsirlere ve sözlüklere müracaat ettik. Bu çalışmanın İngilizce Kur'an okuyan ve Kur'an deyimleriyle ilgilenen tüm insanlara faydalı olmasını umuyoruz.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde genel olarak deyim kavramı, İngilizce ve Arapçada deyim kavramı, deyim-kültür-coğrafya-anlam ilişkisi, deyimlerin çevirisi ve Kur'an çevirilerinde deyimlerin önemi konularından bahsettik.

İkinci bölümde ise belirlediğimiz deyimleri çeşitli tefsir ve sözlüklerdeki bilgilere göre açıklayıp bunların, seçtiğimiz İngilizce meallerdeki çevirisini değerlendirdik. Deyimlerin tespitinde temel olarak Abdulcelil Bilgin'in *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*, Muhammed Özcan'ın *Kur'an Deyimleri ve Çeviri Stratejileri*, Şadi Eren'in *Kur'an'da Teşbih ve Temsiller* ve Hasan Akdağ'ın *Arap Dili'nde Atasözleri ve Deyimler* adlı eserlerinden faydalandık.

Çalışmamız her deyim için *deyim anlamı*, *deyim İngilizce çevirileri ve değerlendirme*, *önerilen çeviri*, *örnek kullanım* bölümlerinden oluşmaktadır. *Deyimin anlamı* bölümünde deyim orijinal metni verilmekte ve metnin hangi anlama geldiği ve ne tür durumlarda kullanıldığından bahsedilmektedir. *Deyimin İngilizce çevirileri ve değerlendirme* adlı bölümde ise seçtiğimiz deyim için 7 farklı İngilizce mealdeki çevirisi verilmektedir. Ayrıca bu bölümde verdiğimiz açıklamalar ışığında yapılan çevirilerin doğruluğu incelenmektedir. *Önerilen çeviri* bölümü deyimler için önerdiğimiz çevirileri içermektedir. Son bölüm olan *örnek kullanım* bölümünde ise çeviri önerimizde kullandığımız kelime ve deyimlerin İngilizcede nasıl kullanıldığına dair orijinal kaynaklardan örnek cümleler verilmektedir. Bu örneklerin özellikle basılı kaynaklardan bulunmasına dikkat ettik. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise internet sitelerinden faydalandık. Bunun temel sebebi ise kullandığımız kelime ve deyimlerin basılı kaynaklarda âyette verilen manaya uygun örnekler içermemesidir. Deyimlerin sıra düzeninde ise Kur'an'daki sûre sıralanışını esas aldığımızı belirtelim.

III. ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Kur'an'daki deyimlerin İngilizce meallerdeki çevirisiyle alakalı makaleler yazıldığını söyleyebiliriz. Ancak bu çalışmalar sınırlı sayıda deyimini incelemekte ve Kur'an'daki tüm deyimleri kapsamamaktadır. Bu çalışmayla incelenen deyim sayısını fazla tutmaya çalıştık. Yaptığımız bu çalışmayla bu konudaki eksikliği bir nebze de olsa gidermek istedik.

Çalışmamızın özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: Çalışmamızda deyimlerin açıklamaları için herkes tarafından kabul edilen ilk dönem ve çağdaş tefsir ve sözlüklerden yararlandık. Bunlardan araştırmada kullanılan kaynaklar bölümünde bahsedeceğimiz için bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

Seçtiğimiz meal yazarlarından Arthur John Arberry, Muhammad Marmaduke Pickthall ve Saheeh International Grubu üyelerinin anadili İngilizcedir. Allame Abdullah Yusuf Ali, Maulawi Sher Ali, Muhammad Muhsin Khan ve Maulvi Muhammad Ali'nin ise ikinci dili İngilizcedir. Taqi al-Din al-Hilali'nin yabancı dili İngilizcedir. Ayrıca bu yazarlar Arapçayı da çok iyi bilmektedirler. Hem Arapçaya hem de İngilizceye olan vukufiyetlerinden dolayı bu çevirmenlerin meallerini incelemeyi tercih ettik.

Kur'an'daki deyimleri mümkünse İngilizce bir deyimle açıkladık. Bunun mümkün olmadığı durumlarda deyim anlamını verecek şekilde deyim kullanmadan çeviri üslubu kullandık. Deyimsel anlamı olup olmadığı hususunda fikir birliği olmayan ifadelerde ise hem lâfza göre hem de deyimsel manaya göre çeviri yaptık. Deyimlerin çevirisinde kullandığımız kelime, kalıp ve deyimlerin orijinal metinlerdeki kullanımlarını örneklendirdik.

Yaptığımız bu çalışma ve buna benzer çalışmalar, bu amaç için mihenk taşıdır. Kur'an'ın, dolayısıyla da İslam'ın daha doğru anlaşılması adına bu tür çalışmaların hem nitelik hem nicelik bakımından artmasını ümit ediyoruz.

IV. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLARIN ANALİZİ

Çalışmamızda Kur'an deyimlerini incelediğimizden dolayı temel olarak tefsirlere müracaat ettik. İlk dönem tefsirlerden İbn Kesîr'in *Hadislerle Kur'an-ı Kerim*

Tefsiri'ne, Kurtubi'nin *Tefsir el-Kurtubi Cami'li-Ahkâm al-Kur'an*'ına, et-Taberî'nin *Camiu'l Beyan an Te'vili'l Kur'an Tefsiru'l Taberi*'ne, çağdaş tefsirlerden Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili*, Seyyid Kutup'un *Fi Zilali'l-Kur'an*, Mevdudi'nin *Tefhimu'l-Kur'an*, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* adlı eserine müracaat ettik. İncelediğimiz deyimlerin hem ilk dönemlerdeki eserlerde hem de çağdaş eserlerde nasıl yorumlandığını ve bu deyimlerin ne anlama gelebileceğini anlamaya çalıştık. Bunların dışında Kur'an'daki deyimleri ve mecazları tefsirine yoğun olarak incelemiş olan ez-Zemahşeri'nin *el-Keşşaf an-Hakaiki't-Tenzil ve 'Uyuni'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil* adlı eserinden de yararlandık.

İngilizce çevirileri incelerken eserlerin bazılarının eski dönemde yazıldığını göz önünde bulundurarak kelime ve deyimlerin o dönemdeki manalarını yansıtan *A New English Dictionary on Historical Principles*, *A Dictionary of English Idioms*, *Cassell's New English Dictionary with an Appendix*, *Chambers's English Dictionary*, *The Concise Oxford Dictionary of Current English*, *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles*, *Webster's New Twentieth Century Dictionary of The English Language* adlı eserlere başvurduk.

Bu sözlüklerin dışında İbn Manzur'un geniş kapsamlı bir Arapça sözlüğü olan *Lisanü'l Arab*'dan, Mukatil b. Süleyman'ın *Kur'an Terimleri Sözlüğü*'nden, Rağıb el-İsfahani'nin *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü*'nden, Edward William Lane'ın büyük bir eseri olan *An Arabic-English Lexicon*'dan Kur'an'da geçen bazı kelime ve deyimlerin anlamlarının irdelendiği ve İngilizce olarak yazılmış olan Abdul Mannân Omar'ın *Dictionary of The Holy Qur'an*, el-Said M. Badawi ve Muhammad Abdel Haleem'in *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, John Penrice'in *A Dictionary and Glossary of the Qur-an with Copious Grammatical References and Explanations of the Text*, Mustansir Mir'in *Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts ve Verbal Idioms of the Qur'an* gibi Kur'an sözlüklerinden de faydalandık. Bu eserlerin İngilizce olması çalışmamızda bizlere büyük fayda sağlamıştır.

Âyet meallerini verirken Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin'in beraber hazırladığı *Kur'an-ı Kerim Meali*'nden, çevirilerimizde kullandığımız kelime ve deyimlerin kullanımına dair orijinal örnekler bulmak amacıyla Amerikan İncil Topluluğu'nun (American Bible Society) yayımladığı *The Holy Bible Containing The Old and New*

Testaments adlı kitaptan yararlandık. Yaptığımız çalışmada bu kaynakların haricinde konu ile ilgili yapılmış araştırma, yazılmış makale ve kitaplardan da faydalandık.

V. KUR'AN'IN İNGİLİZCEYE ÇEVİRİ TARİHİ

Bilinen ilk İngilizce Kur'an çevirisi Kral 1. Charles'ın vaizi olan Alexander Ross tarafından 1649 yılında yapılmıştır. Bu çeviri doğrudan orijinal Kur'an metninden yapılmamış olup Sieur du Ryer tarafından yapılan *L'Alcoran de Mahomet* adlı Fransızca çeviriden yararlanılarak yapılmıştır. 1698 yılında George Sale tarafından Latince bir Kur'an meali temel alınarak bir meal daha yapılmıştır. Bu meal daha bilimsel olduğundan çok beğenilmiş ve en son 2009 yılında basılmıştır. Bu çevirileri 1861 yılında John Rodwell ve 1880 yılında E.H. Palmer tarafından yapılan tercüme takip etmiştir. Kur'an'ı İngilizceye çeviren ilk Müslüman Muhammed Abdulkhan Khan'dır.

20. yüzyıl İngilizce Kur'an çevirileri bakımından bereketli bir yüzyıl olmuştur. İngilizcenin değişik vesilelerle dünya çapında yayılması, İngilizce bilen kişilerin artması ve ana dili İngilizce olanların İslam'a ilgi göstermeleri sebebiyle İngilizce Kur'an çevirilerinde artış olmuştur. Müslümanların, dinlerini Kur'an vasıtasıyla diğer insanlara doğru, yanlışsız ve önyargısız biçimde anlatma isteği de önemli başka bir sebeptir. Yüzyılın başında 1912 yılında Mirza Abul Fazl tarafından the Qur'an adıyla İngilizce bir çeviri yapılmıştır. Bu meali daha sonra yapılan yaklaşık 60 İngilizce meal takip etmiştir. Kur'an'ı İngilizceye çevirme çabaları 21. yüzyılda da artarak devam etmektedir.

A. Müslüman Mütercimler ve Eserleri

Muhammed Abdulkhan Khan, *The Holy Qur'an* (Patiala, 1905)

Dehlawi Mirza Hairat, *The Koran* (Prepared by various Oriental Learned scholars)
(Delhi, 1912)

Mirza Abul Fazl, *Qur'an*, Arabic Text and English Translation Arranged
Chronologically with an Abstract (Allahabad, 1912)

Maulana Muhammad Ali, *The Holy Qur'an: English Translation* (Lahore, 1917)

Al-Hajj hafiz Ghulam Sarwar, *Translation of the Holy Qur'an* (Singapore, 1920)

- Muhammad Marmaduke William Pickthall, *The Meaning of the Glorious Qur'an* (Londra, 1930)
- Abdullah Yusuf Ali, *The Holy Qur'an: Translation and Commentary* (Lahore, 1934-1937)
- Abdul Majid Daryabadi, *The Holy Qur'an: with English Translation and Commentary* (Lahore, 1941-1957)
- Kamaluddin and Nazir Ahmad, *A Running Commentary of the Holy Qur'an* (London, 1948)
- Maulvi Sher Ali, *The Holy Quran - Arabic Text with English Translation* (Rabwah, 1955)
- Salahuddin Peer, *The Wonderful Koran*, (Lahore, 1960)
- Ali Ahmad Khan Jullundri, *Translation of the Glorious Holy Qur'an with commentary* (lahore, 1962)
- Malik Ghulam Farid, *The Holy Qur'an* (Rabwah, 1962)
- the Ahmadiyya Muslim Community, *The English Commentary of the Holy Quran* (1963)
- Khadim Rahmani Nuri, *The Running Commentary of the Holy Qur-an with Under-Bracket* (Shillong, 1964)
- Syed V. Mir Ahmed Ali, *The Holy Qur'an with English Translation and Commentary* (Karachi, 1964)
- Firoziuddin Ruhi, *The Qur'an* (Karachi, 1965)
- Abdur Rahman Tariq and Ziauddin Gilani, *The Holy Qur'an Rendered into English* (Lahore, 1966)
- Sayyid Abul A'la Mawdud, *The Meaning of the Qur'an* (Lahore, 1967)
- Syed Abdul Latif, *Al-Qur'an: Rendered into English* (Hyderabad, 1969)
- Zafarullah Khan, *The Qur'an: Arabic Text and English Translation* (London, 1970)
- Mohamedali Habib Shakir, *The Qur'an* (1970)
- Dr. Hashim Amir Ali, *The Message of the Qur'an: Presented in Perspective* (Tokyo, 1974)
- Muhammad Muhsin Khan and Muhammad Taqi-ud-Din al-Hilali, *The Noble Qur'an: English Translation of the meanings and commentary* (Chicago, 1977)
- Rashad Khalifa, *The Qur'an: The Final Scripture* (Tucson, 1978)

- Muhammad Ahmad Mofassir, *The Koran: The First Tafsir in English* (London, 1979)
- Mahmud Y. Zayid, *The Qur'an: an English Translation of the Meaning of the Qur'an* (Beirut, 1980)
- Muhammad Asad, *The Message of the Qur'an* (Gibraltar, 1980)
- M. H. Shakir, *Holy Qur'an*, (New York, 1982)
- Ahmed Ali, *Al-Qur'an, A Contemporary Translation* (Karachi, 1984)
- Thomas Ballantyne Irving, *The Qur'an: The First American Version* (Vermont, 1985)
- Muhammad M. Khatib, *The Bounteous Qur'an: A Translation of Meaning and Commentary* (1986)
- Ahmad Zidan ve Mrs. Dina Zidan, *The Glorious Qur'an* (1993)
- Mir Aneesuddin, *A Simple Translation of The Holy Quran* (1993)
- Syed Vickar Ahamed, *The Glorious Qur'an* (1999)
- Saheeh International, *The Holy Qur'an* (1997)
- M. Farooq-e-Azam Malik, *Al-Qur'an: Guidance for Mankind* (1997)
- Mohammedali Habib Shakir, *The Qur'an* (1999)
- Abdalhaqq Bewley ve Aisha Bewley, *The Noble Qur'an: A New Rendering of Its Meaning in English* (1999)
- Fazlollah Nikayin, *The Quran: A Poetic Translation* (1999)
- Zohurul Hoque, *Translation and Commentary on The Holy Quran* (2000)
- Tahere Saffarzadeh, *The Qur'an in Persian and English* (Çiftilli Baskı, 2001)
- M. J. Gohari, *The Qur'an* (2002)
- Majid Fakhry, *An Interpretation of the Qur'an* (2002)
- Nooruddeen Durkee, *The Tajwidi Qur'an* (2003)
- Sayyid Ali Quli Qara'i, *The Qur'an with an English Paraphrase* (2003)
- Muhammad A S AbdulHaleem, *the Qur'an* (2005)
- Edip Yuksel, *The Quran: A Reformist Translation* (2007)
- Ali Ünal, *The Qur'an with Annotated Interpretation in Modern English* (2007)
- Mufti Afzal Hoosen Elias, *Quran Made Easy* (2007)
- Justice Maulana Muhammad Taqi Usmani, *The Meaning of the Noble Qur'an* (2007)
- Ahmad Zaki Hammad, *The Gracious Qur'an: A Modern-Phrased Interpretation in English* (2007)
- Laleh Bakhtiar, *The Sublime Qur'an* (2007)

- Tarif Khalidi, *The Qur'an: A New Translation* (2008)
- Maulana Wahiduddin Khan, *The Quran: Translation and Commentary with Parallel Arabic Text* (2009)
- Muhammad Tahir-ul-Qadri, *Irfan ul Quran* (2009)
- Yahiya Emerick, *The Holy Qur'an: Guidance for Life* (2010)
- Nazeer Ahmed, *The Qur'an* (2011)
- Muhammad Tahir-ul-Qadri, *The Glorious Qur'an* (2011)
- Shabbir Ahmed, *The Qur'an as It Explains Itself* (5th edition, Mar 2012)
- Assad Nimer Busool, *The Wise Qur'an: A Modern English Translation* (2012)
- Abdur Raheem Kidwai, *What is in the Quran? Message of the Quran in Simple English* (2013)¹

B. Gayrimüslim Mütercimler ve Eserleri

- Alexander Ross, *The Alcoran of Mahomet* (London, 1649)
- George Sale, *The Koran (The Al Koran of Mohammed)* (London, 1734)
- J. M. Rodwell, *The Koran* (London, 1861)
- Richard Bell, *The Qur'an: Translated, with a Critical Re-arrangement of the Surahs* (1937–39)
- Arthur John Arberry, *The Koran Interpreted* (London, 1955)
- N. J. Dawood, *The Koran* (London, 1956)
- S. M. Sarwar, *The Holy Qur'an: Arab Text and English Translation* (Elmhurst, 1981)
- Cambridge Profesörü Timothy Winter, Amerikalı yazar Uthman Hutchinson ve Mostafa al-Badawi'nin içinde bulunduğu bir kurul tarafından *The Majestic Qur'an: An English Rendition of Its Meanings* (2000)
- Thomas Cleary, *The Qur'an: A New Translation* (2004)
- Alan Jones, *The Qur'an* (2007)²

¹ Davut W. S. Peachy, English Translations of the Qur'an and the Roles of Why, by Whom, for Whom and How [İngilizce Kur'an Mealleri ve Niçinin, Kiminlenin, Kimin içinin ve Nasılın Roller], *Al-Bayan Journal*, 11 (2), 2013, 31-54; English Translations of the Quran, (4 Aralık 2015), <http://al-quran.info/pages/language/english>

² Davut W. S. Peachy, English Translations of the Qur'an and the Roles of Why, by Whom, for Whom and How [İngilizce Kur'an Mealleri ve Niçinin, Kiminlenin, Kimin içinin ve Nasılın Roller], *Al-Bayan Journal*, 11 (2), 2013, 31-54; English Translations of the Quran, (4 Aralık 2015), <http://al-quran.info/pages/language/english>

VI. TEZİMİZDE İNCELEDİĞİMİZ ÇEVİRMENLER ve ESERLERİ

A. Muhammad Taqi al-Din al-Hilali ve Muhammad Muhsin Khan -The Noble Qur'an English Translation of the Meanings and Commentary

Muhammad Taqi al-Din al-Hilali, 20. yüzyıl Fas âlimlerindedir. *Summarized Sahih Al-Bukhari* ile *el-Lu'luu ve'l-Mercan* tercümeleleri ve Muhammad Muhsin Khan ile birlikte yaptığı *The Noble Qur'an* adlı İngilizce Kur'an mealiyle tanınmıştır. Arapça, İngilizce ve Almanca'yı iyi bir şekilde bilen ve 12 yaşında hafız olan al-Hilali, yirmili yaşlarda İslam hukuku eğitimi almak için Cezayir'e gitti. 1922 yılında Mısır'a giden al-Hilali eğitim müfredatını beğenmediği için El Ezher Üniversitesi'nden ayrıldı ve bir süre Rashid Rida'nın rahle-i tedrisinde bulundu. Aynı yıl Edebiyat Fakültesini bitirmek için Fas'a döndü. Burada Hassan el-Benna'nın kurucusu olduğu Müslüman Kardeşler topluluğu için yazılar yazmaya başladı. Yazdığı yazılardan dolayı üç gün tutuklu kaldı. Serbest bırakıldıktan sonra Fas'tan ayrıldı. Fransız idaresine karşı gelmek suçundan gıyabında idamla yargılandı. Daha sonra Hindistan'a gidip hadis derslerine katıldı. Daha sonra Irak'ta üç yılını geçirdi ve bu sırada Suudi Arabistan Kralı İbn Suud tarafından bu ülkeye davet edildi. Yaklaşık iki yıl Mescid-i Nebevi'de ders verip namaz kıldırdı. 1 yıl da Mescid-i Haram'da ders verdi. Bundan sonra Bağdat Üniversitesi'nde yardımcı doçentlik yapıp Hindistan'a tekrar gitti. Burada tanıştığı kişiler vesilesiyle Almanya'nın Bonn Üniversitesi'ne hem öğretim görevlisi hem de öğrenci olarak katıldı. 1940 yılında ise Berlin Humboldt Üniversitesi'nde Arap Edebiyatı alanında doktorasını tamamladı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Fas'a geri döndü. 1947'de Irak'ta Bağdat Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. 14 Temmuz devriminden sonra Fas'a tekrar döndü. 1968'de Suudi Arabistan Başmüftüsü Abd al-Aziz b. Baz tarafından Medine İslam Üniversitesi'nde ders vermesi için Suudi Arabistan'a davet edildi. 1974'e kadar da bu üniversitede profesör unvanıyla ders verdi. 1974'te emekli olup Fas'a kesin dönüş yaptı. 22 Haziran 1987'de vefat etti.³

Muhammad Muhsin Khan ise 1927 yılında şu an Pakistan'a bağlı olan Penjab eyaletinde doğdu. Cerrahi tıp eğitimi almış olan Khan, Lahor Üniversitesi Hastanesi'nde çalışırken İngiltere'ye göç etti ve burada yaklaşık 4 yıl çalıştı. Wales Üniversitesi'nde

³ Dr. Muhammad Taqi-ud-Din Al-Hilali, (5 Mayıs 2016), <http://dar-us-salam.com/authors/taqi-ud-din-hilali.htm>

göğüs hastalıkları uzmanlığı okudu. Bu eğitimden sonra Suudi Arabistan'da Sağlık Bakanlığı'nda çalıştı. 15 yıl bu görevi sürdürdü. Suudi Arabistan'da bulunduğu sürede Muhtasar Sahih-i Buhari'yi tek başına, Muhammad Taqi al-Din al-Hilali ile de Kur'an-ı Kerimi İngilizceye çevirdi.⁴

Muhammad Taqi al-Din al-Hilali ve Muhammad Muhsin Khan'ın yaptığı bu Kur'an çevirisi, Suudi Arabistan tarafından desteklenmiş olup hacılara ve dünyanın değişik bölgelerindeki Müslümanlara ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

B. Allame Abdullah Yusuf Ali –The Holy Quran

Allame Abdullah Yusuf Ali, 14 Nisan 1872'de şu an Pakistan sınırları içinde olan Bombay'da doğmuştur. Dini eğitim almış olan Ali, aynı zamanda bir hafızdı. Akıcı bir şekilde Arapça ve İngilizce konuşabilmekteydi. İngiliz Edebiyatı alanında eğitim gördü. Çeşitli Avrupa üniversitelerinde eğitim aldı. Daha sonra çabalarını Kur'an ve Kur'an tefsiri alanlarında yoğunlaştırdı. Muhammed İkbâl'in daveti üzerine Lahor İslam Okulu'nda müdür olarak görev yapan Ali, Londra'da 1953 yılında gözlerini hayata yumdu.

Abdullah Yusuf Ali'nin 1920 yılında başladığı The Holy Qur'an: Text, Translation and Commentary adlı Kur'an çevirisi ilk olarak 1938'de basılmıştır. Bu çeviri Suudi Arabistan Devleti tarafından da destek görmüş ve 1985 yılında Medine'de basılmıştır.⁵

C. Maulawi Sher Ali –The Holy Qur'an (Arabic Text and English Translation)

24 Kasım 1875'te Pakistan'da doğmuştur. Ahmediye Hareketi kurucusu Mirza Ghulam Ahmed'in arkadaşlarından ve bu hareketin önde gelenlerindedir. Ranjha Jat aşiretinin Zaminder kolu mensubudur. Kadiyan'a gidip Mirza Gulam Ahmed'e biat etmiştir. Hayatını Ahmediye Hareketi için harcamıştır. Kadiyan'daki Talimu'l İslam Lisesi'nde müdürlük yapmıştır. Hareketin ikinci halifesi olan Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed'e 1924 yılında yaptığı Avrupa seyahatinde eşlik etmiştir. İslami ilimlerde ve Arapçada önde gelen âlimlerdendir. Londra'daki Fazl Camii'nde

⁴ Abdul-Lateef Az-Zubaidi, Al-İmam Zain-ud-Din bin Ahmad, *Summarized Sahih Al-Bukhari*, Darussalam Publishers&Distributors, (Çev.: Muhammad Muhsin Khan), Riyad 1996, 11

⁵ K. K. Aziz, *A Biography of Abdullah Yusuf Ali – A Life Forlorn*, Sang-e-Meel Publications, Pakistan tsz.

görevliyken Kur'an'ı İngilizceye çevirmiş olup 13 Kasım 1947'de Lahor'da hayatını kaybetmiştir.⁶

Mirza Gulam Ahmed'in adına izafetle Mirzaiyye, ortaya çıktığı yere nisbetle Kadiyaniyye adıyla anılır. Topluluğun adı Gulam Ahmed tarafından Rasulullah'ın (s.a.v.) adını işaret etmek için Ahmediyye olarak değiştirilmiştir. Batılılar bu ismi kullansa da Müslümanlar âlimler, bu ismin Gulam Ahmed'e nispeten verildiği düşüncesiyle Kadıyanilik adını kullanmışlardır. Kur'an-ı Kerim, Arapça ve Farsça eğitimleri alan Gulam Ahmed, daha sonra mantık ve felsefe dersleri aldı. 1876'dan itibaren Hintlileri ve Hıristiyanları hedef alan yazılar ele aldı. Hintlilerin ve Hıristiyanlar'ın Müslümanlara yaptıkları saldırıları şiddetle kınadı. İsa'nın (a.s.) ölmediğini, kayıp "on İsrail koyunu" aramak için Keşmir'e gittiğini ve orada öldüğünü söylemiştir. Önceleri kendisinin mesih ve mehdi olduğunu söyleyen Gulam Ahmed, daha sonraları kendisi için nebi ve resul sıfatları kullanılmasına karşı çıkmadı. Hatta kendisinin yeni bir kitap getiren bir nebi olmadığını, nübüvvetinin "Allah'ın has ve seçilmiş bir kulu" olma manasını taşıdığını söyledi. O böyle söylese de cemaatinden bazıları onun gerçekten de nebi olduğunu söylemiştir. Ölümünün ardından cemaat Kadıyan Ahmedileri ve Lahor Ahmedileri diye ikiye ayrılmıştır.⁷

D. Arthur John Arberry -The Koran Interpreted

12 Mayıs 1905'te Portsmouth'ta doğan Arberry saygın Britanyalı oryantalistlerden biridir. Arapça, Farsça ve İslami çalışmalarda üretken bir bilgin olan Arberry, Portsmouth Dil Okulu'nda ve Pembroke Üniversitesi'nde eğitim almıştır. Başarılı olmasından dolayı bu üniversitede Arapça ve Farsça alanlarına yönlendirildi. "The Koran Interpreted" adlı İngilizce Kur'an çevirisi, Müslüman olmayan bilginler tarafından hazırlanıp en çok ilgi gören ve beğenilen çevirilerdendir. 1932'de Kahire Üniversitesi'nde Eski Yunan ve Latin Edebiyatı Bölümü başkanlığını yapmaya başlayan Arberry, Hindistan Kütüphane Başkanlığı'nda baş kütüphaneci olarak çalışmak için Hindistan'a gitmiştir. İkinci Dünya Savaşı boyunca postanede sansür memuru olarak görev yapmıştır. Daha sonra Bilgi Bakanlığı görevine getirilmiştir. 1944-1947 yılları

⁶ Maulvi Sher Ali, (20 Ekim 2015), https://en.wikipedia.org/wiki/Maulvi_Sher_Ali Çevirmen hakkında başka kaynaktan bilgi bulamadığımız için Wikipedia sitesindeki bilgileri kullanmak zorunda kaldık.

⁷ Ethem Ruhi Fırlalı, *Günümüz İslam Mezhepleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir 2011, 469-474

arasında Londra Üniversitesi'nin Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu'nun Farsça kürsüsünde görev yaptı. 1947 yılından ölüm yılı olan 1969 yılına kadar Pembroke Okulu'nda öğretim görevlisi olarak çalıştı. Kur'an dışında Rumi'nin eserlerini ve Muhammed İktbal'in yazılarını da İngilizceye çevirmiştir. Ayrıca Endülüs Emevileri'nin önemli antolojilerini *The Pennants of the Champions and the Standards of the Distinguished* adıyla çevirmiştir.

The Koran Interpreted adlı eser, Arapça metinden İngilizceye çevrilmiştir ve ilk olarak 1955'te basılmıştır. Orijinali iki cilt halinde basılan bu eser günümüzde tek cilt olarak basılmaya devam etmektedir. Hazırladığı meal dışında Kur'an'la alakalı yazdığı *The Foreign Vocabulary of the Qur'ān* ve editörlüğünü üstlendiği *Materials for the History of the Text of the Qur'ān* adlı eserleri vardır. Diğer eserleri ise şunlardır: *An Introduction to the History of Sufism, British Contributions to Persian Studies, British Orientalists, Sufism, Revelation and Reason in Islam, Classical Persian Literature, The Legacy of Persia, Arabic Poetry*. Bunların dışında pek çok tercüme eseri de mevcuttur.⁸

E. Maulvi Muhammed Ali –The Holy Qur-an (Containing the Arabic Text with English Translation and Commentary)

Hindistan'ın Penjab eyaletinde 1874 yılında doğmuştur. 1897 yılında Ahmediye hareketine katıldı. İngilizce ve hukuk alanlarında yüksek lisans yapan Muhammed Ali, İngilizce hazırlanan İslami bir dergi olan *Review of Religions* adlı derginin editörlüğüne getirildi. 1905 yılında hareketin kurucusu Mirza Ahmet bir vasiyet yayınladı ve bu vasiyetle Sadr Anjuman Ahmadiyya adlı bir kurul oluşturdu. Muhammed Ali, bu kurulun sekreterliği görevine getirildi. 1908 yılında Mevlana Nuruddin hareketin başına geçti. Mevlana Nuruddin'in 1914 yılında ölmesinden sonra ortaya çıkan aşırı görüşler ve hoşgörüsüzlük sebebiyle Muhammed Ali hareketten ayrıldı. Lahor'da *Ahmadiyya Anjuman Isha`at Islam* isimli ve Mirza Ahmet'in görüşlerini doğru bir şekilde aktardığı bir birim açtı. 1914'te başlattığı harekete Lahor Ahmediye Hareketi adı verildi. Muhammed Ali 1914 yılından öldüğü 1951 yılına kadar bu hareketin dünya çapındaki etkinliklerini düzenledi. İngiliz ve Urdu dilinde pek çok ilmi ve İslami eser hazırladı. İngilizce Kur'an meali dışındaki önemli eserleri arasında *The Religion of Islam*,

⁸ Tefvik Rüştü Topuzoğlu, "Arberry, Arthur John", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi I-XLIV*, TDV (Türkiye Diyanet Vakfı), Ankara 1988, III, 348-349

Muhammad The Prophet, A Manual of Hadith, The New World Order and Living Thoughts of the Prophet Muhammad yer almaktadır. Marmaduke Pickthall, bir kitap incelemesinde Muhammed Ali hakkında şunları söylemiştir: Muhtemelen hali hazırda yaşıyor olan hiçbir insan İslam adına Mevlana Muhammed Ali'den daha uzun vadeli ve daha değerli bir hizmet yapmamıştır.⁹

F. Muhammad Marmaduke William Pickthall –The Meaning of the Glorious Quran

7 Nisan 1875'te Londra'da doğan Pickthall, roman yazarı olmasının yanı sıra bir gazeteci, okul müdürü, politik ve dini liderdir. İngiliz Kilisesi rahiplerinden olan babasının yanında kilise ortamında yetişti; klasik edebiyat, astronomi ve tabiat bilgisi okudu. Hayatının ilk yıllarını kırsalda geçiren Pickthall, babasının öldüğü 1881 yılında ailesiyle birlikte Londra'ya taşındı. Burada Harrow Okulu'na yazıldı fakat 6 dönem sonra okulu bıraktı. Okulu bıraktıktan sonra Fransızcasını ilerletmek için Fransa'ya gitti. Konsolosluk görevlisi olmak için girdiği sınavda başarılı olamayınca Doğu dillerini öğrenmek için Kudüs'e gitti. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini gören Pickthall, bu esnada Arap ve Türk aydınlarla temas kurdu. Pekçok doğu ülkesini gezip dolaştı. Osmanlı hayranı olan Pickthall, Ortadoğu Uzmanı olarak tanındı. Oryantalizm eğitimi aldı ve bu konu hakkında makaleler ve kitaplar yazdı. İngiltere'de 1915 olayları ile ilgili Ermeniler lehine kampanyalar yapılması üzerine olayın sadece Osmanlılara yıkılamayacağına dair açıklamalar yaptı. 29 Kasım 1917'de yaptığı İslam ve ilerleme konulu konuşmasından hemen sonra İslam dinine geçtiğini ilan etti. 1920 yılında Bombay Chronicle dergisinin editörlüğünü yapmak üzere Hindistan'a gitti. Burada yaptığı İngilizce Kur'an çevirisi El Ezher Üniversitesi tarafından onaylandı. 1935'te İngiltere'ye döndü ve 1 yıl sonra 19 Mayıs 1936'da hayata gözlerini yumdu. Mezarı Brookwood'taki Müslüman mezarlığındadır. Başlıca eserleri ise *Enid, Brendle, The House of Islam, The Children of the Nile, With the Turks in Wartime, Oriental*

⁹ Ethem Ruhi Fığlalı, "Kadıyanilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi I-XLIV*, TDV, Ankara 1988, XXIV, 137-139; Muhammad Ahmad, *A Mighty Striving*, Ahmadiyya Anjuman Isha'at Islam Lahore Inc., The USA 2004; Ayrıntılı bilgi için bkz. Hadiye Ünsal, *Mevlana Muhammed Ali'nin "The Holy Qur'an" Adlı Meal Tefsiri Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2010

Encounters, War and Religion, Friday Sermons, Islam and Progress, The Cultural of Islam'dir.¹⁰

G. Saheeh International Translation –The Qur'an with Surah Introductions and Appendices

Saheeh International, İslam'ı kabul eden 3 kadının oluşturduğu bir gruptur. İlk başlarda Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde bulunan Ebul Kasım Yayınevinin eserlerini İngilizceye çeviren grup, daha sonra kendi eserlerini yazmaya başlamıştır. En dikkat çeken eserleri 1997'de yayımlanan İngilizce Kur'an çevirisidir. Mevcut bulunan İngilizce Kur'an çevirileri arasında en doğru olanlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Amatullah J. Bantley 1966 yılında Minnesota'da doğmuştur ve İş Yönetimi mezunudur. 20 yaşındayken İslam'ı kabul etmiş, bir yıl sonra da Cidde'ye gitmiştir. Ebul Kasım Yayınevinin Amerika'daki yetkili satıcısı olan The Path to Knowledge adlı şirketi kurdu. Ebul Kasım Yayınevinin sahibi 2005 yılında sağlık sebeplerinden dolayı yayınevini kapatmak zorunda kaldı. Bantley uzun uğraşlar sonucu 2007 yılında Ebul Kasım yayınevinin sahibi olmuştur. Bantley doğru ve iyi yazılmış İslami materyallerle yayınevini dünya çapında bilinir hale getirme amacı gütmüştür.

Kur'an çevirisinin diğer yazarı Umm Muhammad, Aminah Assami 1940'ta Güney Kaliforniya'da dünyaya gelmiştir. 1974 yılında Suriye'deyken İslam dinini kabul etmiştir. 1981 yılında Suudi Arabistan'a göçmüştür ve 1991 yılından beri de Cidde İslami Kültür Merkezi'nde tefsir ve temel fıkıh dersleri vermektedir. Seksenden fazla eserin yazarlığını veya editörlüğünü üstlenmiştir.

Üçüncü çevirmen Mary M. Kennedy 1965 yılında Florida'da doğmuştur. 1985 yılında İslam'ı kabul etmiş ve 1987 yılında şu an ikamet ettiği Cidde'ye taşınmıştır. İngilizcedeki yetkinliğinden dolayı gruba büyük katkısı olmuştur.¹¹

¹⁰ Kemal Kahraman, "Pickthall, Marmaduke William", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi I-XXIV*, TDV, Ankara 1988, XXXIV, 270-271

¹¹ Saheeh International, (20 Aralık 2015), www.saheehinternational.com

BİRİNCİ BÖLÜM

DEYİM ve ÇEVİRİ İLİŞKİSİ

“*One does not translate language, one translates culture.*”

(Kişi, dili çevirmez; kültürü çevirir.)

Casagrande

1.1. KAVRAM OLARAK DEYİM

Kavram olarak deyim, değişik şekillerde açıklanmıştır. Deyim, “Bir gramer şekli veya çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve –genel kural niteliğinde olmamak üzere- çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler.”¹², “Deyim, belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür.”¹³, “En az iki sözden oluşan, bütün olarak bir anlama sahip, kuruluşu ve yapısı sürekli olan ve hazır şekliyle kullanılan dil unsurları deyim diye adlandırılır.”¹⁴ olarak tanımlanmıştır. Bazıları deyimden en az iki kelimedenden oluşabileceğini söylerken bazıları da nadir de olsa bir kelimenin de deyim olarak nitelendirilebileceğini söylemektedir.

Deyimlerin kavramsal özelliklerini sıralarsak:

1) Deyimler bir durumu anlatmak için bulunmuş hoş, çekici ve özel bir anlatım yoludur. Düstur bildirmemeleri yönüyle atasözlerinden ayrılır.

Armut piş, ağzıma düş. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu.

Örneğin bu iki deyim genel bir kural belirtmez.

2) Deyimin anlamı kendine özgüdür. Deyimleri oluşturan kelimeler genellikle öz anlamlarından ayrı anlamlarda kullanılır. Örneğin ilk anlamı görme organı olan göz kelimesi su kaynağı anlamında kullanılırsa bu deyim sayılmaz.

¹² Ömer Asım Aksoy, “Atasözleri, Deyimler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK (Türk Dil Kurumu), 217, 1988, 131-166

¹³ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) I-III* (2. Baskı), TDK, Ankara 2000, III/35

¹⁴ Kaken Ahanov, *Dil Biliminin Esasları* (Aktaran: Murat Ceritoğlu), TDK, Ankara 2008, 165

Ancak bu kelime beğenilen, sevilen anlamlarında gözde şeklinde kullanılırsa deyim sayılır.¹⁵

1.2. BİÇİMSEL OLARAK DEYİM

1) Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimde bulunan kelimeler eş anlamlı olan başka bir kelimeyle yer değiştirilemez. Deyimin söz dizimi bozulamaz. Örneğin *kafası bozulmak* yerine *başı bozulmak* denilemez. Ya da "Ayıkla pirincin taşını." yerine sözcüklerin sırasını değiştirerek "Pirincin taşını ayıkla." denilemez.

2) Deyimler kısa ve özlüdür. Yani deyimler sayesinde az sayıda kelimeyle çok şey anlatılabilir.

Hem suçlu hem güçlü. Kel başa şimşir tarak. Atı alan Üsküdar'ı geçti. gibi.

3) Deyimler nadiren tek kelimedenden oluşsa da çoğunlukla en az iki kelimedenden oluşur. Tek kelimedenden oluşanlara *akşamcı*, *sudan*, *gözde* gibi örnekler verilebilir.

4) Deyimler sözcük sayısına göre üç grupta incelenebilir.

a) Ekli sözcük biçiminde olanlar:

Gözde, sözde, sudan, görücü, yüzünden, dünyalık, sözlü vb.

b) Söz öbeği halinde olanlar:

Ağır başlı, püf noktası, içli dışlı, vurdum duymaz, kaşla göz arasında vb.

c) Cümle halindeki deyimler:

Dostlar alışverişte görsün. Halep ordaysa arşın burda. İncir çekirdeğini doldurmaz.

Mastar halinde olan deyimlerle ünlem bildiren deyimler de bu grupta yer alır.

Göz yummak, gönül almak, diline dolamak, boyunun ölçüsünü almak vb.

*Cart kaba kağıt! Yok devenin başı(pabucu/nalı)!Adam sen de!*¹⁶

¹⁵ Ömer Asım Aksoy, "Atasözleri, Deyimler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK (Türk Dil Kurumu) , 217, 1988, 131-166

¹⁶ Ömer Asım Aksoy, "Atasözleri, Deyimler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK (Türk Dil Kurumu) , 217, 1988, 131-166

1.3. DEYİMLERİN SINIFLANDIRILMASI

Deyimlerin sınıflandırılması mevzuuyla alakalı V. V. Vinogradov ve N. M. Şanskiy'nin görüşlerini aktarmak istiyoruz. V. V. Vinogradov'e göre deyimler, *deyimlik bütünlük*, *deyimlik birlik* ve *deyimlik dizi* olarak üç gruba ayrılabilir. N. M. Şanskiy ise dördüncü grubun *deyimlik ifade* olduğunu söyler.

- a) **Deyimlik Bütünlük:** Anlamı, unsurlarının anlamıyla ilgili olmayan deyimlerdir.
- b) **Deyimlik Birlik:** Kendisini oluşturan kelimelerin yan anlamlarıyla oluşturduğu deyim türüdür.
- c) **Deyimlik Dizi:** Bu deyim çeşidi, anlamını koruyan söz ile deyime bağlı anlam kazanan sözlerden oluşur. Deyime bağlı olarak anlam kazanan bu sözün, kazandığı bu anlamıyla başka sözlerle kullanılma imkânı çok azdır.
- d) **Deyimlik İfade:** Deyimin bu çeşidi anlamları bağımsız sözlerle oluşturulur. Ancak yapısı ve kullanılması bir bütünlük gösterir.¹⁷

1.4. DEYİM-KÜLTÜR-COĞRAFYA-ANLAM İLİŞKİSİ

Deyimin ne anlama geldiğini yukarıda açıkladık. Farklı dillerde birbirine benzeyen bazı deyimlerin kelimelerinden, deyimın mecazi anlamı çıkarılabilir. Örneğin, bir Türk “break your heart” ifadesinin Türkçe karşılığında kalp kırmak anlamını çıkarabilir. Çünkü bu deyimın anlam ve biçim olarak aynısı Türkçede bulunmaktadır. Aynı şekilde “kill two birds with one stone” deyimının Türkçe karşılığında “bir taşla iki kuş vurmak” anlamı çıkarılabilir. Fakat bazı deyimlerden herhangi bir anlam çıkaramayız. Örneğin, “until hell freezes over” ve “let the cat out of the bag” deyimleri ilk başta bize bir anlam ifade etmeyebilir. Çünkü bu deyimler kendilerini oluşturan kelimelerin, tek tek anlamlarından bağımsızdır ve bir bütün olarak farklı anlamlara sahiptir. Bundan dolayı da bu deyimlerin kelimelerine bakarak anlamlarını anlayamayız. İlk deyim “balık kavağa çıkınca”, ikincisiyse “ağzından kaçırmak” anlamlarına gelmektedir. Bazı ifadeler ise “a piece of cake” ve “roll up your sleeves” söz öbeklerinde olduğu gibi hem gerçek hem de deyimsel anlama sahip olabilir. A piece of

¹⁷ Ahanov, 169-171-173 ve 174'ten naklen.

cake bir dilim kek anlamına geldiği gibi deyim olarak bebek oyuncağı¹⁸ anlamına da gelmektedir. Roll up your sleeves ise (giysinin) kolunu sıvamak anlamına gelirken deyimsel olarak bir işi yapmaya hazırlanmak manasında kolları sıvamak¹⁹ anlamına da gelmektedir. Meselenin daha iyi anlaşılması için Türkçeden örnek vermek istiyoruz. *Burnunu kırmak*, gerçek anlamda bir insanın koku ve nefes alma organını kırmak manasındayken mecazi olarak kibirlenen bir kimseyi sert davranarak veya gereken dersi vererek bir daha kibirlenemez, büyüklük taslayamaz duruma getirmek²⁰ anlamına gelmektedir. Arapçadan da örnek vermek istiyoruz. فتح بابا ifadesi gerçek anlamda kapıyı açmak anlamına gelirken deyimsel olarak çığır açmak, yeni birşeyler yapmak²¹ anlamına da gelmektedir. Bunlar ancak bir anlam bütünlüğünde anlaşılabilir. Aşağıdaki örnekler açıklamamızı daha anlaşılır hale getirecektir. “فتح الباب سريعاً” Kapıyı hızlıca açtı. فتح بابا جديداً Yeni bir kapı açtı, çığır açtı.” ifadelerinde olduğu gibi.

Deyimleri bilmek onları anlamamızı, onları anlamamız ise muhatabımızı, okuduğumuzu ve dinlediğimizi anlamamızı sağlar. Deyimleri bilmeyen insanların soyut işlem dönemine gelmemiş çocuktan farkı olmaz. Çünkü soyut işlem öncesi dönemde bulunan çocuklar soyut ifadeleri ve kavramları anlamazlar ve bunlar hakkında yorum yapamazlar.²² Aynen bu dönemdeki çocuklarda olduğu gibi deyimleri tanımayan ve bilmeyen insanlar da deyimleri anlamaz ve anlamlandıramaz. Yakın zamanda televizyonlarda oynayan bir reklamda çocuğa “etekleri zil çalmak” deyimini söylendiğinde çocuğun aklına etekleri gerçekten de zil çalan bir çocuk gelmiştir.²³ Bu, meramımızı anlatacak güzel bir örnektir. Deyimlerin her dilde önemli bir yer tuttuğu düşünülürse deyimleri tanımanın ve deyimlerin anlamlarını bilmenin o dili anlamada başrol oynadığını ve çok önemli olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁸ HarperCollins Publishers, *Collins Cobuild Idioms Dictionary* (3rd edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012, 340

¹⁹ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 411

²⁰ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III* (2. Baskı), Kubbealtı Lugatı, İstanbul 2006, I/430

²¹ Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitabevi, Konya, 1999,308

²² Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme* (3. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2004, 57; Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayınları Dağıtım, İstanbul 2005, 111; Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (9. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara 2005, 94

²³ İlgili reklamın bağlantısı. <https://www.youtube.com/watch?v=W2On3xoTCXg>

Yaşam biçimi olan kültür “belirli bir ülke veya topluluğun gelenek ve inançları, sanatı yaşam biçimi, insanların alışkanlıkları, davranış biçimleri ve toplumsal düzeni”²⁴ diye tanımlanmaktadır. Herhangi bir ülkede farklı yerlerden gelen insanların olmasıyla bu ülkenin kültür zenginliği de bir o kadar artacaktır. Kültürün ülkenin bulunduğu coğrafyadan ve o ülkede yaşayanların inandığı dinden de etkilenebileceğini unutmamalıyız. Peki, kültür bir dili nasıl ve ne biçimde etkilemektedir? Bir toplumun kültürü o dilin kelimelerini, kelimelerin kullanım biçimini, mecazları ve deyimleri etkilemektedir. Akraba ilişkilerinin kuvvetli olduğu toplumlarda akrabalıkla ilgili kelimeler fazla olduğu gibi akrabalık ilişkisinin zayıf olduğu toplumlarda bununla ilgili kelimeler bir o kadar azdır. Örneğin Türkçede gelin, damat, kaynana, kayınbaba, dünür, bacanak, elti, yenge, kayın, baldız, görümce, ağabey, abla gibi akrabalıkla ilgili kelimelerin sayısının çok olmasına karşın İngilizcede bu tür kelimelerin ya hiç olmayışı ya da öbekler halinde yapılması kültürün dile etkisinin bir sonucudur. İngilizlerin “Yapacak çok işim var.” derken kullandıkları “I have other fish to fry.” deyiminde *fish* kelimesinin kullanılması da yaşam biçiminin dili etkilediğinin göstergesidir. İngilizlerin yaşamında fish (balık) çok önemli bir yere sahiptir. Türkçede “altın yumurtlayan tavuğu kesmek” biçiminde kullanılan deyim İngilizcesinde “kaz (goose)” kelimesi kullanılmaktadır. Eskimoların yaşadığı coğrafyadan dolayı Eskimo dilinde kar ve buz ile alakalı kelime sayısı fazlayken Arapların yaşadığı yerden dolayı da sıcaklık ve deve ile ilgili kelimelerin sayısı fazladır. İşte kültür, sıraladığımız bu örneklerde olduğu gibi dili etkilemektedir. Dil ve kültür yoğun bir ilişki içindedir. İşte bu sebeplerden dolayı tez konumuz olan deyimler ve deyimlerin çevirisinde dikkat edilmesi gereken önemli husus, kaynak ve hedef dilin kültürleridir. Çünkü deyimler kültürel özellikler taşıdığı için çeviri yaparken hedef dilin kültürel özelliklerini bilmemiz gerekmektedir.²⁵

Dil, o dili konuşanların yaşadığı coğrafyadan da etkilenir. Örneğin, İngiltere’de havanın sürekli kapalı olması, yağmurlu, bulutlu ve kasvetli hava İngilizceyi yoğun bir şekilde etkilemiştir. Söz yazarlarının “I’ll be your side when the skies go grey and it starts to rain (Gökyüzü kapkara olup yağmur yağmaya başladığında senin yanında olacağım.)” ve “You make me happy when skies are grey (Gökyüzü kapkara olduğunda

²⁴ A S Hornby, *Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English* (8th edition), OUP (Oxford University Press), y.y. 2010,357; HarperCollins Publishers, *Collins Cobuild Advanced Learner’s Dictionary* (8th edition), HarperCollins Publishers, China 2014,374.

²⁵ Alejandra Patricia Karamanian, “Translation and Culture” [Çeviri ve Kültür], *Translation Journal*, 6 (1), 2002, s.y.

beni mutlu ediyorsun.)” demesi bundan dolayıdır. Benzer şekilde İngilizlerin kendilerini iyi hissetmediklerini veya hasta olduklarını ifade ederken kullandıkları *under the weather*²⁶ deyimini de içinde hava kelimesini barındıran ve İngilizlerin ruh hallerini gözler önüne seren bir deyimdir. İngiliz kültüründe gökyüzünün kararması insanları mutsuz eden ve deyimlere girecek kadar da önemli bir husustur.

1.5. İNGİLİZCEDE DEYİM KAVRAMI

“You shall know a word by the company it keeps.”

(Kelimenin beraber kullanıldığı eş kelimesini bilmeniz gereklidir.)

J R Firth

Deyim kelimesinin İngilizce karşılığı idiom kelimesidir. Dilbilgisi anlamına da gelen idiom çalışmamızda ele alacağımız kullanımıyla “Anlamı, kendisini oluşturan kelimelerin tek tek anlamlarından anlaşılamayan, özel bir anlama sahip kelimeler bütünüdür.”²⁷ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere deyimler mecazi anlam taşır. Ayrıca İngilizcede deyimlerin mecazi anlam içeren herhangi bir söz öbeği olabileceğini söyleyebiliriz. İngilizcede deyimlerdeki kelimeler ve bu kelimelerin sırası değiştirilemez. Çünkü deyimler bir tür, formüle edilmiş kalıp halindeki sözlerdir ve bu halde bir anlam ifade etmektedir.

İngilizcede deyimler aşağıdaki şekillerde oluşmaktadır.²⁸

1.5.1. Selamlaşmalar, İyi Dilekler ve Kalıp Halinde Kullanılan Cümleler, vb.

Bu tür deyimler, tanışmalarda ve iyi dileklerde kullanılır vecümle halinde bulunur. Bu cümleler kalıp halde bulduklarından deyim kategorisinde ele alınmıştır. “Enjoy your meal. Afiyet olsun.”, “Enjoy your movie. İyi seyirler.”, “I’m sorry for your loss. Başınız sağolsun.”, “How are things? İşler nasıl?”, “Safe journey! İyi yolculuklar.”,

²⁶ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 480

²⁷ Hornby, 744; Daphne M. Gulland ve David Hinds-Howell, *The Penguin Dictionary of English Idioms*, The Penguin Group, England 2002, V; Felicity O’Dell ve Michael McCharty, *English Idioms in Advanced Use*, Cambridge University Press, the United Kingdom 2010, 6

²⁸ Bkz. Jennifer Seidl ve W. McMordie, *İngilizce Deyimler*, (Çev.: C. Taşçı), İnkılap Kitabevi, İstanbul 1992; O’Dell ve McCharty, *English Idioms in Use Advanced*, 16; O’Dell, Felicity ve McCharty, Michael, *English Idioms in Use*, Cambridge University Press, the United Kingdom 2003, 12

“Long time, no see! Uzun zamandır görüşmedik.”, “You name it. Adını sen koy.”, “to cut a long story short. - kısa kesmek” “have other fish to fry - yapacak işi olmak.” vb.

1.5.2. İlgeç Öbekleri (Prepositional Phrases)

Bu tür deyimler bir edat ve sonrasında gelen kelime ve kelimelerle oluşan kalıplar yani söz öbekleridir. From top to toe (tepeden tırnağa), at your fingertips (parmağının ucunda), in the blink of an eye (göz açıp kapayıncaya kadar), at first sight (ilk görüşte/bakışta), at random (rastgele), at one's wits' end (şaşırmış bir durumda), for fun (eğlencesine), in someone's book (-in düşüncesine göre), off the record (kayıt dışı) vb.

1.5.3. Özdeyişler, Atasözleri ve Alıntılar

Bunlar deyiş, atasözü ya da herhangi bir kaynaktan yapılan alıntı cümleleridir. Bunlar, insanlara hayat hakkında yapılan tavsiye niteliğindedir ve insanların tecrübelerinden oluşmaktadır.

Big brother is watching us! (Büyük kardeş²⁹ bizi izliyor.)

All animals are equal but some animals are more equal than others. (Tüm hayvanlar eşittir fakat bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir.)

Charity begins at home. (İnfak evde başlar.) (İnsan her şeyden önce kendi ailesine yardım etmeli).

Easy come, easy go. (Haydan gelen huya gider.)

Out of sight, out of mind. (Gözden ırak olan gönülden de ırak olur.)

You scratch my back and I'll scratch yours. (Al gülüm ver gülüm.)

There's no smoke without fire. (Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.)

Tell me who you go with and I'll tell you who you are. (Bana kiminle arkadaş olduğunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.)

No pain, no gain. (Emeksiz yemek olmaz.)

It's no use crying over spilt milk. (Son pişmanlık fayda etmez.)

²⁹ Bu cümledeki “büyük kardeş” kelimesi devlet için kullanılmıştır.

1.5.4. Öbeksal Fiiller (Phrasal Verbs)

Bir fiil ile en az bir edat veya zarfın bir araya gelmesiyle oluşan söz öbekleridir. Çoğunlukla anlam, kendisini oluşturan fiil ve edatların anlamlarından bağımsızdır ve öbek yeni bir anlam kazanmıştır. Örneğin *look* kelimesi bakmak anlamına gelirken *look down on* öbeği, küçümsemek, küçük görmek³⁰ anlamına gelmektedir. *Count on* (hesaba katmak, bel bağlamak), *go up* (artmak, yükselmek), *look out* (dikkat etmek), *put off* (ertelemek), *put on* (giyinmek), *rely on* (güvenmek), *see about* (-i üstüne almak, ile ilgilenmek), *see out* (kapıya kadar geçirmek), *stay away* (uzak durmak), *take off* (havalanmak, yola çıkmak), *throw up* (kusmak) vb.

1.5.5. Eşdizimlilikler (Collocations)

Collocate bir dilde belirli kelimelerin sıklıkla birlikte kullanılması³¹ demektir. Collocation ise bu fiilden türetilmiştir ve bu fiilin ismidir. Örneğin İngilizcede *bitter* ve *tears* bir collocation oluşturmaktadır. Yani bu iki kelime birlikte kullanılmaktadır. Collocation'da yer alan kelimeler eş anlamlılarıyla bile olsa değiştirilemez. Örneğin, *a quick learner* ifadesindeki *quick* kelimesinin yerine *fast* kelimesini kullanamayız. Hâlbuki bu iki kelime aynı anlama gelmektedir ve eş anlamlı kelimelerdir.³² *A quick meal* (hızlı yemek), *a quick shower* (hızlı duş) , *a quick learner* (çabuk öğrenen), *fast food* (hızlı yiyecek), *the fast train* (hızlı tren), *bitterly disappointed* (aşırı derecede hayal kırıklığına uğramış) vb.

1.5.6. Kalıp İfadeler

Yukarıda saydığımız başlıklar dışında kalan deyim anlamı taşıyan söz öbekleridir. Bunlar adından da anlaşılacağı üzere sabittir ve değişmez. “*Take it easy.* - Sakin ol.”, “*give sb a break* - mola vermek.” , “*drive sb crazy* - birisini çıldırtmak” vb.

³⁰ HarperCollins Publishers, *Collins Cobuild Phrasal Verbs Dictionary* (3rd edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012, 236

³¹ Hornby, 279

³² Bkz. HarperCollins Publishers, *Collins Gem English Thesaurus* (7th edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012, 229-478

1.6. ARAPÇADA DEYİM KAVRAMI

Deyim kelimesine karşılık olarak ta'bir, terkiib, müstaleh ve mesel kelimeleri verilmektedir. Ancak Kur'an'daki deyimler ve mecaz barındıran ifadeler "kitabü'l-emsal, el-emsalü'l-kamine fi'l-Kur'ani'l-Kerim, emsalü'l-Kur'an, el-emsal fi'l-Kur'ani'l-Kerim, darbü'l-emsal fi'l-Kur'an" vb. adlar verilen eserlerde incelenmekte, bunun dışında Kur'an İlimleri kitaplarında bunlar "Emsalü'l Kur'an"³³ başlığı altında verilmektedir. Mesel, sözlükte örnek, misal, ibret, ders, kıssa, atasözü³⁴ anlamlarına gelir. Mesel vermeye ise darbı mesel³⁵ denir. Terim olarak ise aralarında benzerlik olan iki şeyden birisiyle ilgili söylenen bir sözün, açıklayıp tasvir etmek için diğeriyle ilgili söylenen söze benzemesidir.³⁶ Aynı zamanda mesel, aralarındaki ilişki sebebiyle iki şeyin birbirine benzetilmesidir. Kurnazlığıyla bilinen tilkiye olan benzerliğinden dolayı, kurnaz ve çok zeki olan kişiye "tilki gibi" denmesi de bunun güzel bir örneğidir.

Abdulcelil Bilgin'in de ifade ettiği gibi, yaptığımız araştırmalarda Arapçada Türkçe ve İngilizcedeki gibi müstakil bir deyim tanımı bulunmamaktadır.³⁷ Hem deyim tanımı konusunda bir çalışmanın yapılması hem de deyim tanımının içine nelerin girip girmediğinin tespit edilmesi ve bunların sınıflandırılması gerekmektedir. Deyimin tanımındaki ve sınıflandırılmasındaki bu eksiklik genelde Arap dilindeki çalışmaları, özelde ise Kur'an'da veya hadislerde geçen ifadelerin deyim olup olmadığı konusundaki tespiti de zorlaştırmaktadır. Çalışmamızın ilk safhalarında incelediğimiz "Kur'an Deyimleri" gibi adlara sahip eserlerden anladığımıza göre yazarlar deyimlerin tespiti hususunda klasik tefsirlerden ve kendi dillerindeki deyim sınıflamasından yararlanmışlardır. Diğer dillerde olduğu gibi Arapçada da net bir deyim tanımının yapılıp hangi tür ifadelerin deyim olup olmadığının belirlenmesi elzemdir. Bu, araştırmacılara büyük fayda sağlayacaktır.

³³ Bkz. Ali Eroğlu, *Kur'an Tarihi ve Kur'an İlimleri*, Eser Ofset ve Matbaacılık, Erzurum 2012; Abdurrahman Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi* (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2012; Abdulcelil Bilgin, *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014, 48

³⁴ Rağıb el-İsfahani, *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü* (2. Baskı), (Çev.: Yusuf Türker), Pınar Yayınları, İstanbul 2010, 1360; Kadir Güneş, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul 2010, 1091

³⁵ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü* (24. Baskı), TDV, Ankara 2013, 174

³⁶ el-İsfahani, 1360

³⁷ Bkz. Bilgin, 50

1.7. İNGİLİZCE ve ARAPÇA ÖZELİNDE DEYİMLERİN KARŞILIKLARI

Genel olarak deyimlerin çevirisinde karşılaşılan üç temel mesele vardır. Birincisi, deyimlerin bire bir çevrilebilir olması, ikincisi farklı kelimelerin kullanıldığı ancak anlam olarak aynı olan deyimlerin varlığı, üçüncüsü ise deyimlerin karşılığının diğer dilde bulunmamasıdır. Aşağıda verdiğimiz örneklerle konunun daha iyi anlaşılacağını umuyoruz.

1.7.1. Anlamı ve Biçimi Aynı Olan Deyimler

Bu gruptaki deyimler, anlam ve kullanılan kelimeler açısından eşittir. Yani bu tür deyimler kelimesi kelimesine çevrildiğinde bu iki dilde aynıdırlar. Ne şeklen ne de anlam olarak bir farklılık söz konusudur.

Tablo 1.1. Anlamı ve Biçimi Aynı Olan Deyimler

Arapça	Türkçe	İngilizce
يتبع أنفه	Burnunun dikine (<i>ya da doğrusuna</i>) gitmek	To follow your nose
للحيطان آذان	Yerin kulağı vardır.	Walls have ears
حشر أنفه	(her işe) burnunu sokmak	To poke your nose into sth
قتل الوقت	Vakit öldürmek	To kill time
يزن الكلماته	Sözü tartmak	To weigh sb's words
العين بالعين	Göze göz	Eye for an eye
أخذ بالثأر	İntikam almak	To take revenge
عاجلا أم آجلا	Er ya da geç	Sooner or later
غسل دماغ	Beyin yıkamak	To brainwash
غير رأيه	Fikrini değiştirmek	To change sb's mind
أمسك انفاسه	Nefesini tutmak	To hold sb's breath

1.7.2. Anlamı Aynı Biçimi Farklı Deyimler

Bu gruptaki deyimler, anlam olarak aynı fakat kelime seçimi olarak farklı deyimlerdir. Kelimesi kelimesine yapılacak bir çeviride anlamda bozulmaların olması kaçınılmazdır.

Tablo 1.2. Anlamı Aynı Biçimi Farklı Deyimler

Arapça	Türkçe	İngilizce
أفل نجمه	Gözden düşmek	To fall from grace 2) to lose face
أكلوا من فوقهم و من تحت أرجلهم	Bolluk içinde yaşamak, bir eli yağda bir eli balda olmak	To live in the lap of luxury
أتيت بالقول الفصل	Taşı gediğine koymak	To hit the nail on the head
شبر ماء	Bir damla su	A drop of water
إليك عني	Benden uzak dur.	Stay away from me.
اصطدم بحائط	Duvara toslamak	To go to the wall
غرق في ادين حتى أذنيه	Boğazına kadar borca batmak (ya da girmek)	To be up to your ears in debt
يتكلم بفحش (عن)	(birine) çamur atmak	To throw mud at
يتصرف بحمق وسفاهة	Havanda su dövmek	To beat the air, 2) to spin one's wheels
مشي إلي آثاره	Birinin izinden gitmek	To follow in sb's footsteps
ضع أيدك بماء بارد	Endişelenme.	Do not worry.
إنها تمطر كأفواه القرب	Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak	It's raining cats and dogs.
زوبعة في فنجان	Bir bardak suda fırtına (koparmak)	Storm in a tea cup
بيض وجهي	Yüzünü ağartmak	To do sb credit
الحق معك	Haklısın.	You are right.

الحق عليك	Haksızsın.	You are mistaken/wrong.
سود وجهه	Hayal kırıklığına uğratmak	To let sb down
قرة عينه	Göz bebeği	The apple of sb's eye
أنا في واد و أنت في واد	Birbirimize tamamen zıtız.	We are poles apart
بشق الأنفس	Güç bela	With great difficulty
كناقل التمر الى هجر	Tereciye tere satmak	To take/carry coals to Newcastle
كالبرق	Rüzgar/yel gibi	Like the wind

1.7.3. İngilizcede Karşılığı Olmayan Arapça Deyimler

Bu gruptaki Arapça deyimlerin İngilizcede ne şekil bakımından ne de anlam bakımından benzerleri vardır.

Tablo 1.3. İngilizcede Karşılığı Olmayan Arapça Deyimler

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
فَأْتُوا حَرَثَكُمْ	Kadınlarınıza yaklaşın.	سكنت ريحه	Unutulmak, gözden düşmek
أكل لحمه	Gıybet etmek, arkasından konuşmak	مثل أم العروس	Gelinin annesi gibi
مقطوع من شجرة	Soyu kesik	الأيام البيض	Ayın 13, 14 ve 15. günleri
دارت رحى الحرب	Savaş çıkmak/patlak vermek	أكل عمره	Yaşlanmak, yaşlandırmak

1.7.4. Arapçada Karşılığı Olmayan İngilizce Deyimler

Bu gruptaki İngilizce deyimlerin Arapçada ne şekil bakımından ne de anlam bakımından benzerleri vardır.

Tablo 1.4. Arapçada Karşılığı Olmayan İngilizce Deyimler

İngilizce	Türkçe	İngilizce	Türkçe
Fall in love	Abayı yakmak	Hold your horses	Kendine mukayyet ol. Sakin ol.
Keep your head down	Dikkat çekmemek	Talk through sb's hat	Bilip bilmeden konuşmak
Have a mind like a sieve	Balık hafızalı olmak	Tighten your belt	Kemerleri sıkmak
Read between the lines	Altındaki anlamı çıkarmak	Go Dutch	Alman usulü ödemek
Nutty as a fruitcake	Çılgın	Stick to your guns	Eleştirilere kulak asmamak

Son iki gruptaki deyimlerin ise diğer dilde deyimsel olarak karşılığı yoktur. Bunlar sadece bir dile ait olan ve o dilin kültürünü yansıtan ifadelerdir. Bu tür deyimlerin diğer dilde bir şekilde karşılığı olsa bile verilecek bu karşılıklar kaynak dildeki deyime benzemeyecek sadece anlamını aktaracaktır. Örneğin, fall in love deyimini تعشق anlamına gelmektedir. Deyim olarak verilen Arapça karşılığı ise تعشق kelimesidir. تعشق fiili her ne kadar fall in love deyiminin manasını verse de biçimsel olarak farklıdır. تعشق kelimesi bir fiil olmasına karşın fall in love bir deyimdir. Bu deyim Türkçede abayı yakmak³⁸ anlamına gelmektedir.

1.8. ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİLİK TEORİSİ

Çeviride eşdeğerliği, Koller yaptığı şu sıralamayla açıklamıştır:

a) Düzanlamsal Eşdeğerlilik: Düzanlamsal eşdeğerlilik doğrudan metnin konusuyla ilgilidir. Bu tür ifadeler değişmez yani sabittir. Bu yöntemde ifadenin hedef dildeki karşılığı verilmektedir.

³⁸ Hornby, 884

Kalıplaşmış ifade: İngilizce, national anthem / Arapça, النشيد القومي / Türkçe, milli marş

İngilizce, a literal translation / Arapça, ترجمة حرفية / Türkçe, kelimesi kelimesine çeviri

Sözcük: İngilizce, highway / Arapça, رءيسطريق / Türkçe, otoban

Cümle: İngilizce, I beg your pardon. / Arapça, استمحك عذرا / Türkçe, Özür dilerim.

b) Yananlamsal eşdeğerlilik: Burada amaç çeviride sözcüğün ilk anlamını kullanmak yerine onun metin içinde kazandığı anlamı aktarmaktır. Örneğin İngilizcede look kelimesine benzeyen, stare, gaze, glance, glimpse ve glare kelimeleri vardır. Hepsini bakmak anlamına geliyor gibi görünse de yukarıdaki kelimeleri sırasıyla çevirecek olursak şu anlamlar karşımıza çıkar: göz gezdirmek, dik dik bakmak, gözünü dikmek, görünüp kaybolmak ve kötü kötü bakmak.³⁹ Sadece bakmak kelimesi kullanılarak yapılan çeviri yetersiz kalacaktır. Aynı şekilde, blue kelimesinin “I sure am blue.” cümlesindeki hüznü⁴⁰ anlamı yerine mavi anlamında çevrilmesinin yananlamsal eşdeğerliliğe uygun olmadığını söyleyebiliriz.

c) Metin Türü Gelenekleriyle İlgili Eşdeğerlilik: Her dilde yazışmalarda, hitaplarda, günlük hayatta o dile özgü ifadeler vardır. Bu bunlar dilden dile değişebilir. Burada önemli olan kaynak dilden hedefe dile çevirirken, çevirdiğimiz ifadenin hedef dilde nasıl kullanıldığını bilmektir. İngilizcede kullanılan hitap kelimeleri Mr, Mrs ve Miss'tir. Mr Ahmet, Mrs/Miss Fatma ifadelerinin Bay Ahmet, Bayan Fatma diye çevrilmesi Türkçeye uygun değildir. Ama bu ifadeleri Ahmet Bey ve Fatma Hanım diye çevirirsek bu sorunu çözmüş ve çeviriyi hedef dilde olan bir kullanımla yapmış oluruz.

d) Dil-kullanımsal Eşdeğerlilik: Çeviri hedef dil okuyucularının anlayabileceği şekile yapılmalıdır ki onlar için bir anlam ifade etsin. Bu da kaynak dildeki ifadenin hedef dildeki karşılığı ve kullanım biçimini bilmekle olur. “*Fish and chips*” ifadesini balık ve patates kızartması (cips) şeklinde çevirmek yerine *köfte ekmek* olarak çevirmemiz Türk okuyucu için anlamlı ve anlaşılır olacaktır. Çünkü Türk kültüründe balıkla patates kızartması gibi bir yemek yenmez. Bu durum kutsal kitap çevirilerinde

³⁹ Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili* (11. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 69; Ayrıca bkz. Hornby, 879

⁴⁰ Hornby, 148

de görülmektedir. Meksikalılar için yapılmış İncil çevirilerinde deniz kelimesi yerine bataklık, Eskimolar için yapılmış İncil çevirilerinde ekmek yerine balık kelimelerinin kullanılması ve Tanrı'nın kuzusunun Tanrı'nın foku diye çevrilmesi dil-kullanımsal eşdeğerliğe güzel örneklerdir.”⁴¹ Kur'an'da geçen “كالفراش المبتوث” (Karia 101/4) ifadesinin “Çil yavrusu gibi dağılacaklar.”⁴² ifadesiyle çevrilmesinin gerekliliği de bu anlamdadır.

e) Biçimsel Eşdeğerlilik⁴³

Asıl metnin sözcük dizimi ve biçiminin korunmasını ve bu şekilde hedef dile aktarılmasını ifade etmektedir. Örneğin bir şiirin, biçimi korunarak aynı şekilde çevrilmesi ya da devrik bir cümlenin hedef dile yine devrik olarak çevrilmesi biçimsel eşdeğerliliğe örnek teşkil etmektedir.⁴⁴

1.9. DEYİMLERİN ÇEVİRİSİ

The emphasis on word-for-word translation distorts the sense and the syntax of the original.

(Kelimesi kelimesi çeviriye olan düşkünlük, asıl cümlelerin manasını ve söz dizimini bozar.)

Basnett

Diller arasında birbirinin aynısı olan, birbirine benzeyen deyimler olsa da deyimler genellikle kültürel özellik taşır. Deyimler ait olduğu toplumun yaşantısını, tecrübelerini ve insanların karakterini yansıtır. Farklı yaşantılar ve tecrübeler farklı deyimler ortaya çıkarmıştır. Çevirmenler, deyimsel anlam taşımayan kelimeleri bile başka dile aktarmakta sorun yaşarken deyimlerin çevirisi ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel köken birliği olan ve birbirine paralel gelişim çizgisi gösteren diller arasında çeviri yapmanın kayıplar sorununu azalttığı ve bunun çevirinin daha kolay yapılmasını sağladığı söylenir.⁴⁵ Buna rağmen bir dilin farklı lehçeleri arasında bile anlam farklılığı olabilmektedir. Örneğin “Uçak düştü.” cümlesinden Azeri Türkleri,

⁴¹ Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, 76-77

⁴² Bilgin, 92

⁴³ Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, 66'dan naklen.

⁴⁴ Çeviriyle ilgili pek çok kuram olmasına rağmen tezimizde incelediğimiz konuyla daha çok alakadar olduğu için eşdeğerlik kuramını açıklamayı tercih ettik.

⁴⁵ Mehmet Demirezen, “Çeviride Kayıplar Sorunu”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2001, 115-128

uçağın güvenli bir şekilde yere indiğini anlarken, Türkiye’de yaşayan Türkler ise uçağın yere çakıldığını anlamaktadır. İngiltere İngilizcesinde “like a child in a sweet shop” olarak kullanılan deyimın Amerikan İngilizcesindeki kullanımı “like a kid in a candy store”dur.

Kültür, dili öylesine etkiler ki bu tek tek kelimelere, ünlemlere, dilek ve temennilere, atasözlerine ve deyimlere yansır. Türkçede birisi öldüğünde “Allah rahmet eylesin, Allah taksiratını/günahlarını affetsin, mekânı cennet olsun, başınız sağolsun, Allah kabrini nurla doldursun.” gibi ifadeler kullanılır. İngilizcede ise böyle bir durumda “I’m sorry. - Üzgünüm.”, “I’m sorry for your loss. - Kaybınız için üzgünüm.”, “My symphaties/condolences - Taziyelerimi bildirirm.”, “Rest in peace. - Huzur içinde yatsın.” ifadeleri kullanılır. Bundan dolayı kültüre ait olguların çevirisinde hedef dilde benzer durumlarda ne söylendiği önemlidir. Kelimesi kelimesine yapılacak çeviri anlamda eksikliğe hatta yanlışlığa yol açar. Arapçadaki “جعل من الحبة قبة” deyimini Türkçede “pireyi deve yapmak”⁴⁶ anlamına gelmektedir. Bu deyimın İngilizce karşılığı ise “make a mountain out of a molehill”⁴⁷ deyimidir. Saydığımız bu deyimlerde küçük bir şeyi ifade için “حبة (tane, tohum), pire ve molehill (köstebek yuvası)”, büyük bir şeyi ifade etmek içinse “قبة (yarım küre şeklinde yapılan bina damı), deve ve mountain (dağ)” kelimeleri kullanılmıştır. Bu üç deyimden de anlaşılacağı üzere herhangi bir durumu ifade etmek için dillerde değişik kelimeler de kullanılabilir ve bu kullanımlar kültürden ve coğrafi durumlardan etkilenmektedir. Bu deyimlerin, deyimsel anlamlarını göz ardı ederek çevirdiğimizde kültürel farklılıkları ortadan kaldırmış ve anlamı bozmuş oluruz.

Çeviride kayıp kaçınılmazdır. Ancak çevirmenin yetkinliği, her iki dili kullanma becerisiyle iki dilin işleyiş düzenini çok iyi bilmesi, iki dilin dilbilgisel öğelerini çözümleyebilecek kabiliyette olması, her iki dilin kültürüne vakıf olması sayesinde bu kayıp az bir hasarla atlatılabilir.⁴⁸ Çeviri konusunda öne çıkan kavram olan eşdeğerlilik, Güttinger tarafından “Özgün metnin, kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metnin de çeviri dili okurunda uyandırılabilmesidir.” diye tanımlanmıştır. Bu, en çok da deyimler gibi mecaz anlam barındıran dil yapılarında önemlidir ve mutlaka gözetilmesi

⁴⁶ Akdağ, 168

⁴⁷ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 303

⁴⁸ Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, 17

gerekir.⁴⁹ Örneğin İngilizcede kullanılan “apple and oranges” ifadesinin “elmalar ve portakallar” diye Türkçeye çevrildiğini varsayalım. Bu çeviri okuyucuya bir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü Türkçede, iki nesnenin birbirinden farklı olduğu ve bunların kıyaslanamayacağı “elma ile armut” ifadesiyle anlatılır. İngilizce karşılığı rice pudding⁵⁰ olan sütlaç kelimesini “milk and rice” diye çeviren kişi de yukarıda örneklendirdiğimiz hataya düşmüştür. Kısacası çevirmenin yapması gereken kelimelerin karşılığını bulmak değil, kelimenin, söz öbeğinin veya cümlenin metindeki anlamını hedef dilde kullanıldığı biçimde aktarmaktır.

Goethe’ye göre çeviri “Bir halının ters yüzüne benzer.” Göktürk ise çeviri için “Bir şeyi anlaşılır kılma yolundaki temel yorum sürecinin özel bir biçimidir. Çevirmen, yabancı, anlaşılmaz olanı, amaç dilin iletişim dizgelerine aktarır.”⁵¹ der. Şüphesiz bu aktarma işleminde çevirmenleri en çok zorlayan da kaynak dildeki mecazi kullanımlardır. Mecazi kullanımlar kültürel öğelerden etkilenen dil yapılarıdır. Deyimlerin kültürel özellikler taşıdığını, kültürden kültüre değiştiğini önceki bölümlerde anlatmıştık. Aynı şekilde deyimlerin çevirilerinin de önemli olduğundan bahsetmiştik. Özellikle bu deyimlerin çevirisi kutsal bir kitaptan yapılıyorsa mesele daha da önemli bir hale gelir. Kur’an Arapça indirildiği için Arapçada kullanılan birçok deyim Kur’an’da da kullanılmıştır. Hatta "وَالصُّبْحُ إِذَا تَنَفَّسَ" ifadesi gibi Arapçaya Kur’an ile giren kullanımlar da vardır. Bu da öncelikle Kur’an’daki hangi ifadenin deyim olup olmadığının tespitinde, sonrasında bu deyimden geçtiği âyetlerin çevirisinde azami dikkat gerektirmektedir. Deyimlerin, mecazi anlamlarının göz ardı edilerek çevrilmesi halinde orijinal metinde mesellerle anlatılan hakikatler meal okuyan kişilere aktarılamaz. Bu da Kur’an mesajının eksik, hatalı ve yanlış aktarılmasına sebep olacaktır. Çevirmen kelimeleri aynen çevirmekle değil, Kur’an’ın mesajını doğru aktarmakla yükümlüdür. Çünkü Said Nursi’nin de belirttiği üzere “*Mecaz ilmin elinden cehlin eline düşerse hakikate inkılab eder, hurufata kapı açar.*”

“Kaynak metin kaynak dilde ve kültürde nasıl bir işleve sahipse erek metin de erek kültürde benzer bir işleve sahip olmalıdır.”⁵² Orijinal metne sadakatten

⁴⁹ Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, 60

⁵⁰ Bkz. Hornby, 1270

⁵¹ Akşit Göktürk, *Sözün Ötesi* (3. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, 124

⁵² Ender Ateşman, “Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Sorunları”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2001, 29-35

vazgeçilmeli, çeviri hedef dile göre yapılmalıdır. Çünkü çevirilen metin aşırı bağlılıkla çevrilmişse okuyucu özellikle kendi kültüründe olmayan öğeleri anlamayacaktır. Sözcüklerin sözlüklerde farklı anlamları olduğu gibi metindeki anlamları da farklı olabilir. Bunda da mutlaka kültürün etkisi söz konusudur. Koller'e göre kaynak ve hedef dilin kültürleri tamamen ya da kısmen çakışabilir veya hiç çakışmayabilir.⁵³

Ayrıca Hieronymus, iki çeviri türünü aktarmaktadır. Bunlar sözcüğü sözcüğüne çeviri ve anlamın çevirisidir.⁵⁴ Bilimsel, edebi, teknik gibi değişik metin türlerinin çevirisi birbirlerinden farklı olarak yapılacaktır. Çünkü bu metinlerde kullanılacak kelimeler, terimler ve öbekler birbirine benzese de taşıdıkları anlamlar farklı olacaktır. Kutsal bir metin olan Kur'an'ın çevirisinde de mutlaka bir yöntem takip edilmelidir. Bu yöntem de düşüncemize göre anlamın çevirisi olmalıdır. Çünkü Kur'an, rakiplerini aciz bırakmış bir i'caz kaynağıdır. Kur'an'da betimlemeler, istiareler, benzetmeler, tasvir ve teşhis sanatı gibi değişik kullanımlar söz konusudur. Kur'an Arapça indirildiği için Arap diline ve kültürüne has özellikler ve olgular taşımaktadır. Hatta ana dili Arapça olanlar da deyimleri anlamada sorun yaşayabilir. Bunların anlaşılması kişinin bilgi, anlayış kabiliyeti ve zekâsına göre değişebilir. Buna örnek olarak şu hadiseyi nakletmek istiyoruz. Adıyy ibn Hatim (r.a.) anlatıyor: “*Siyah iplik beyaz iplikten fark edilinceye kadar yiyin için!*” (Bakara 2/187) âyeti nazil olunca biri siyah, diğeri beyaz iki ip aldım, onları yastığımın altına koydum. İmsak vaktini anlamak için onlara bakıyordum. Beyazı siyahtan ayırınca oruca başlıyordum. Sabahleyin varıp Rasulullah'a (s.a.v.) yaptığımı anlattım. Bana: “*Şu halde senin yastığın oldukça geniş olmalı. Âyetten maksat, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığıdır.*”⁵⁵ dedi. Görüldüğü gibi mesele sadece dili bilmek değil, ayrıca dildeki benzetmelere ve deyimisel kullanımlara aşina olmak ve bunları anlamaktır.

Deyimlerin çevirisinde karşılaşılabilecek zorluklar şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Deyimin karşılığı hedef dilde olmayabilir.
- 2) Hedef dilde bu deyime lâfzen benzeyen ancak bambaşka bir anlam ifade eden ve farklı bir durumda kullanılan bir benzeri olabilir.
- 3) Metin hem lâfzî anlam taşıyabilir hem de deyim anlamı içerebilir.

⁵³ Ateşman'ın “*Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Sorunları*” adlı makalesinden naklen, 33-34

⁵⁴ Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, 18

⁵⁵ Buhari, Savm, 16; Müslim, Sıyam, 33

- 4) Deyimlerin kullanılabilirdikleri metinler ve yazılı anlatımdaki kullanım sıklıkları kaynak ve hedef dilde değişiklik arz edebilir.⁵⁶
- 5) Çevirmen kaynak ve hedef dile hâkim olmayabilir.⁵⁷
- 6) Çevirmen ifadenin deyim olduğunu fark etmeyebilir ve buna bağlı olarak aslında deyim olan ifadeleri kelimesi kelimesine çevirebilir.
- 7) Eş değeri bulunamayan deyimlerin mealen çevrilmesi halinde bile kültürel farklılıklar sebebiyle hedef dil okuyucusu bunları anlayamayabilir.

Bunları aşmak için şu yöntemler önerilmiştir:

- 1) Biçim ve anlam yönünden benzer bir deyim kullanılabilir.
- 2) Anlam yönünden aynı, biçim yönünden farklı bir deyim kullanılabilir.
- 3) Deyim başka kelimelerle açıklanarak (yorumlanarak) çevrilebilir.
- 4) Deyimin eş değeri yoksa kolaylıkla ifade edilemiyorsa bu deyim çeviriden çıkarılabilir.⁵⁸

⁵⁶ Mona Baker, *In Other Words: A Coursebook on Translation*, Routledge, Great Britain 2006, 68-71

⁵⁷ Muhammed Özcan, *Kur'an-ı Kerim'deki Deyimlerin Çeviri Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*, Cantaş Yayınları, İstanbul 2014,38

⁵⁸ Baker,72-77

İKİNCİ BÖLÜM

BAZI İNGİLİZCE KUR'AN MEALLERİNİN DEYİM ÇEVİRİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. “وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ” (BAKARA 2/42)

Deyimin Anlamı

لبس kelimesi bir şeyi –e karıştırmak, birşeyi gizlemek, örtmek, örtbas etmek, karıştırıp gizlemek, örtüp şüpheli hale getirmek, karışıklık, kapalılık anlamlarına gelmektedir.⁵⁹ حق kelimesi ise mutabakat, uygunluk, doğru, gerçek, adalet, doğruluk⁶⁰ ve باطل kelimesi ise geçersiz, faydasız, anlamsız, boş, beyhude, önemsiz, bozuk, aslı olmayan, dayanaksız, yalan⁶¹ anlamlarına gelmektedir. Araplar “Bu işte veya meselede bir karışıklık var.” derken "في الأمر لبسة" derler.⁶² Apaçık şekilde anlaşılan bir şey, ne olduğu bilinmeyen birşeyle karıştırıldığında bu ifade kullanılır.⁶³ Kaynaklarda da âyet, “Hak ile batılı, doğru ile yanlış birbirine karıştırmayın.”⁶⁴, “yanlış ve asılsız olanı kasıtlı olarak birbirine karıştırmamak”⁶⁵ şeklinde yorumlanırken لا تلبسوا ifadesi "Birbirine karıştırmayın veya gizlemeyin.”⁶⁶ diye açıklanmıştır.

الدِّينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

âyetinde vardır. Âyetin anlamı ise şöyledir: “İman edip de imanlarına zulmü (şirki) bulaştırmayanlar var ya; işte güven onların hakkıdır.” (En’am 6/82) Dikkat edilirse bu

⁵⁹ Muhammed b. Ahmed Kurtubi, *Tefsir el-Kurtubi Cami’li-Ahkâm el-Kur’an I-X*, Dar-üş-Şa’b, Kahire 1961, I/289; Mukatil b. Süleyman, *Kur’an Terimleri Sözlüğü*, (Çev.: M. Beşir Eryarsoy), İşaret Yayınları, İstanbul 2004, 129; Abdul Mannân Omar, *Dictionary of The Holy Qur’an* (2nd edition), Noor Foundation - International, China 2010, 507; Güneş, 1049; Mahmut Çanga, *Kur’an-ı Kerim Lüğati*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, 453; el-Said M. Badawi ve Muhammad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, Koninklijke Brill NV, Netherlands 2008, 835; Mehmet Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur’an-ı Kerim Sözlüğü*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2015, 736

⁶⁰ el-İsfahani, 417; Güneş, 256; Çanga, 453

⁶¹ el-İsfahani, 208; Güneş, 80; Mustansir Mir, *Dictionary of Qur’anic Terms and Concepts*, Garland Publishing, y.y. 1987, 71

⁶² el-İsfahani, 1319

⁶³ Kurtubi, I/289

⁶⁴ İbn Kesir, Ebu’l-Fida İsmail, *Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri I-XVI*, (Çev.: Bekir Karlığa ve Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 1993, II/321

⁶⁵ Karaman, Hayrettin ve Arkadaşları, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri I-V* (5. Baskı), DİB (Diyanet İşleri Başkanlığı) Yayınları, Ankara 2014, I/115-116

⁶⁶ Mahluf, Haseneyn Muhammed, *Kelîmâtü’l-Kur’ân (Tefsir ve Beyân)*, Dâru’l-Maârif, Kahire 1995, 12; Veziru’s Şuuni’l İslamiyyeti ve’l Evkafi ve’d Da’veti ve’l İrşad, *el-Müeyesser fi Ğaribi’l Kur’ani’l Kerim*, Mecmeu’l Melik Fahd li Tabaati’l Mushafi’s Şerif, Medine 1433, 7

âyette imandan ve onun zıttı olan şirkten bahsedilmektedir. Hem sözlük anlamı olarak hem de incelemiş olduğumuz bu âyet bağlamında حق ve باطل birbirlerinin zıttıdır.⁶⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and mix not truth with falsehood

Yusuf Ali: and cover not truth with falsehood

Maulawi Sher Ali: and confound not truth with falsehood

Arberry: and do not confound the truth with vanity

Maulvi : and do not mix up the truth with the falsehood

Pickthall: confound not truth with falsehood

Saheeh : and do not mix the truth with falsehood

Maulawi Sher Ali, Arberry ve Pickthall'nin ليس fiilinin karşılığı olarak verdikleri confound kelimesi şaşırarak, kafası karışmak, birisini şaşırtmak, düşmanı yenmek, lanet etmek, aksini iddia etmek, hangisinin hangisi olduğunu anlayamamak ve birisini/birşeyi başka birisi/bir şey ile karıştırmak⁶⁸ anlamlarına gelmektedir. Yalnız, eskiden (old-fashioned) confound kelimesinin maddeleri birbirinden zor ayırt edilebilecek ya da ayrılması imkânsız olacak şekilde karıştırmak⁶⁹ anlamına geldiğini belirtmek istiyoruz. "The remains ... may have subsequently been mingled and confounded together in one and the same deposit."⁷⁰ (Kalıntılar sonradan karıştırılmış ve hepsi bir ve aynı katmanda harmanlanmış olabilir.) Görüldüğü üzere çeviride kullanılan confound kelimesinin anlamı çevirilerin yapıldığı 20. yüzyılın başlarında kullanıldığı anlamı itibariyle doğru olsa da bu kelime günümüzde bu anlamda kullanılmamaktadır.

Yusuf Ali ise çevirisinde cover kelimesini kullanmıştır. Cover bir şeyi saklamak veya korumak için üstüne veya önüne bir şey koymak, örtmek⁷¹ anlamına gelmektedir. Yusuf Ali çevirisinde ليس fiilinin değil لبس fiilinin anlamını kullanmıştır. لبس fiili ب edatıyla kullanıldığında -ile örtmek, kaplamak, sarmak⁷² anlamlarına gelmektedir.

⁶⁷ Bkz. el-İsfahani, 208

⁶⁸ Cassell and Company Ltd., *Cassell's New English Dictionary with an Appendix* (11th edition), Cassell and Company Ltd., Great Britain 1941, 218

⁶⁹ World Publ. Company, *Webster's New Twentieth Century Dictionary of The English Language I-II* (2nd edition), The World Publishing Company, the USA 1958, I/383; OUP, *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles I-II*, OUP, Great Britain 1959, I/368; OUP, *The Oxford English Dictionary I-XIII*, OUP, Great Britain 1961, II/813

⁷⁰ *The Oxford English Dictionary*, II/813

⁷¹ Hornby, 337

⁷² Güneş, 1049

Maulvi ise mix up kelimesini tercih etmiştir. Mix up kelimesi iki farklı kalıp şeklinde kullanılmaktadır. Mix (sth) up kalıbı bir dizi nesnenin sırasını veya düzenini özellikle yanlışlıkla veya istediğin için değiştirmek ve mix sb/sth up (with sb/sth) kalıbı ise yanlışlıkla birisinin/birşeyin başka birisi/bir şey olduğunu zannetmek⁷³ şeklinde açıklanmıştır. Bu iki anlam da âyette geçen لبس fiilinin manasını vermemektedir. Yalnız 1845 yılından aktaracağımız şu cümlede ise mix up kelimesinin homojen bir şekilde karıştırmak⁷⁴ anlamına geldiğini söylemek istiyoruz: Its composition varies ...according to the various ingredients which may be mixed up with it.⁷⁵(Bileşimi, kendisiyle karıştırılabilen çeşitli malzemelere göre değişmektedir.) Fakat mix up kelimesi günümüzde bu anlamda kullanılmamaktadır.

Âyette geçen لبس fiilinin İngilizce karşılığı mix kelimesidir. Mix kelimesinin sözlükteki ilk anlamı şudur: İki veya daha fazla maddenin kolaylıkla ayırt edilemeyecek şekilde bir araya gelmesi veya getirilmesi.⁷⁶ Mix kelimesi hem âyette geçen لبس fiilinin manasını hem de âyetin genel manasını karşılamaktadır.

حق kelimesinin karşılığı ise gerçek, hakikat anlamlarına gelen truth⁷⁷ kelimesidir. Tüm çevirmenler yaptıkları çevirilerde truth kelimesini kullanmışlardır ve bunun doğru olduğunu düşünüyoruz. باطل kelimesinin ise İngilizce karşılığının yalan, yanlışlık anlamına gelen falsity ve falsehood⁷⁸ kelimeleri olduğunu düşünüyoruz. Arberry hariç diğer çevirmenler falsehood kelimesini kullanmışlardır. Arberry ise diğerlerinin aksine batıl kelimesini değersizlik, boşunalık, gereksizlik, gösteriş, gurur⁷⁹ anlamlarına gelen vanity kelimesiyle ifade etmiştir. باطل kelimesinin bu âyette Arberry'nin ele aldığı gibi boşunalık, değersizlik anlamına geldiğini düşünmüyoruz. Çünkü bu âyeti araştırırken tefsir ve sözlülerdeki açıklamalardan elde ettiğimiz bilgilere göre حق ve باطل kelimeleri bu âyette birbirlerinin zıttıdır.

Sonuç olarak çevirileri incelediğimizde Al Hilali-Khan ve Saheeh'e ait çevirilerin doğru olduğunu söyleyebiliriz. Maulawi Sher Ali ve Pickthall ise çevirilerinde eskiden

⁷³ Hornby, 949

⁷⁴ *The Oxford English Dictionary*, VI/552

⁷⁵ *The Oxford English Dictionary*, VI/552

⁷⁶ Hornby, 949

⁷⁷ Hornby, 1602; Mustansir Mir, *Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts*, 207

⁷⁸ Hornby, 531-532

⁷⁹ Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon I-VIII*, Librairie Du Liban, Beirut Lebanon 1968, I/219; Hornby, 1649

kullanılan anlamıyla çeviriye uyan ancak şu anki kullanılış biçimiyle anlamı bozan confound kelimesini kullanmışlardır. Benzer şekilde Maulvi de eski anlamıyla çeviride doğru olan fakat şu anki anlamıyla kullanımı hatalı olan mix up kelimesini kullanmıştır. Günümüz itibariyle bu çevirilerin yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Diğer çevirilerde ise âyetin anlamını vermeyen hatta âyette verilmek istenen manayı bozuk ve yanlış biçimde aktaracak hatalar vardır.

Önerilen Çeviri

And do not *mix* the truth *with* the falsehood/falsity. (Ve sakın yanlışla doğruyu karıştırmayın.)

Örnek Kullanımlar

I don't like to *mix* business *with* pleasure.⁸⁰ (İşle zevki karıştırmayı sevmem.)

She called the verdict a victory of *truth* over *falsehood*.⁸¹ (Kararı, doğruluğun haksızlık üzerindeki zaferi olarak niteledi.)

2.2. "وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ" (BAKARA 2/61, ALİ İMRAN 3/112)

Deyimin Anlamı

Âyette geçen ضربا kelimesi على edatıyla kullanıldığında “-e vurmak, üzerine mühür basmak”, ذلة alçaklık, hakirlik, değersizlik, مسكنة ise boyun eğme, zayıflık, fakirlik, darlık, yokluk⁸² anlamlarındadır. ضربا kelimesinin bu âyetteki manasının ise kuşatmak, örtmek, kaplamak, bürümek, layık olmak, çarptırılmak⁸³ olduğu da belirtilmiştir. Kelimatü'l Kur'an'da "ضربت عليهم" ifadesi “Onlar kuşatıldı veya onlara yapııştırıldı.”⁸⁴ diye açıklanmıştır. Akdağ ise “وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ” ifadesini deyim olarak ele almış ve perişan etmek⁸⁵ manasını vermiştir.

⁸⁰ Hornby, 949

⁸¹ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 563

⁸² el-İsfahani, 579; el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim, 9; Güneş, 696-429-1112-577; Badawi ve Abdel Haleem, 548

⁸³ el-İsfahani, 897; Çanga, 293; Okuyan, 514

⁸⁴ Mahluf, 14

⁸⁵ Akdağ, 268

“Hakirlik ve fakirlik onları, çadırın, üzerine kurulduğu kişiyi bürüdüğü gibi, bürümüştür.”⁸⁶ Bu açıklama göz önüne alındığında “Alçaklık ve boyun eğme duygusuyla/fakirlikle kuşatıldılar.”⁸⁷ anlamı ortaya çıkmaktadır. İbni Kesir ise bu âyeti “Yani şer'an ve takdir olarak bu onlar için şart oldu ve omuzlarına bindirildi. Sürekli zillet altında kalacaklardır. Onları kim görürse horlayıp aşağılayacaktır. Çünkü küçüklük onların üzerine bir damga gibi vurulmuştur.”⁸⁸ şeklinde açıklamıştır. Vurulan damga nasıl kolay bir şekilde çıkmazsa onlar da kendilerini çepeçevre kuşatan zillet ve meskenet hallerinden kolayca kurtulamayacaklardır. Onlar alçaklık ve perişanlığa mahkûm edilmişlerdir.⁸⁹

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and they were covered with humiliation and misery

Yusuf Ali: they were covered with humiliation and misery

Maulawi Sher Ali: and they were smitten with abasement and destitution

Arberry: and abasement and poverty were pitched upon them

Maulvi : and abasement and humiliation were brought down upon them

Pickthall: and humiliation and destitution were stamped upon them

Saheeh : and they were covered with humiliation and poverty

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali ve Saheeh'in çevirilerinde kuşatma, kaplama anlamına gelen cover⁹⁰ kelimesi kullanılmıştır. Maulawi Sher Ali ضربا fiilini vurmak, sert bir şekilde vurmak ve ceza vermek anlamına gelen smite⁹¹, Arberry ise fırlatmak anlamına gelen pitch⁹² fiilleriyle çevirmişlerdir. Pickthall ضربا fiilini üzerine mühür basmak manasında ele almış ve âyeti aynı anlama gelen stamp⁹³ fiiliyle çevirmiştir. Maulvi ise başa bela indirmek anlamına gelen bring down⁹⁴ kelimesini kullanmıştır. Anlaşılacağı üzere Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Saheeh ve Maulawi Sher Alihariç diğer çevirmenler

⁸⁶ el-İsfahani, 897

⁸⁷ Carullah Ebu'l-Kasım Mahmud bin Ömer ez-Zemahşeri, *Esasü'l Belağa I-II*, Daru'l Kutubi'l İlmiyye, Beyrut 1998, 276

⁸⁸ İbn Kesir, II/361

⁸⁹ Zülfikar Durmuş, “Dilbilim Açısından Meallere Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10 (1), 2010, 14.

⁹⁰ Hornby, 337

⁹¹ Hornby, 1405

⁹² Hornby, 1112

⁹³ Hornby, 1451

⁹⁴ The University of Oxford, *A New English Dictionary on Historical Principles*, The University of Oxford, Oxford 1897, II/1108

ضربا fiilini asıl anlamında ele almış, mecazi manayı bir kenara atmıştır. ضربا fiilinin karşılığının envelop⁹⁵, surround⁹⁶, cover ve smite kelimelerinin olduğunu düşünüyoruz.

Çevirmenlerin ذلة kelimesinin karşılığı olarak verdikleri humiliation aşağılama, rezil etme ve alçalma⁹⁷, abasement ise aşağılama ve boyun eğme⁹⁸ anlamlarına gelirken مسكنة kelimesinine karşılık olarak verdikleri misery ızdırap, sefalet, yoksulluk⁹⁹, destitution kelimesi ise yoksulluk¹⁰⁰, poverty sefalet, yoksulluk¹⁰¹ anlamlarına gelmektedir. Çevirilerde, daha önce bu iki kelimenin verdiğimiz anlamlarından “boyun eğme ve zayıflık” anlamlarının göz önünde bulundurulmadığını sadece “fakirlik, darlık, yokluk” anlamlarının hesaba katıldığını söyleyebiliriz.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse Maulawi Sher Ali, Arberry, Maulvi ve Pickthall âyeti, âyetteki kelimelerin sözlük manalarıyla çevirmişlerdir. Bu çevirilerin âyetteki anlamı vermekten uzak olduğunu düşünüyoruz. Diğerleri ise özellikle ضربا fiilinin bu âyette kazandığı mecazi anlam olan kapsama, kuşatma anlamını kullanmışlardır. Bu kullanımın âyetin manasını anlamak için yaptığımız araştırmalar ışığında doğru olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca Yusuf Ali, bu âyeti açıklamak için verdiği dipnotta, alçaklık ve zayıflığın Yahudiler için milli bir felaket olduğunu belirtmiş, tarih boyunca Eski Yunanlılar, Romalılar, Persler ve Arapların hükümranlığı altında yaşadıklarını ve oradan oraya sürüldüklerini ifade etmiştir. Allah’ın nimetlerine şükretmeyip hep daha fazlasını istemelerinin ve Allah’ın elçilerini öldürmelerinin buna sebep olduğunu vurgulamıştır.

Önerilen Çeviriler

They were *smitten/surrounded/covered with humiliatiton* and *misery/abasement/bondage*. (Alçaklık ve boyun eğme duygusuyla/ fakirlikle/ esaretle cezalandırıldılar/ kuşatıldılar.)

They were *enveloped in humiliatiton* and *misery/abasement/bondage*. (Alçaklık ve boyun eğme duygusuyla/fakirlikle/esaretle kuşatıldılar.)

⁹⁵ OUP, *Oxford Wordpower İngilizce-İngilizce-Arapça* (3rd edition), OUP, China 2011, 267

⁹⁶ Oxford Wordpower İngilizce-İngilizce-Arapça, 794

⁹⁷ Hornby, 734

⁹⁸ Hornby, 1

⁹⁹ Hornby, 945

¹⁰⁰ Hornby, 397

¹⁰¹ Hornby, 1146

مسكنة kelimesi boyun eğme anlamında ele alınırsa abasement kelimesi, fakirlik anlamında düşünülürse misery kelimesi kullanılmalıdır. Kölelik, esaret, bağımlılık anlamlarına gelen bondage¹⁰² kelimesi Eski Ahit'te, İsrailoğullarının Firavun'un boyunduruğu altında yaşadıklarını anlatırken kullanılmıştır.

Örnek Kullanımlar

Moreover, I have heard the groaning of the people of Israel whom the Egyptians hold in **bondage** and I have remembered my covenant.¹⁰³ (Dahası, Mısırlıların esareti altında olan İsrailoğullarının iniltilerini duydum ve ahdimi anımsadım.)

I will deliver you from their **bondage**.¹⁰⁴ (Sizi onların esaretinden kurtaracağım.)

The Lord will **smite** you with consumption, and with fever, inflammation, and fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; they shall pursue you until you perish.¹⁰⁵ (Tanrı sizi veremle, sıtmayla, iltihapla, yakıcı sıcaklıkla, kuraklıkla, samyeliyle, küfle cezalandıracak. Siz yok oluncaya dek bunlar sizi kovalayacak.)

Clouds **enveloped** the mountain tops.¹⁰⁶ (Bulutlar dağın zirvelerini kapladı.)

That lovely, rich fragrant smell of the forest **enveloped** us.¹⁰⁷ (Ormanın o güzelim mis kokulu havası bizi sarıp sarmaladı.)

As a child I was **surrounded** by love and kindness.¹⁰⁸ (Bir çocuk olarak sevgi ve nezaketle kuşatılmıştım.)

2.3. “فَقَبَّذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ” (BAKARA 2/100 ve 101, ALİ İMRAN 3/187, HUD 11/92)

Deyimin Anlamı

نَبَذَ kendisine bir değer veya önem verilmemesi, ya da hesaba katılmaması nedeniyle bir nesneyi fırlatmak, atmak, bir kenara atmak; anlaşıma vb. bozmak, dikkate

¹⁰² Hornby, 155

¹⁰³ Exodus 6/5

¹⁰⁴ Exodus 6/6

¹⁰⁵ Deuteronomy 28/22

¹⁰⁶ Hornby, 491

¹⁰⁷ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 520

¹⁰⁸ Hornby, 1505

almamak, reddetmek, ihmal etmek, baştan savmak, amel etmemek¹⁰⁹ anlamlarına gelirken نَبذَ الْعَهْدِ ise anlaşmayı bozmak¹¹⁰ anlamındadır. Âyetteki kelimeleri bire bir düşündüğümüzde mana, “Onu arkalarına attılar.” olmaktadır. Bir önceki âyette geçen “*Hani Allah, kendilerine kitap verilenlerden, Onu (Kitabı) mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz diye sağlam söz almıştı.*” ifadesinden ortada iki taraf arasında verilmiş bir söz olduğunu anlıyoruz.

Âyetin ilk kısmında, Allah’ın, kendilerine kitap verilenlerden kitaplarda yazılanları insanlara anlatmaları ve kitabı gizlememeleri hususunda söz aldığı bildirilmekte ve âyetin devamında bu deyim gelmektedir. Deyimden sonra sözlerini az bir değer karşılığında sattıklarından bahsediliyor. Buradan yola çıkarak âyette geçen deyim sözlerini tutmadıkları, sözlerinden caydıkları anlamlarına gelebileceğini söyleyebiliriz. Âyette ifade edilmek istenen “verdikleri sözü unutup/ihmal edip ona uymamaları ya da ona bir değer ve önem vermemeleri”¹¹¹dir. Tefsirlerdeki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi âyetteki deyimde, verilen sözün tutulmamasından ve bu sözün kulak ardı edilmesinden bahsedilmektedir.

“*Hani Allah, kendilerine kitap verilenlerden, “Onu (Kitabı) mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz” diye sağlam söz almıştı. Fakat onlar verdikleri sözü, arkalarına atıp onu az bir karşılığa değiştiler. Yaptıkları bu alışveriş ne kadar kötüdür!*” (Al-i İmran 2/187) Deyimin öncesi ve sonrasına baktığımızda da yukarıda belirttiğimiz anlam ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu deyim اتخاذا fiiliyle Hud suresi 92. âyette geçmektedir: "واتخذتموه وراءكم ظهريا" (*O’na sırt çevirdiniz.*) Bu deyim, kulak ardı etmek, sırt çevirmek, önemsememek, ikinci plana itmek, görmezlikten/görmezden gelmek¹¹² anlamlarına gelmektedir.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: they threw it away behind their backs

Yusuf Ali: they threw it away behind their backs

¹⁰⁹ el-İsfahani, 1414; Carullah Ebu’l-Kasım Mahmud bin Ömer ez-Zemahşeri, *Esasü’l Belağa I-II*, Tahkik: Muhammed Basil Uyunis’sud, Daru’l Kutubi’l İlmiyye, Beyrut 1998, II/241; Manzur, III/511; Güneş, 1143; Çanga, 497; Badawi ve Abdel Haleem, 916; Okuyan, 789

¹¹⁰ Manzur, III/511

¹¹¹ el-İsfahani, 1414; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, I/671; Lane, VIII/2756; Mahluf,47; Yazır, II/481; Seyyid Kutub, *Fi Zilali’l Kur’an*, II/591, *Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri*, I/733-734; *et-Tefsiru’l Müyesser*,75; *el-Müyesser fi Ğaribi’l Kur’ani’l Kerim*, 75

¹¹² Akdağ, 14; Okuyan, 555

Maulawi Sher Ali: they threw it away behind their backs

Arberry: they rejected it behind their backs

Maulvi: they cast it behind their backs

Pickthall: they flung it behind their backs

Saheeh: they threw it away behind their backs

Arberry çevirisinde reddetmek, geri çevirmek anlamına gelen reject¹¹³ kelimesini kullanmıştır. Ancak yaptığı çevirinin devamında “arkalarına” ifadesini kullanması çevirisini lâfzî olmaktan kurtaramamıştır. Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Maulawi Sher Ali ve Saheeh eskiden ihmal etmek, gözardı etmek, reddetmek anlamlarına gelen throw away¹¹⁴ kelimesini kullanmışlardır. Ancak bu kelime günümüzde işe yaramayan bir şeyi atmak ve fırlatmak, fırsatı vb. değerlendirememek¹¹⁵ anlamlarında kullanılmaktadır. Throw away kelimesinin günümüzdeki kullanımı itibariyle bu çevirinin yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Maulvi kuvvetli bir şekilde atmak anlamına gelen cast¹¹⁶ kelimesini, Pickthall ise cast ile aynı anlama gelen fling¹¹⁷ kelimesini kullanmışlardır. Yapılan çevirileri incelediğimizde hepsinin lâfzî çeviri olduğunu görüyoruz. Çeviriler lâfzî olduğundan âyetteki deyimmin anlamını verememiştir.

Önerilen Çeviriler

They didn't *keep/regard/pay any attention to* it. [Onu (verdikleri sözü) tutmadılar/önemsemediler/önem vermediler.]

They completely *broke/disregarded/ignored* it. [Ondan (verdikleri sözden) döndüler/caydılar.]

Phrasal verb kullanılarak çevrilirse:

They completely *reneged on/turned away/went back on* it. [Ondan (verdikleri sözden) döndüler/caydılar.]

¹¹³ Hornby, 1241

¹¹⁴ B.L.K. Henderson, *A Dictionary of English Idioms* (8th edition), James Blackwood&Co., Ltd., Great Britain 1954, 310; *A New English Dictionary on Historical Principles*, IX/379; *The Oxford English Dictionary*, III/204

¹¹⁵ Hornby, 1558

¹¹⁶ *The Oxford English Dictionary*, II/154-155-156-157-158

¹¹⁷ *The Oxford English Dictionary*, IV/326-327; Hornby, 218-570

Örnek Kullanımlar

As for you, you shall **keep** my covenant.¹¹⁸ (Sana gelince, ahdime uyacaksın.)

He has **broken** my covenant.¹¹⁹ (O ahdimi tutmadı.)

But *he who did not regard the Word of the Lord* left his slaves and his cattle in the field.¹²⁰ [Rab'bin uyarısını önemsemeyenler ise köleleriyle hayvanlarını tarlada bıraktı.]

She **kept her promise** to visit her aunt regularly.¹²¹ (Halasını düzenli olarak ziyaret etme sözünü tuttu.)

The board completely **disregarded** my recommendations.¹²² (Kurul tavsiyelerimi bütünüyle görmezden geldi.)

I made a suggestion but they chose to **ignore** it.¹²³ (Bir teklifte bulundum fakat onlar dikkate almamayı tercih ettiler.)

Don't **pay any attention** to what they say.¹²⁴ (Söylediklerine kulak asma.)

If someone **reneged on** a deal, they could never trade here again.¹²⁵ (Birisi anlaşmadan cayarsa burada asla bir daha ticaret yapamaz.)

And do not **turn away** from the words of my mouth.¹²⁶ (Ağzımdan çıkan sözlerden yüz çevirmeyiniz.)

He never **goes back on** his word.¹²⁷ (O asla sözünden dönmez.)

2.4. “لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ” (BAKARA 2/113, MAİDE 5/68)

Deyimin Anlamı

Lâfzî olarak çevirdiğimizde bu ifadeye “Bir şey üzere değilsiniz.” anlamı verilebilir. Hâlbuki birazdan aktaracağımız bilgilerden de anlaşılacağı üzere bu ifade bir

¹¹⁸ Genesis 17/9

¹¹⁹ Genesis 17/14

¹²⁰ Exodus 9/21

¹²¹ Hornby, 1174

¹²² Hornby, 423

¹²³ Hornby, 745

¹²⁴ Hornby, 80

¹²⁵ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1318

¹²⁶ Proverbs 4/5

¹²⁷ Hornby, 640

deyimdir ve farklı bir anlama gelmektedir. Âyeti daha iyi anlamak için Abdullah b. Abbas'tan rivayet edilen şu olayı aktarmak istiyoruz: "Resulullah'a, Rafi' b. Harise, Selam b. Miskin, Malik b. Sayf ve Rafi' b. Harmele geldiler ve dediler ki: "Ey Muhammed, sen, İbrahim'in dini ve inancı üzere olduğunu, bizim elimizde bulunan Tevrat'a iman ettiğini ve Tevrat'ın, Allah tarafından gönderilen hak bir kitap olduğuna şahitlik ediyor musun?" Resulullah da buyurdu ki: *"Evet öyle, fakat sizler sonradan bir şeyler icad ettiniz ve Tevrat'ta bulunan sizden ahit alma meselesini inkâr ettiniz ve Tevrat'tan insanlara açıklamanız emredilen şeyleri gizlediniz. Ben, sizin, kendiliğinizden uydurduğunuz bu şeylerden beriyim."* Onlar da dediler ki: "Biz elimizde bulunanları kabul ediyoruz. Hak ve hidayet üzereyiz. Sana iman etmiyoruz ve sana tabi olmuyoruz."¹²⁸ Allah bu olay üzerine şu âyeti indirdi: *"De ki: "Ey Kitap ehli: Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni (Kur'an'ı) uygulamadıkça hiçbir şey üzere değilsiniz. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen bu Kur'an, onlardan çoğunun taşkınlık ve küfrünü artıracaktır. Öyle ise o kâfirler toplumu için üzülme."* (Maide 5/68)

Din, kuru laf ve sözlerden ibaret değildir, insan hayatını düzenli hale getiren nizamlar bütünüdür.¹²⁹ İngilizlerin güzel bir atasözü var: Actions speak louder than words. "Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz." diye çevirebileceğimiz bu söz, fiiliyatın ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu atasözü yukarıda bahsettiğimiz âyetin bir nevi açıklaması niteliğindedir. Yani, Ey Yahudiler! Siz Allah'ın indirdiğine iman ettik diyerek iman etmiş olmazsınız. Bu imanın gereğini yerine getirmelisiniz. İmanın gereklerini yapmadığınız sürece doğru yolda sayılmazsınız.¹³⁰ Gerçek iman, amelde, sosyal hayatınızdaki muamelelerinizde ortaya çıkar. Nitekim âyetlerde imandan sonra amelin de belirtilmesi kayda değer bir ayrıntıdır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: you have nothing (*as regards guidance*)

Yusuf Ali: ye have no ground to stand upon

Maulawi Sher Ali: you stand on nothing

Arberry: you do not stand on anything

Maulvi: you follow no good

¹²⁸ et-Taberî, Muhammed İbn-i Cerir, *Camî'u'l Beyan an Te'vili'l Kur'an Tefsiri'l Taberi I-XII*, Daru'l Hadis, Kahire 2010, IV/618

¹²⁹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IV/351

¹³⁰ İbn Kesir, V/2422

Pickthall: you have nothing (*of guidance*)

Saheeh: you are (*standing*) on nothing

Maulawi Sher Ali, Arberry ve Saheeh “Hiçbir şey üzere değilsiniz.” anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir ve bu çeviriler lâfzîdir. Yusuf Ali “Duracağınız bir dayanağınız yok.”, Maulvi ise “Hiçbir iyiliğin peşinden gitmiyorsunuz.” diye çevirmişlerdir. Yusuf Ali ve Maulvi’nin çevirileri de diğerleri gibi lâfzîdir. Çevirmenlerden Al Hilali-Khan ve Pickthall ise parantez içinde hidayet kelimesini vererek âyetteki deyimsel anlamı ifade etmişlerdir. İkisinin çevirisi “Hidayetten nasibiniz yok.” anlamına gelmektedir.

Önerilen Çeviri

Al Hilali-Khan ve Pickthall’un çevirileri dışında şu çeviri önerilebilir.

You *have nothing to do with* guidance. (Hidayetten nasibiniz yok.)

Have nothing to do with sb/sth kalıbı birisiyle/birşeyle ilgisi olmamak¹³¹ anlamına gelen bir deyimdir.

Örnek Kullanım

That *has nothing to do with* what we’re discussing.¹³² (Bunun, tartıştığımız konuyla ilgisi yok.)

2.5. “وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا” (BAKARA 2/189)

Deyimin Anlamı

Âyetin yorumuna geçmeden önce bu âyetle ilgili cahiliye âdetinden bahsetmek istiyoruz. “O dönemde Araplar ihramlıyken evlerine girmezlerdi. Girmelerinin zaruri olduğu durumlarda da eve, evin kapısından değil de pencerelerden veya açtıkları bir delikten girerlerdi. Bu tavır ve davranışlarının iyi olduğunu düşünürlerdi.”¹³³ Âyette bu davranışın iyilik olmadığı, bu ve benzeri insana faydası olmayan alışkanlıklardan uzak

¹³¹ Hornby, 1005

¹³² Hornby, 1005

¹³³ Ebu Zekerriyya Yahya bin Ziyad el-Ferra, *Meani'l Kur'an I-III*, Alemü'l Kütüb, Beyrut 1983, I/116; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili I-X* (2. Baskı), Azim Dağıtım, İstanbul 1992, 2/24-26; Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, I/291

durulması gerektiği ve iyiliğe de ancak Allah'tan sakınmakla, onun emir ve yasaklarına uymakla ulaşılabileceği vurgulanmıştır.

Bu âyet Türkçeye şu şekilde çevrilmiştir: “*İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir. Ama iyi davranış, takva sahibi (Allah'a karşı gelmekten sakınan) insanın davranışudur. Evlere kapılarından girin.*” Kur'an'ın belagati, âyetler arasındaki ilişki düşünüldüğünde mana kulağa garip gelmektedir. Ayrıca "وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا" işi doğru ve gereği gibi yapmak, bir şeyi doğru şekilde ele almak¹³⁴ anlamına gelen bir deyimdir.

“Evlere arkalarından girme” ve “kapılarından girme”nin mecazi ifadeler olduğu; “evlere arkalarından girme”nin, bir görüşü savunurken doğru yöntemden sapmak; “evlere kapılarından girme”nin ise doğru yöntem kullanmak anlamına geldiği belirtilir.¹³⁵ Elmalılı Tefsiri'nde bu âyetin gerçek ve mecaz olmak üzere iki manaya sahip olduğu belirtilir. “Gerçek oluşu itibariyle, cahiliye halkının ihramda yaptıkları bu aksilik bir ibadet değildir. Mecaz anlama sahip olması yönüyle de Resulullah'a gök bilimi sorusu sormak, hikmeti ve Allah'ın hükümlerini açıklayıp tebliğ etmek için gönderilmiş olan Peygamberi -hâşâ- bir gök bilimci ve Kur'an'ı bir astronomi kitabı yerine koymak ve normal bilgilerin maksatlarıyla peygamberlik ilminin istediği şeyleri birbirinden ayıramamak, işe tersinden başlamak demektir. İşlere böyle tersinden başlamakla hayra erilemez, iyilik ve hayır, böyle aksilikle değildir.... İşlere doğru yoluyla, uygun şekilde girişin, eksiklik etmeyin, bir soru sorarken de halinizi bilin, gereksiz şeylerle uğraşmayın.”¹³⁶ demektir.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: It is not Al-Birr (*piety, righteousness*) that you enter the houses from the back but Al-Birr (*is the quality of the one*) who fears Allah. So enter houses through their proper doors.

Yusuf Ali: It is no virtue if ye enter your houses from the back: It is virtue if ye fear Allah. Enter houses through the proper doors.

¹³⁴ Mustansir Mir, *Verbal Idioms of the Qur'an*, The University of Michigan, the USA 1989, 32; Güneş, 10; Akdağ, 16

¹³⁵ *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, I/291

¹³⁶ Yazır, II/24-26

Maulawi Sher Ali: and it is not righteousness that you come into houses by the backs thereof; but truly righteous is he who fears God. And you should come into houses by the doors thereof.

Arberry: It is not piety to come to the houses from the backs of them; but piety is to be godfearing; so come to the houses by their doors.

Maulvi: it is no righteousness that you should enter the houses at their backs, but righteousness is this that one should guard (*against evil*); and go into the houses by their doors.

Pickthall: it is nor righteousness that you go to houses by the backs thereof but the righteous man is he who adopts piety. So go to houses by the Gates thereof.

Saheeh: And it is not righteousness to enter houses from the back, but righteousness is (*in*) one who fears God. And enter houses from their doors.

Deyimin anlamını incelerken yaptığımız açıklamalara dayanarak tüm çevirilerin âyetin zahiri manasına uygun olduğunu ancak âyetteki deyimsel anlamı vermediğini söyleyebiliriz. Ancak Yusuf Ali, bu âyetin günümüzde İslami bir atasöz olduğunu söyledikten sonra bu âyete çeşitli manalar verildiğini belirtip dört tanesini şöyle sıralamıştır: 1) Bir topluluğa katıldığınızda, onların davranış ve geleneklerine saygı gösterin, 2) Bir hedefi düzgün bir şekilde başarmak istiyorsanız, onu düzgün bir şekilde yapın, kuralları çiğneyerek değil, 3) Sözü döndürüp dolaştırmayın, 4) Bir işte başarı elde etmeyi umuyorsanız, o işin gereklerini yerine getirin. Bu açıklamalar sayesinde Yusuf Ali âyetteki deyimsel anlamı verebilmiştir.

Önerilen Çeviriler

Bu âyetin çevirisi konusunda Abdulcelil Bilgin'in önerisini dikkate alıyoruz: “Erdem, işlere tersinden başlamak değildir. İşlere düzgün/doğru dürüst bir şekilde başlayın. Erdem, meseleleri çarpıtmak değildir. Meselelere usulünce/yol yordam bilerek başlayın.”¹³⁷

It is not righteousness/virtue to *put the cart before the horse/to approach a matter the wrong way*, but righteousness/virtue is (in) one who fears God. *Do your things the right way/Approach a matter the right way.* (İyilik işlerinizi tersinden

¹³⁷ Bilgin, 284

yapmanız değildir/yanlış biçimde ele almanız değildir. İşlerinizi usulünce yapın/İşinizi doğru biçimde ele alın.)

Çeviri önerimizde kullandığımız ve kelimesi kelimesine “at arabasını atın önüne koymak” anlamına gelen *put the cart before the horse* deyimini işe tersten başlamak, bir işi tersinden yapmak¹³⁸ anlamındadır.

Örnek Kullanımlar

Creating large numbers of schools before we've improved school management is *putting the cart before the horse*.¹³⁹ (Okul yönetimini geliştirmeden önce okulların sayısını olabildiğince arttırmak işi tersinden yapmaktır.)

Let's not *put the cart before the horse*. Let's actually find out what the problem is before we try to solve it.¹⁴⁰ (İşi tersinden yapmayalım. Çözmeden önce sorunun ne olduğunu açıkça ortaya koyalım.)

2.6. “وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ” (BAKARA 2/217)

Deyimin Anlamı

فتنة kelimesi sınamak, imtihana tabi tutmak, iyi olanı kötü olandan ayırt etmek için altın ve gümüşü ateşte eritmek, imtihan etmek, hayrette bırakmak¹⁴¹ anlamına gelen فتنا fiilinin isim halidir ve karışıklık, kargaşa, bozgunculuk, imtihan, başkaldırı, ayaklanma, işkence, sıkıntı, bela, darlık¹⁴² anlamlarına gelmektedir. فتنة kelimesinin bu âyette Allah'a şirk koşma ve O'nu inkâr etme¹⁴³, insanlara dinlerinden döndürmek için baskı yapma¹⁴⁴ ve şirk¹⁴⁵ anlamına geldiği belirtilmiştir. فتنا fiili imtihana tabi tutmak anlamında "فَتَنُوا فَتَنَّاكَ" (Taha 20/40) ve ateşe atmak manasında "إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ"

¹³⁸ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 70; OUP, Oxford Idioms Dictionary for Learners of English (2nd edition), OUP, China 2006, 52

¹³⁹ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 70

¹⁴⁰ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 70

¹⁴¹ el-İsfahani, 1117; Lane, VI/2334; Güneş, 875; Çanga, 360

¹⁴² el-İsfahani, 1118; John Penrice, A Dictionary and Glossary of the Qur'an with Copious Grammatical References and Explanations of the Text, Adam Publishers and Distributors, India 1991, 107; Mustansir Mir, Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts, 75; Badawi ve Abdel Haleem, 693; Güneş, 875

¹⁴³ ez-Zemahşeri, el-Keşşaf, I/425; Mahluf, 27; el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim, 34

¹⁴⁴ Seyyid Kutub, Fi Zilali'l-Kur'an, Hikmet Yayınları, (Çev.: İ. Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç ve Bekir Karlığa), İstanbul 1979, I/467; Ali Mustafa Haluf, Beyanü Müfredati'l Kur'ani'l Kerim min Tefsir İbn Kesir (2. Baskı), Müessesetü'l Cernisni lit-Tevzi'i, Riyad 1431, 30

¹⁴⁵ el-Ferra, I/141; et-Tefsiru'l Müeyesser, 34

"وَالْمُؤْمِنَاتِ" (Buruc 85/10) âyetlerinde geçmektedir. كبير kelimesinin ise bu âyetteki manası günah bakımından büyük, çok büyük, daha büyük, kabahattir¹⁴⁶ ve "cezası büyük olacak her türlü günahla"¹⁴⁷ ilgili olarak kullanılır. Bu kelime farklı âyetlerde de bu anlamda kullanılmıştır.¹⁴⁸

قتل kelimesinin anlamı ise cesetten ruhu ayırmak, öldürme, cinayettir¹⁴⁹. Yani Müslümanların dinlerinden dönmeleri konusunda veya dünyevi herhangi bir husus konusunda sınanmaları öldürülmelerinden daha ağırdır. Çünkü insan öldüğünde bunlardan kurtulur fakat fitneler süreklidir.

فتنة kelimesinin manasını daha iyi anlamak ve bu kelimenin farklı bir kullanımını görmek için şu hadisleri sizlere aktarmak istiyoruz: "Allah'ım, dünyanın fitnesinden/imtihanından sana sığınırım."¹⁵⁰ "Hayatın ve ölümün fitnesinden de sana sığınırım."¹⁵¹ "İleride birtakım fitneler olacaktır. O fitneler sırasında oturan kimse, ayakta duran kimseden; ayakta duran kimse, yürüyen kimseden; yürüyen kimse, koşan kimseden daha hayırlıdır. Kim o fitnelerin başında dikilirse, fitneler onu yıkar. Her kim de (o fitneler zamanında) iltica edecek ya da sığınacak bir yer bulursa hemen oraya çekilsin."¹⁵²

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and al fitnah is worse than killing

Yusuf Ali: tumult and oppression are worse than slaughter

Maulawi Sher Ali: and persecution is worse than killing

Arberry: persecution is more heinous than slaying

Maulvi: and persecution is graver than slaughter

Pickthall: for persecution is worse than killing

Saheeh: and fitnah is greater than killing

Al Hilali-Khan ve Saheeh فتنة kelimesini transliterasyon yöntemiyle aynen kullanmışlardır. Ayrıca çevirilerinde dipnot vererek فتنة kelimesini açıklığa

¹⁴⁶ Mahluf, 27; el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim, 34; Çanga, 417; Okuyan, 712

¹⁴⁷ el-İsfahani, 1253

¹⁴⁸ Bkz. Bakara 2/219; Nisa 4/31; İsra 17/31; Necm 53/32

¹⁴⁹ el-İsfahani, 1177; Güneş, 928

¹⁵⁰ Buhari, Cihat, 25; Tirmizi, Deavat, 114

¹⁵¹ Buhari, Deavat, 38; Buhari, Cihat, 25; Müslim, Zikr, 50

¹⁵² Buhari, Fiten, 9; Müslim, Fiten, 10

kavuşturmaya çalışmışlardır. Dipnotlarda verilen açıklamalarda bu kelimenin çoktanrıcılık yani şirk koşma, dinden çıkma, sınama, musibet, ihtilaf, eziyet, baskı, haksızlık, işkence anlamlarına geldiği belirtilmiştir.

Yusuf Ali ise فتنة kelimesini kargaşa anlamına gelen tumult¹⁵³ ve baskı, zulüm anlamına gelen oppression¹⁵⁴ kelimeleriyle ifade etmeyi tercih etmiş, diğer çevirmenler ise çevirilerinde eziyet, işkence anlamına gelen persecution¹⁵⁵ kelimesini kullanmışlardır. Bu çevirilerin فتنة kelimesi için verilen manalar düşünüldüğünde doğru olduğunu görüyoruz. فتنة kelimesine şirk koşma ve inkâr, Allah yolundan alıkoyma, insanlara dini inanç yüzünden baskı yapma, Müslümanları dinden çevirmek için onlara işkence yapma gibi farklı anlamlar verildiğinden çevirilerde bu kelimenin “al fitnah” biçiminde aynen kullanılmasının daha uygun olduğu görüşündeyiz. Kelimeyle ilgili gerekli açıklamalar dipnotta verilebilir.

Çevirmenler çevirilerinde أكبر kelimesinin karşılığı olarak worse, more heinous ve graver kelimelerini kullanmışlardır. أكبر kelimesinin “günah bakımından büyük” anlamına geldiğini yukarıda belirtmiştik. Bu sebeple كبير kelimesinin karşılığının ahlaki olarak çok kötü ve son derece kötü, korkunç anlamlarına gelen heinous¹⁵⁶ ve çok ciddi, önemli, iğrenç, tiksindirici ve endişe verici anlamlarına gelen grave¹⁵⁷ ve yine ciddi, önemli anlamlarına gelen serious¹⁵⁸ kelimelerinin olduğunu düşünüyoruz.

Çevirmenler قتل kelimesinin karşılığı olarak killing, slaying ve slaughter kelimelerini kullanmışlardır. Slaughter kelimesi katliam¹⁵⁹ anlamına geldiği için قتل kelimesinin karşılığı olamayacağını düşünüyoruz. Bu âyetin çevirisinde cinayet, kasten adam öldürme anlamlarına gelen slaying¹⁶⁰ ve killing¹⁶¹ kelimelerinin kullanımının uygun olduğunu düşünüyoruz.

¹⁵³ Hornby, 1604

¹⁵⁴ Hornby, 1033

¹⁵⁵ Hornby, 1092

¹⁵⁶ Hornby, 699; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 737

¹⁵⁷ Hornby, 654; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 692

¹⁵⁸ Hornby, 1347; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 1422

¹⁵⁹ Hornby, 1395

¹⁶⁰ Hornby, 1396

¹⁶¹ Hornby, 821

Önerilen Çeviriler

Al fitnah is *graver/more serious/heinous* than slaying/killing. (Fitne, adam öldürmeden daha ağırdır.)

Örnek Kullanımlar

The consequences will be very *grave* if nothing is done.¹⁶² (Hiçbir şey yapılmazsa sonuçları çok ağır olacaktır.)

They are capable of the most *heinous* crimes.¹⁶³ (Onlar, en ağır suçları yapabilecek kapasitedeler.)

The consequences could be highly *serious*.¹⁶⁴ (Sonuçlar son derece ciddi olabilirdi.)

2.7. “بِسَاوَاتِكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ” (BAKARA 2/223)

Deyimin Anlamı

Âyetteki *حَرَّتْ* kelimesi ekilebilir arazi, tarla¹⁶⁵ anlamlarına gelmektedir. Her türlü bitkinin toprak sayesinde yetiştirilip bu bitkilerin devamının sağlandığı gibi kadınlar sayesinde de insan türünün devamının sağlandığına ve tarladan ürün alındığı gibi kadından da çocuk sahibi olmaya dair bir teşbihtir.¹⁶⁶ Bu ifade ile “kadının kadınlık organı kastedilerek doğurganlığına atıf yapılmakta”¹⁶⁷; erkeğin spermi tohuma, doğacak çocuk da bitecek ürüne benzetilerek bir istiâre yapılmış ve bununla Allah'ın emrettiği ekin yeri açıklanmıştır.”¹⁶⁸ demektedir. Diğer kaynaklarda da “حَرَّتْ لَكُمْ” ifadesinin açıklamasında neslin ekim yeri, nesil kaynağı¹⁶⁹ ifadesine yer verilmiştir. Bu âyette kadın tarlaya benzetilmiş ve “فَأَتُوا حَرَّتَكُمْ” ifadesiyle de kişinin karısıyla cinsel ilişkiye

¹⁶² Hornby, 654

¹⁶³ *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 737

¹⁶⁴ Hornby, 1347

¹⁶⁵ el-İsfahani, 379; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, I/187; Güneş, 215; Badawi ve Abdel Haleem, 197

¹⁶⁶ el-İsfahani, 380; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, I/434; İbn Manzur, *Lisanü'l Arab I-XV*, Daru Sadir, Beyrut trh., II/135; İbn Kesir, III/879; Seyyid Kutub, *Kur'an'da Edebi Tasvir* (3. Baskı), (Çev.: Ömer Aydın ve Ertuğrul Özalp), İşaret Yayınları, İstanbul 2011, 117; *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, I/354; Çanga, 139

¹⁶⁷ Düccane Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* (4. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul 2014, 77

¹⁶⁸ Yazır, II/100

¹⁶⁹ Mahluf, 27; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 35; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l-Kerim*, 35; Haluf, 31; Okuyan, 236

girmesi kastedilmiştir.¹⁷⁰ Sonuç olarak bu ifade, kadının doğumdaki rolü sebebiyle yapılan bir benzetmedir. Bu benzetme Araplar için bir anlam ifade etse de bu benzetmenin olmadığı kültürlerde bu deyimden hiçbir anlam çıkartılamayacaktır. Daha da kötüsü âyet yanlış anlaşılıp İslam'da kadınlara değer verilmediği, onlara değersizlermiş gibi bakıldığı da düşünülebilir. Hâlbuki durum bunun tam da tersidir.

Ayrıca "أَنْى شَيْئُكُمْ" ifadesiyle ilgili bir yanlış anlaşılmayı düzeltmekte fayda görüyoruz. Bazıları kadınlara istenildiği gibi cinsel ilişkiye girilebileceğini iddia etmektedirler. Ancak hadislerden anlaşılacağı üzere âyette "Kadının üreme organından olması koşuluyla istediğiniz şekilde"¹⁷¹ anlamı vardır. "Konuyla alakalı bir rivayeti Ümmü Seleme (r.a.) şöyle aktarıyor: Ashaptan biri karısıyla yüzükoyun şekilde cinsel ilişkiye girmek istedi. Konu Rasulullah'a (s.a.v) aktarılmca kadını çağırdı ve "Eşleriniz sizin için tarladır." âyetini okuyup dedi ki: "Şişenin tıpası tek olacak, şişenin tıpası tek olacak!"¹⁷² "Hadiste geçen sımam kelimesi şişenin tıpası anlamında olup kadınlık organından kinayedir."¹⁷³

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: your wives are a tilth for you, so go to your tilth, when or how you will

Yusuf Ali: your wives are as a tilth unto you; so approach your tilth when or how ye will

Maulawi Sher Ali: your wives are a tilth for you; so approach your tilth when and how you like

Arberry: your women are a tillage for you; so come unto your tillage as you wish

Maulvi: your wives are a tilth for you, so go in to your tilth when you like

Pickthall: your women are a tilth for you so go to your tilth as you will

Saheeh: your wives are a place of cultivation (*i.e., sowing of seed*) for you, so come to your place of cultivation however you wish

¹⁷⁰ Lane, II/542; Mustansir Mir, *Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts*, 30

¹⁷¹ Mahluf, 27; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 35

¹⁷² Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah eş-Şeybani, *Müsned*, Kahire, Halebi 1313, VI/305

¹⁷³ Suat Yıldırım, *Peygamberimiz'in Kur'an'ı Tefsiri*, Işık Yayınları, İzmir 2014, 272

Öncelikle tüm çevirilerin lâfzî olduğunu söyleyebiliriz. Çevirmenlerin kullandığı *tilth* ve *tillage* kelimeleri tarla, ekin yeri¹⁷⁴ anlamlarına gelmektedir. Sadece Al Hilali-Khan ve Yusuf Ali'nin çevirisinde karşılığı *tilthe* kelimesiyle verilen *حراث* kelimesinin “cinsel ilişki” olduğu ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu ise âyetteki deyimsel manayı okuyucuya vermektedir. Ne yazık ki diğer tercümelelerde böyle bir açıklama yoktur. Saheeh ise parantez içerisinde verdiği açıklamada ekip biçme anlamına gelen *cultivation*¹⁷⁵ kelimesini “tohum ekme” bilgisiyle açıklamıştır. Bu açıklama âyetteki deyimsel anlamı vermemektedir. Bazı benzetme ve deyimlerin sadece belirli bir kültüre ait olduğu düşünüldüğünde bu mealleri okuyanların çevirilerden nasıl bir mana çıkaracağı meçhuldür.

Önerilen Çeviriler

Abdulcelil Bilgin ise bu âyetin çevirisine şöyle bir öneri getirmiştir: (Önden olmak koşuluyla) istediğiniz yönden ilişkiye girebileceğiniz eşleriniz, sizin (soyunuzun devamını sağlayan) döl yataklarınızdır.¹⁷⁶

Bu çeviriyi esas aldığımızda İngilizce çeviri şu şekilde olabilir: Your women with whom *you can have sexual relations* (in any manner as long as it is in the vagina) are *wombs* (that enable you to grow/develop/raise up your descendants/offspring)

Your women who *you can go in to* them (in any manner as long as it is in the vagina) are *wombs* (that enable you to raise up your descendants/offspring)

Örnek Kullanımlar

Thou art he who took me from my mother's *womb*.¹⁷⁷ (Annemin rahminden beni alıp çıkaran sensin.)

Then Judah said to Onan, “*Go in to your brother's wife*, and perform the duty of a brother-in-law to her, and *raise up offspring* for your brother.”¹⁷⁸ (Yahuda Onan'a, “Kardeşinin karısıyla evlen.” dedi. “Kayınbiraderlik görevini yap. Kardeşinin soyunu sürdür.”)

¹⁷⁴ *The Oxford English Dictionary*, XI/30-33

¹⁷⁵ Hornby, 357

¹⁷⁶ Bilgin, 314

¹⁷⁷ Psalms 71/6

¹⁷⁸ Genesis 38/8

2.8. “مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا” (BAKARA 2/245, MAİDE 5/12, HADİD 57/11 VE 18, TEĞABÜN 64/17, MÜZZEMMİL 73/20)

Deyimin Anlamı

Bedelinin geri verilmesi şartıyla bir insana verilen mala¹⁷⁹ قَرْضٌ denmiştir. قَرْضًا ise karşılıksız verilen borç¹⁸⁰ demektir. Bu mana dikkate alındığında âyetin manası “Allah’a karşılıksız bir borç verecek olan kimdir?” şeklinde olmaktadır. Hem Allah ile kulları arasında borç alıp verme düşünülemediği hem de Kur’an’ın geneline bakıldığında iyilik yapanlara ve Allah yolunda infak edenlere karşılıklarının mutlaka verileceği gerçeğine göre burada farklı bir anlam olduğu ortaya çıkmaktadır. Demek ki bu sözle verilmek istenen mana karşılıksız vermek değildir. Kurtubi Tefsiri’nde ise حسنا kelimesiyle ilgilili olarak el-Vakidî’nin şöyle dediği nakledilir: “Yani gönül hoşluğu ile ve ecini umarak vermek demektir.”¹⁸¹ Bu ifade ayrıca “Kim karşılığını Allah’tan bekleyerek, gönül hoşnutluğuyla O’nun yolunda ve uğrunda harcayacak?”¹⁸² diye ifade edebileceğimiz şekilde yorumlanmıştır. Sonuç olarak âyetin manası “Kim içinden gelerek/gönül hoşluğu ile Allah yolunda/Allah rızası için harcayacak?” olmaktadır.

Ayrıca âyetin devamında “kat kat karşılığını arttıracacağı” ifadesi vardır. Bu âyetin konusunu, başka bir âyet mealî daha güzel anlatmakta ve açıklamaktadır: “*Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir.*” (Bakara 2/261)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: who is he that will lend to Allah a goodly loan

Yusuf Ali: who is he that will loan to Allah a beautiful loan

Maulawi Sher Ali: who is it that will lend Allah o goodly loan

Arberry: who is he that will lend God a good loan

Maulvi: who is it that will offer to Allah a goodly gift

Pickthall: who is it that will lend to God a goodly loan

¹⁷⁹ el-İsfahani, 1199

¹⁸⁰ Penrice, 117; Badawi ve Abdel Haleem, 753

¹⁸¹ Kurtubi Tefsiri, II/1045

¹⁸² İbn Kesir, III/970; Mustansir Mir, *Dictionary of Qur’anic Terms and Concepts*, 85; *et-Tefsiru’l Müyesser*, 39; *el-Müyesser fi Ğaribi’l Kur’ani’l Kerim*, 39; Mahluf, 30

Saheeh: who is it that would loan God a goodly loan

Maulvi hariç diğerleri âyeti “Allah’a güzel bir borç verecek kimse” manasına gelecek şekilde çevirmişlerdir. Maulvi ise “Allah’a güzel bir hediye sunacak kimse” şeklinde çevirmiştir. Bize göre tüm çeviriler lâfzî olmaktan öteye geçememiştir. Yalnız Maulvi ve Yusuf Ali "قَرُضًا حَسَنًا" kelimesinin manasıyla alakalı bir dipnot yazmıştır. Maulvi dipnotta E. W. Lane’in Ar-Eng Lexicon adlı eserden şu alıntılarını yapmıştır. “Kim Allah’a iyi bir amel/hediye veya karşılığı beklenecek herhangi bir şey sunacaktır.” Araplar "قد اقرضتني قرضا حسنا"¹⁸³ derler. Bu, “Sen bana karşılığını vermek zorunda olduğum bir iyilik yaptın.” anlamındadır. Umayyah bin Salt’a ait olan bir beyitin de bu görüşleri desteklediğini belirtir. Bahsedilen beyit ise şudur:

كل امرئ سوف يجزى قرضه حسنا او سياً ومدينا كالذى دانا.

“Herkes iyi veya kötü, yaptığı tüm amellerin/işlerin karşılığını alacaktır ve yaptığı şekilde karşılık görecektir.”

Yusuf Ali ise Allah yolunda harcamaya mecazi olarak "قَرُضًا حَسَنًا" dendiğini belirtmiştir. Bu iki mütercim dipnotlarıyla ifadenin deyim olduğunu açıklamış ve çevirideki anlam karışıklığını gidermiştir.

Önerilen Çeviri

Who is he that will willingly/generously spend his properties *for the sake* of Allah? (Kim Allah yolunda malını gönlünce/cömertçe harcayacak?)

Önemli not: Âyette kullanılan الَّذِي kelimesi üçüncü tekil şahıs erkek için kullanıldığından çevirimizde *he* zamirini kullanmayı tercih ettik.

Örnek Kullanım

He who finds his life will lose it, and he who loses his life *for my sake* will find it.¹⁸⁴ (Kim benim haricimde hayatını bulursa onu yitirecektir ve kim benim uğrumda hayatını yitirse onu bulacaktır.)

¹⁸³ Bkz. Lane, VII/2515

¹⁸⁴ Matthew 10/39

2.9. “وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ” (ALİ İMRAN 3/103)

Deyimin Anlamı

حبل kelimesi ip, bağ, sözleşme, ilişki¹⁸⁵ anlamlarına gelmektedir. Bu şekilde düşünüldüğünde âyetteki ifade “Allah’ın ipine” diye anlaşılabilir. Fakat değişik eser ve tefsirlerde حبل kelimesinin bu âyetteki manasının “Allah’ın ahdi, dini veya kitabı (Kur’an)”¹⁸⁶ olduğu belirtilmektedir. Ebu Ubeyd, Allah’ın ipine sarılmanın “parçalanmadan uzak durma ve Kur’an’a uyma”¹⁸⁷ anlamına geldiğini söylemiştir. Yani Allah Müslümanlara Kur’an’da kendilerine emredilenlere uymalarını emrediyor. Bu sayede Müslümanların ayrılıktan, bölünme ve parçalanmadan uzak durabilecekleri söyleniyor. Yani Allah’ın Kitabı’na tutunun ki bölünüp parçalanmayasınız.

Ayrıca Ebu Said el-Hudrî (r.a.) Allah Resûlü’nün (s.a.v.) şöyle dediğini aktarmıştır: *"Size iki ağır (emanet) bırakıyorum. Onlardan biri diğerinden daha ağırdır. O da gökten yere uzanmış bir ip (kurtarıcı) olan Allah’ın Kitabı’dır."*¹⁸⁸

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and hold fast to the Rope of Allah (*i.e. this Quran*)

Yusuf Ali: and hold fast by the rope which Allah (stretches out for you)

Maulawi Sher Ali: and hold fast by the rope of Allah

Arberry: and hold you fast to God's bond

Maulvi: and hold fast by the covenant of Allah

Pickthall: and hold fast to the rope of God

Saheeh: and hold firmly to the rope of God

Arberry ve Maulvi hariç diğerleri حبل kelimesinin çevirisini ip, halat anlamlarına gelen rope¹⁸⁹ kelimesiyle yapmışlardır. Arberry ise zincir ve bağ anlamına gelen bond¹⁹⁰ kelimesini tercih etmiştir. Maulvi ise çevirisinde ahid, söz anlamlarına gelen covenant¹⁹¹ kelimesini kullanmıştır. Maulvi حبل kelimesine dair yorumlardan birini

¹⁸⁵ el-İsfahani, 364; Mustansir Mir, *Dictionary of Qur’anic Terms and Concepts*, 38; Güneş, 201; Çanga, 135; Badawi ve Abdel Haleem, 189

¹⁸⁶ el-İsfahani, 364-365; İbn Kesir, IV/1324; Lane, II/505; Penrice, 31; Çanga, 135; Badawi ve Abdel Haleem, 189; Mahluf, 41; *el-Müyyesser fi Ğaribi’l Kur’ani’l Kerim*, 63; Okuyan, 227

¹⁸⁷ Manzur, XI/135

¹⁸⁸ Tirmizî, Menâkıb, 31

¹⁸⁹ Hornby, 1286

¹⁹⁰ Hornby, 155

¹⁹¹ Hornby, 337

tercümesinde kullanmayı tercih etmiştir. Al Hilali-Khan parantez içinde “yani bu Kur’an” ifadesiyle, Saheeh ise dipnotta verdiği “Ahdini veya Kur’an’ı kastediyor.” notuyla âyeti açıklamaya çalışmışlardır. Rope ve bond kelimelerinin kullanıldığı çevirilerde okuyucunun manadan pek bir şey anlamayacağını bu nedenle bu çevirilerin eksik kaldığını düşünüyoruz. Kur’an’ın kelimelerine bağlı kalınması gerektiğini düşünmekle birlikte âyete ilişkin yorumların parantez içerisinde ya da dipnotta verilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu, okuyucunun âyette verilmek istenen manayı anlaması açısından isabetli olacaktır. Yalnız Yusuf Ali’nin parantez içinde kullandığı “*stretches out for you*” ifadesine dikkatinizi çekmek istiyoruz. Bu ifade “size uzattığı” anlamına gelmektedir. Yusuf Ali’nin bu eklemeye “Allah’ın size uzattığı ipe sarılın.” diyerek Allah’ın Müslümanlara bölünmemeleri, parçalanmamaları için kurtuluş ipi uzattığını belirtmiştir. Sonuç olarak Al Hilali-Khan ve Saheeh’in antırparantez ve dipnotta verdikleri bilgilerle âyetin deyimisel anlamını verebildiğini düşünüyoruz. Ancak aynı durum diğer çevirmenler için söz konusu değildir ve onların çevirileri kelimesi kelimesine yapılan çevirilerden ibarettir.

Önerilen Çeviriler

hold fast to the Rope of Allah (i.e. Qur’an/religion of Allah or covenant of Allah)
(Allah’ın ipine sınıksıkı sarılın/tutunun.)

hold fast to the book/religion/covenant of Allah (Allah’ın kitabı/dini/ahdine sınıksıkı sarılın/tutunun.)

“Hold fast to sth” kalıbı bir düşünceye vs. çeşitli zorluklara rağmen inanmayı sürdürmek/sınıksıkı tutunmak anlamlarına gelen bir deyimdir.¹⁹²

Örnek Kullanımlar

Hold him ***fast*** with your hand.¹⁹³

God’s ***covenant*** with Abraham¹⁹⁴ (Tanrı’nın İbrahim ile yaptığı ahit)

¹⁹² Hornby, 537

¹⁹³ Genesis 21/18

¹⁹⁴ Hornby, 337

2.10. ”وَأَحْضِرَتِ الْأَنفُسُ الشُّحَّ“ (NİSA 4/128)

Deyimin Anlamı

شح kelimesinin sözlük anlamı (aşırı) cimrilik, pintilik, hırs ve açgözlülüktür ve âdet halini almış cimrilikle ilgili kullanılır.¹⁹⁵ حضورا ise hazır bulunmak¹⁹⁶ anlamına gelmektedir. Yani cimriliğin her türlü yaratılıştan itibaren nefislerde hazır vaziyettedir ve mevcuttur.¹⁹⁷ İnsan nefsinin cimriliğe meyilli olduğu, bu duygunun insanın doğuşuyla birlikte insana verildiği belirtilmektedir. Nitekim Allah Kur'an'da, “*Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.*” (Haşr 59/9) buyurmakla nefislerdeki cimrilik duygusuna vurguda bulunmaktadır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and human inner-selves are swayed by greed

Yusuf Ali: even though men's souls are swayed by greed

Maulawi Sher Ali: and people are prone to covetousness

Arberry: and souls are very prone to avarice.

Maulvi: avarice has been made to be present in the (*people's*) minds

Pickthall: but greed has been made present in the minds (*of men*)

Saheeh: and present in (*human*) souls is stinginess

Al Hilali-Khan ve Yusuf Ali, deyimisel ifadeyi “İnsanların nefisleri aç gözlülüğten etkilenmiştir.” anlamına gelecek şekilde tercüme etmişlerdir. Bu çevirinin kısmen doğru olduğunu düşünüyoruz. Maulawi Sher Ali ve Arberry “İnsanlar/Nefisler açgözlülüğe/servet hırsına eğilimlidir.” şeklinde çevirmişlerdir. Bu çevirilerin manayı tam olarak verdiğini düşünüyoruz. Maulvi ve Pickthall ise “Servet hırsı/Açgözlülük insan zihninde mevcut bulunmaktadır.” anlamında çevirmişlerdir. Bu çeviri deyimisel anlamı vermeyen lâfzî bir çeviridir. Ayrıca bu iki mütercim نفس kelimesini ruh anlamında değil akıl, zihin anlamında kullanmışlardır. نفس kelimesi ruh, can, hayat ve akıl¹⁹⁸ anlamlarına gelmektedir. Saheeh'in çevirisi de deyimisel anlamı vermektedir.

¹⁹⁵ el-İsfahani, 788; Badawi ve Abdel Haleem, 476; Mahluf, 57; Güneş, 617

¹⁹⁶ el-İsfahani, 408; Manzur, II/495; Çanga, 261; Güneş, 242

¹⁹⁷ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/157; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, III/474; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 99; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 99

¹⁹⁸ Güneş, 1197

Saheeh ayrıca dipnotta stinginess kelimesini “kendi çıkarına bağlanma” diye açıklayıp çevirinin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Diğer mütercimler شح kelimesinin karşılığını açgözlülük anlamına gelen greed¹⁹⁹, covetousness²⁰⁰ ve servet hırsı anlamına gelen avarice²⁰¹ kelimelerini kullanarak vermişken Saheeh ise شح kelimesini cimrilik anlamına gelen stinginess²⁰² kelimesiyle çevirmiştir. Tercümanların شح kelimesini doğru olarak çevirdiklerini düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

Souls have a *prone* to be greedy. (İnsanın nefsi açgözlülüğe eğilimlidir.)

“Souls are *susceptible* to greed.”²⁰³ (Nefisler açgözlülüğe eğilimlidir.)

Souls *have/show a disposition* to be greedy. (Nefisler açgözlülüğe eğilimlidir.)

Örnek Kullanımlar

Tired drivers were found to be particularly *prone* to ignore warning signs.²⁰⁴ (Yorgun sürücülerin uyarı levhalarını gözden kaçırmaya meyilli oldukları ortaya kondu.)

He’s highly *susceptible* to flattery.²⁰⁵ (O pohpohlanmaya çok eğilimlidir.)

to *have/show a disposition* towards violence.²⁰⁶ (şiddete eğilimli olmak)

2.11. “عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ” (MAİDE 5/105)

Deyimin Anlamı

على kendi, kendisi, nefis, ruh, can, hayat, akıl²⁰⁷ anlamlarına gelmektedir. على kelimesi –in üzerin(d)e, -e rağmen, -den dolayı²⁰⁸, “عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ” ifadesi günahlardan sakınma ve uzak durma²⁰⁹ anlamına gelmektedir. Bu âyet “Siz kendi durumunuzu dü-

¹⁹⁹ Hornby, 656

²⁰⁰ Hornby, 339

²⁰¹ Hornby, 85

²⁰² Hornby, 1467

²⁰³ Mustansir Mir, *Dictionary of Qur’anic Terms and Concepts*, 93

²⁰⁴ Hornby, 1175

²⁰⁵ Hornby, 1506

²⁰⁶ Hornby, 422

²⁰⁷ el-İsfahani, 1472; Çanga, 517; Güneş, 1197

²⁰⁸ Güneş, 811

²⁰⁹ Mahluf, 69

zeltmeye ve kendi nefsinizi temizleyip doğru yola sevk etmeye bakın çünkü siz kendi nefsinizden sorumlusunuz ve Allah'a itaatle emredildiniz.”²¹⁰ diye yorumlanmıştır. Elmalılı ise “عَلَيْكُمْ” kelimesinin zarf değil “Üzerinize gereklidir.” manasında isim fiil olduğunu belirtip âyetteki asıl mananın “Genelde hepimiz kendi şahıslarımızı, kendi millet ve toplumunuzun iyiliğine önem veriniz, önce kendinizi düzeltmeye uğraşınız.” olduğunu söylemiştir.²¹¹

Âyetin genelinden de Allah'ın iman edenlerden kendi nefislerini düzeltmelerini ve önce kendilerine bakmalarını istediğini söyleyebiliriz. “*Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez.*” (Maide 5/105) Mü'minler kendilerini düzeltmeli ve Allah'a hakkıyla kulluk etmelidir. Mü'minler hak yolda oldukça yoldan çıkmışlar asla onlara zarar veremez.

Bu âyetle ilgili bir rivayeti Ebu Ubeyde eş-Şa'bani (r.a.) anlatıyor: Ebu Sa'lebe el-Huşeni'ye (r.a.) “عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ” âyetini okudum ve bu âyeti nasıl anlayacağımızı sordum. O da bunu Allah Rasulü'ne (s.a.v.) sorduğunu ve şu cevabı aldığını söyledi: “*Marufu emredin, münkeri nehyedin ta ki hırs ve şehvete köle olunduğunu, heva peşinde koşulduğunu, herkesin yalnız kendi görüşünü beğenip böbürlendiğini görünceye kadar. İşte o zaman sen sadece kendi nefsine dikkat et, avam kalabalığından uzak dur. Çünkü ileride öyle bir zaman gelecek ki o zaman amel eden kimse, sizin karşılığınızın elli katını alacaktır.*”²¹²

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: take care of your ownselves

Yusuf Ali: guard your own souls

Maulawi Sher Ali: stand guard over yourselves

Arberry: look after your own souls

Maulvi: take care of your souls

Pickthall: you have charge of your own souls

Saheeh: upon you is (*responsibility for*) yourselves

²¹⁰ İbn Kesir, VI/2502; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IV/478; Badawi ve Abdel Haleem, 642; *el-Müeyesser fi Garibi'l Kur'ani'l Kerim*, 125

²¹¹ Yazır, III/350

²¹² Tirmizi, Tefsir, 44 (Tefsiru Sureti'l-Maide)

Al Hilali-Khan ve Maulvi çevirilerinde bakmak, ilgilenmek, özen göstermek, dikkat etmek anlamına gelen *take care of sb/sth*²¹³ kalıbını kullanmışlardır. Bize göre bu çeviriler doğrudur. Ayrıca Al Hilali-Khan verdikleri dipnotta bu âyeti “iyilik yapmak, her türlü günah ve kötü işlerden kaçınarak Allah’tan korkmak ve Allah’ın emrettiği her iyiliği yaparak O’nu sevmek” diye açıklamıştır. Yusuf Ali “Kendinize dikkat edin.” diye çevirmiştir. Bu çevirinin de âyetin anlamını verdiğini düşünüyoruz. Arberry’nin çevirisinde kullandığı *look after*²¹⁴ fiili *take care of* ile aynı anlamda olduğundan bu çevirinin de doğru olduğunu düşünüyoruz. Pickthall ve Saheeh ise âyeti “Kendinizden sorumlusunuz.” şeklinde çevirmişlerdir ve bu çeviriler de bu deyimle alakalı yukarıda verdiğimiz açıklamalara göre doğrudur. Kısacası bu âyet tüm çevirmenler tarafından deyim anlamı gözetilerek çevrilmiştir ve tüm çeviriler doğrudur.

Önerilen Çeviriler

Yapılan çevirilerin dışında şu çevirileri öneriyoruz.

Take heed to yourselves. (Kendinize dikkat ediniz.)

Pay careful attention to your ownselves (Kendinize dikkat ediniz.)

Örnek Kullanımlar

So ***take heed to*** yourselves.²¹⁵ (Kendinize dikkat ediniz.)

Take heed of my words, you will need that money before long.²¹⁶ (Sözlerime dikkat edin, çok geçmeden bu paraya ihtiyacınız olacak.)

Don’t ***pay any attention to*** what they say.²¹⁷ (Dediklerini önemseme.)

2.12. “اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ” (EN’AM 6/135, HUD 11/121)

Deyimin Anlamı

اعمالا yapmak, işlemek²¹⁸ anlamındadır ve herhangi bir canlıdan bir kasıt ve amaç doğrultusunda çıkan her türlü fiili²¹⁹ kasteder. “اعْمَلُوا عَلَىٰ” için çabalamak,

²¹³ Hornby, 212

²¹⁴ Bkz. Hornby, 878

²¹⁵ Malachi 2/15

²¹⁶ Henderson,302

²¹⁷ Hornby, 80

²¹⁸ Çanga, 339

çalışmak²²⁰, مكانة kelimesi rütbe, mevki, itibar, kabiliyet, saygınlık, kudret, erk, tuttuğunuz yol²²¹ anlamlarına gelmektedir. Müfessirler âyetteki bu deyim için, “Kendi yolunuzda çalışıp çabalayın ve konumunuz, inancınız neyi gerektiriyorsa, imkânınız ve gücünüz neye yetiyorsa en son noktasına kadar onu yapın.” anlamını vermişlerdir.²²² Bulunduğu konumda sabitkadem durması istenen kişiye de "على مكانتك يا فلان" denir.²²³ İbni Kesir ise Allah Teâlâ'nın “De ki: Ey kavmim; elinizden geleni yapın, doğrusu ben de yapacağım. Mutlaka bileceksiniz.” sözünün şiddetli bir tehdid ve kuvvetli bir vaid olduğunu belirterek yani siz hidâyet üzere olduğunuzu sanmakta iseniz; yolunuzda devam ediniz, ben de kendi yolumda devam edeceğim diye yorumlamıştır.²²⁴ Ayrıca "عمل علي مكانته" ve "عمل علي شاكلته" deyimlerinin aynı olduğu ve “kişinin alışmış olduğu gibi davranması”²²⁵ anlamına geldiği de söylenmiştir.²²⁶

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: work according to your way

Yusuf Ali: do whatever ye can

Maulawi Sher Ali: act as best you can

Arberry: act according to your station

Maulvi: act according to your ability

Pickthall: work according to your power

Saheeh: work according to your position

Al Hilali-Khan “Kendi yol yordamınıza göre çalışın.” diye çevirmiştir. مكانة kelimesinin karşılığını Arberry station (durum), Maulvi ability (kabiliyet), Pickthall power (güç) ve Saheeh ise position (durum) kelimeleriyle vermişlerdir. Yusuf Ali “ne yapabiliyorsanız yapın”, Maulawi Sher Ali ise “Yapabileceğinizin en iyisini yapın.” anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir. Tefsirlerde yapılan açıklamalar göz önüne alındığında tüm çevirilerin doğru olduğunu düşünüyoruz. Yusuf Ali, dipnotunda verdiği

²¹⁹ el-İsfahani, 1051

²²⁰ Güneş, 815

²²¹ el-İsfahani, 1387; Haluf, 96; Güneş, 1122

²²² et-Taberi, V/161; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/398; Mahluf, 80; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 145; *el-Müyesser fi Garibi'l Kur'ani'l Kerim*, 145

²²³ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/398

²²⁴ İbn Kesir, VI/2837

²²⁵ Mustansir Mir, *Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts*, 243

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Bilgiz, “Kişiliğin Oluşumunda Fıtrat ve Sosyal Çevrenin Etkisi (İsra 17/84. Âyeti Ekseninde)”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt yok (25), 2006, 125-144

şu bilgilerle çevirisini daha anlaşılır hale getirmiştir: “Bu, inanmayanlara yönelik bir meydan okumadır. Elinizden geleni yapın, elinizden geleni ardınıza koymayın. Hiçbir şey beni görevimden vazgeçiremeyecek. Sonunda kimin kazanacağını mutlaka göreceğiz.” Bu ifadeyi geniş manada da anlayabiliriz. Zalimler yapabilecekleri en kötü şeyleri yapsınlar. İnananlar da fırsat ve kabiliyetlerine göre yapabilecekleri her şeyi yapsınlar. En sonunda, Allah hükmünü verecektir. Onun hükmü her zaman doğru ve hakkaniyetlidir.

Önerilen Çeviri

Try your best/hardest to do whatever you can do. (Yapabileceklerinizin en iyisini yapın/Elinizden ne geliyorsa onu yapın.)

Örnek Kullanım

She *tried her best* to solve the problem.²²⁷ (Sorunu çözmek için elinden gelenin en iyisini yaptı.)

2.13. “لِبَاسُ التَّقْوَىٰ” (ARAF 7/26)

Deyimin Anlamı

Sözlükte elbise, giyecek, kıyafet²²⁸ kelimeleriyle açıklanan لباس kelimesinin “salih amel ve takva”²²⁹ anlamına geldiği ve “insanı çirkin bir iş yapmaktan koruyacak her türlü şeyle”²³⁰ ilgili kullanıldığı da belirtilmiştir. Bir nesneyi kendisine eza ve zarar verecek şeylerden korumak, muhafaza etmek anlamlarına gelen وقيا²³¹ fiilinden türeyen تقوى kelimesi, ıstılahta emir ve yasaklarını gözeterek Allah’tan korkma ve sakınma, günaha girmeye neden olacak şeylerden nefsi korumak²³² anlamına gelirken “iman ve sonuçları (meyveleri), hayâ veya salih amel”²³³ anlamına geldiği de ifade edilmiştir. Buradan لِبَاسُ التَّقْوَىٰ ifadesinin iman ve imanın gerektirdiği güzel ve yararlı işleri yapma olduğu anlaşılabilir. Âyetin başında “*Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik*” ifadesinden sonra “*Takva (Allah’a karşı gelmekten*

²²⁷ Hornby, 1602

²²⁸ el-İsfahani, 1318; Güneş, 1049

²²⁹ el-İsfahani, 1318; Mukatil b. Süleyman, 130;

²³⁰ el-İsfahani, 1318

²³¹ el-İsfahani, 1584; Güneş, 1323

²³² el-İsfahani, 1585; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/435; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 153

²³³ et-Taberi, V/300; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/157; Mahluf, 86; Haluf, 100

sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır.”denmektedir. Elbise, bedeni kapattığı, koruduğu ve süslediği gibi takvâ da hem ruhumuzun kötü duygularını örter hem de ruhumuzu süsler.²³⁴

Âyetin tamamında üç elbiseden bahsedilmiştir. Birincisi sıradan giysi, ikincisi süslenecek elbise, üçüncüsü ise takva elbisesidir. Sıradan giysiler insanların bedenlerindeki ayıp yerleri örter. Süslenme amaçlı giysiler insanların daha güzel görünmelerini sağlar ve onları süsler. Takva elbisesi ise manevi açıdan her iki elbisenin de işini görür. Yani hem insanın ayıp yerlerini örter hem de insanı “kalbin ayıplarını kapatıp manevi açıdan süsleyerek”²³⁵ insanlık derecesi bakımından daha yükseklerle yani a’layı illiyine çıkmasını sağlar. Peygamberimizin şu duası da konumuzla yakından ilgilidir: “*Allahım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum.*”²³⁶

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: the raiment of righteousness

Yusuf Ali: the raiment of righteousness

Maulawi Sher Ali: the raiment of righteousness

Arberry: the garment of godfearing

Maulvi: clothing that guards (*against evil*)

Pickthall: the raiment of righteousness

Saheeh: the clothing of righteousness

Maulvi bu ifadeyi “kötülükten koruyan elbise” şeklinde çevirmiştir. Diğerleri ise “takva elbisesi” diye lâfzî olarak çevirmişlerdir. Al Hilali-Khan, dipnotta verdiği bilgide İslam öncesi Arapların Kâbe’yi çıplak olarak tavaf ettiklerini ve Mekke’nin fethinden sonra bunun yasaklandığını belirtmiştir. Ancak bu dipnot âyetin deyimsel anlam barındıran “لِبَاسُ التَّقْوَىٰ” kısmıyla ilgili değil, âyetin ilk kısmında yer alan “Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik.” cümlesiyle alakalıdır ve bu cümleyi açıklamaktadır. Maulvi’nin dipnotunda ise insanlığın ilk zamanlarında giyinmenin ayıp yerleri örtmek amaçlı olduğunu daha sonra insanların kendilerini süslemeyi öğrendiğini belirtmiştir. Dipnotun devamında Kur’an’ın üçüncü bir elbise çeşidi olarak “takva elbisesi”nden bahsettiğini söylemiş ve kişinin

²³⁴ el-İsfahani, 1318; *Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri*, II/513-514

²³⁵ Seyyid Kutub, *Fi Zilali’l Kur’an*, IV/58; Çanga, 453; Benzer bir kullanım için bkz. Bakara 2/187

²³⁶ Müslim, Zikr, 72

kendisini kötülüklerden korunmasının ve zihnini süslemenin en iyi erdem olduğunu vurgulamıştır. Tüm çeviriler lâfzîdir. Ancak Maulvi yukarı verdiğimiz dipnotta âyetin deyimsel anlamıyla alakalı olarak okuyucuya bir fikir verebilmiştir.

Önerilen Çeviri

Yaptığımız araştırmalarda İngilizcede لباس kelimesinin bu kullanımına karşılık gelen bir kelime bulamadık. Bundan dolayı âyetteki deyimsel ifadeyi لباس kelimesinin karşılığı olmadan takvayı örtünmek, bürünmek anlamına gelecek şekilde çevirdik.

Envelop your souls with righteousness/taqwa. (Ruhlarınızı takva ile büründürün.)

Örnek Kullanımlar

Clouds *enveloped* the mountain tops.²³⁷ (Bulutlar dağın zirvelerini kapladı.)

That lovely, rich fragrant smell of the forest *enveloped* us.²³⁸ (Ormanın o güzelim mis kokulu havası bizi sarmaladı.)

2.14. “حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ” (ARAF 7/40)

Deyimin Anlamı

جمل, köpek dişleri yeni çıkan deveye²³⁹ denir. جُمَّل diye okunduğunda kalın ip, gemi halatı²⁴⁰ anlamına da gelmektedir.²⁴¹ Bu kelimenin halat anlamında kullanıldığını düşünmüyoruz. Elmalılı Tefsiri'nde de belirtildiği üzere "iğne deliği" küçüklükte, "deve" büyüklükte meseldir. O, bu deyim Türkçede balık kavağa çıkınca deyimle ifade edilebileceğini söylemektedir. Bu deyim Türkçede imkânsızlığı ifade etmektedir. Yazır'a göre جمل kelimesinin manası ister halat isterse deve olarak ele alınsın, bu deyim kullanılımasının amacı, kâfirlerin cennete giremeyeceğini bir süre ile sınırlamak değil, onların asla cennete giremeyeceklerini vurgulamaktır.²⁴² جمل kelimesi halat olarak ele alındığında da deve olarak düşünüldüğünde de imkansızlık anlamı ortaya

²³⁷ Hornby, 491

²³⁸ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 520

²³⁹ el-İsfahani, 339

²⁴⁰ İbn Kesir, VI/2951

²⁴¹ Cemel kelimesinin okunuş ve anlamı için bkz. Osman Kara, “Kur'an'da Cemel Kelimesinin Okunuş ve Anlamı Üzerine”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (24), 2011,85-103

²⁴² Yazır, IV/39 Konuyla ilgili bir makale için Andrew Rippin, “*Qur'ân 7.40: Until The Camel Passes Through The Eye of The Needle*”, *Arabica*, Leiden, 1980, 27 (2), 107-113. Ayrıca bu makale Mehmet Dağ ve Ömer Kara tarafından “Kur'an 7.40: Deve İğnenin Deliğinden Geçinceye Kadar” başlığıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

çıkılmaktadır. Ancak devenin halata göre daha büyük ve iğne deliğinden geçmesi daha imkânsız olduğundan bu kelimeye deve manası verilmesi daha uygundur. Sonuç olarak âyette anlatılmak istenen ise deve/halat nasıl iğne deliğinden geçemezse, yani bir devenin/halatın iğne deliğinden geçmesi ne kadar muhal ve imkânsız ise Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin Cennet'e girmeleri de bu kadar muhal ve imkânsızdır. Bu su götürmez gerçek insanların kafasında canlanacak şekilde anlatılmaktadır.²⁴³

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: until the camel goes through the eye of the needle (*which is impossible*)

Yusuf Ali: until the camel can pass through the eye of the needle

Maulawi Sher Ali: until a camel goes through the eye of the needle

Arberry: until the camel passes through the eye of the needle

Maulvi: until the camel pass through the eye of the needle

Pickthall: until the camel goes through the needle's eye

Saheeh: until a camel enters into the eye of a needle (*i.e., never*)

Tüm çevirmenler ifadeyi aslına bağlı kalarak “deve iğne deliğinden geçinceye kadar” biçiminde kelimesi kelimesine çevirmişlerdir. Bu âyetteki deyimın aynısının İncil’de kullanılması İncil okuyucuları açısından bir avantajdır ve onlar bu âyeti kolayca anlayabilirler. Fakat yine de âyetteki imkânsızlık anlamı parantez içinde ya da dipnotta verilecek ek bilgilerle açıklanmalı ve âyetin anlamı açıklığa kavuşturulmalıdır. Çevirmenlerden Al Hilali-Khan ve Saheeh parantez içinde verdikleri açıklamalarla, Maulvi ise dipnotta verdiği bilgiyle deyimdeki imkânsızlık anlamını su götürmez biçimde aktarmışlardır. Fakat bu ek bilgileri diğer tercümanlar vermemiştir.

Önerilen Çeviriler

They will not enter the Paradise *until a camel goes through the eye of a needle*(*which is impossible*)

They will not enter the Paradise *until hell freezes over*. [Balık kavağa çıkıncaya kadar (*Cehennem donuncaya kadar*) cennete giremeyecekler.]

²⁴³ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/442; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, VI/83; Seyyid Kutub, *Edebi Tasvir*, 57; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 155; Çanga, 127

They will not enter Paradise *not in a hundred years*. [Yüzyıl geçse bile (sittin sene-asla) cennete giremeyecekler.]

İlk çeviride kullandığımız “*until a camel goes through the eye of a needle*” ifadesi İncil’de geçen ve imkânsızlığı ifade eden bir deyimdir.

İkinci çeviride kullandığımız “*until hell freezes over*” ise kelimesi kelimesine “cehennem donmadıkça” anlamına gelmekte olup bir şeyin imkânsızlığını²⁴⁴ belirten bir deyimdir. Bu deyimın Türkçe karşılığı ise “balık kavağa çıkıncaya kadar”dır.

Son çevirideki “*not in a hundred years*” deyimini de asla²⁴⁵ anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

It is easier *for a camel to go through the eye of a needle* than for a rich man to enter the kingdom of God.²⁴⁶ (Bir devenin iğne deliğinden geçmesi zengin bir adamın Tanrı’nın cennetine girmesinden daha kolaydır.)

McLean pledged he would not sell the business to him *until hell freezes over*.²⁴⁷ [McLean balık kavağa çıkmadıkça(cehennem donmadıkça) iş yerini ona satmayacağına dair kendine söz verdi.]

She can’t come up again. She will never come up again. *Not in a hundred years*.²⁴⁸ [Tekrar yaşanamaz. O asla tekrar yaşanamayacak. Yüzyıl geçse bile (Asla).]

2.15. “تَذْهَبَ رِيحُكُمْ” (ENFAL 8/46)

Deyimin Anlamı

ذَهَابًا geçip gitmek, ayrılmak, uzaklaşmak²⁴⁹, رِيح kelimesi ise rüzgâr, güç, kuvvet ve devlet²⁵⁰ anlamlarına gelmektedir. Âyetin bu kısmı “Zayıflarsınız, gücünüz, devletiniz ve başarılarınız elinizden gider.”²⁵¹ şeklinde açıklanmaktadır. Araçlar talihi

²⁴⁴ Bkz. *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 229

²⁴⁵ *Dictionary of English Idioms*, 262

²⁴⁶ Mark 10/25

²⁴⁷ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 229

²⁴⁸ Stephen Speight, *The Fjord Murder*, Sangill Grafisk Produktion, Copenhagen 1992, 10

²⁴⁹ el-İsfahani, 582; Güneş, 431

²⁵⁰ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II/588; Güneş, 507; Çanga, 221; Badawi ve Abdel Haleem, 388; Haluf, 116; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 183;

²⁵¹ Kurtubi Tefsiri, IV/2863; İbn Kesir, VII/3320; Mahluf, 102; *et-Tefsiru'l Müeyesser*, 183

dönerler için "ذهب ربحهم" , bir işte üstün gelen kimse için "الرياح لفلان"²⁵² (Güç falanıdır.) derler. Kurtubi'nin aktardığı bir beyitte ise

إذا هبَّت رياحك فاغتنمها فإن لكل خافقة سكون

Senin rüzgârların estiğinde (zafer elde ettiğinde) onu ganimet bil! Çünkü dalgalanan her bir şeyin bir de durulması vardır.²⁵³

denmektedir ki buradan da ريح kelimesinin manasının güç, kuvvet ve devlet olduğu anlaşılmaktadır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: your strength departs

Yusuf Ali: your power depart

Maulawi Sher Ali: your power depart from you

Arberry: your power depart

Maulvi: your power will depart

Pickthall: your strength departs from you

Saheeh: your strength would depart

Çevirileri incelediğimizde çevirmenlerin güç, kuvvet anlamlarına gelen strength²⁵⁴ ve power²⁵⁵ kelimelerini kullandıklarını görüyoruz. Depart ise özellikle yolculuk yapmak için bir yerden ayrılmak, işten ayrılmak, ölmek²⁵⁶ anlamlarına gelmektedir ve bu kelime ذهابا fiiline karşılık gelen ilk anlam olarak verilmiştir. "She then said to him, depart, and return not hither."²⁵⁷ cümlesinde olduğu gibi. Bize göre depart kelimesinin çevirilerdeki kullanımı uygun değildir. Çevirilerin hepsi lâfzîdir. Âyetteki deyimsel anlam göz ardı edilmiştir.

Önerilen Çeviriler

You can *lose your power/strength*. (Gücünüzü kaybedebilirsiniz.)

²⁵² Kurtubi Tefsiri, IV/2863

²⁵³ Kurtubi Tefsiri, IV/2863

²⁵⁴ Hornby, 1476

²⁵⁵ Hornby, 1146

²⁵⁶ Penrice, 53; A New English Dictionary on Historical Principles, III/204; Webster's New Twentieth Century Dictionary of The English Language, I/487; The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles, I/483; *The Oxford English Dictionary*, III/204; Hornby, 391; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 410

²⁵⁷ *The Oxford English Dictionary*, III/204

You can *get/become weak*. (Zayıflayabilirsiniz.)

Your *strength fails*. (Kuvvetiniz elden gider.)

Örnek Kullanım

My *strength fails* because of my misery, and my bones waste away.²⁵⁸
(Perişanlığımdan dolayı gücüm azalıyor. Kemiklerim eriyor.)

2.16. “صَافَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ” (TEVBE 9/25 ve 118)

Deyimin Anlamı

ضيقة dar olmak, daralmak, sıkışmak, dar gelmek²⁵⁹, "صَافَتْ بِهِ الْأَرْضُ" ise canı sıkılmak, zor duruma düşmek²⁶⁰ anlamlarına gelmektedir. "بِمَا رَحُبَتْ" ifadesi Kelimatü'l Kur'an'da "genişliğine ve ferahlığına rağmen"²⁶¹ şeklinde açıklanmıştır. Yaşadıkları bu sıkıntılı süreç nedeniyle yeryüzü tüm genişliğine rağmen onlara dar geliyor ve sığınacak bir mekân bulamıyorlardı, dünya sanki başlarına yıkılmıştı.²⁶² Çünkü hiç kimse yüzlerine bakmıyor, onlarla ilgilenmiyor, hiçbir yerde duramıyor ve huzur bulamıyorlardı. Bunlar manevi bir darlığa sebep oluyor ve bu darlığı kendi içlerinde yoğun bir şekilde yaşıyorlardı.²⁶³ Kısacası hayat onlar için yaşanılmaz, dünya dayanılmaz ve katlanılmaz hale gelmişti.

İlk olarak Tevbe sûresi 25. âyete ilişkin bilgi vermek istiyoruz. Âyette Müslümanların Huneyn Savaşı'nda yaşadıkları ve onların ruh halleri anlatılmaktadır. Huneyn'de Müslümanlar, savaş konusunda mahir ve Arap Yarımadası'ndaki en büyük kabileler olan Havazin ve Sakif kabileleriyle savaşmışlardır. Beni Sa'd, Beni Bekir ve Beni Cüşem gibi kabilelerinde desteğiyle asker sayılarını yirmi bine kadar çıkarmışlardı. Müslümanların sayısı ise yaklaşık oniki bindi. Daha önce esir alınanlarla bu sayı ancak on sekiz bine ulaşıyordu. Yani Müslümanlar sayıca az idi. Ancak Müslümanlar daha önce hiç bu kadar asker toplayamadıklarından bu durum onların hoşuna gitmiş ve içten içe "Bu ordu yenilmez." diye düşünmüşlerdi. Bu durum âyette şu

²⁵⁸ Psalms 31/10

²⁵⁹ el-İsfahani, 911; Güneş, 713; Çanga, 298

²⁶⁰ el-İsfahani, 911; Güneş, 713; Çanga, 298; Badawi ve Abdel Haleem, 559

²⁶¹ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/102; Mahluf, 111

²⁶² ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/102-103; Şadi Eren, *Kur'an'da Teşbih ve Temsiller*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir 2006, 30

²⁶³ Yazır, IV/419; Seyyid Kutub, *Edebi Tasvir*, 105

şekilde yerini almıştır: “Çokluğunuz size kendinizi beğendirmişti.” (Tevbe 9/25) Savaşın başlarında Beni Süleym askerleri ile Halid b. Velid liderliğindeki öncü kuvvet düşmana saldırdığında bunu gören Mekkeliler ganimet peşinde koşmaya başlamışlardı. Önceden vadide pusu kurmuş müşrikler ise birden Müslümanların önüne çıktılar ve saldırmaya başladılar. Bu durum, hem öncü kuvvetleri bozguna uğratmış hem de tüm İslam ordusunu tedirgin etmişti. Yeni iman etmiş bazı Müslümanların kafaları karışmıştı. O kadar ki ordu dağılmış ve Rasulullah’ın (s.a.v.) yanında az miktarda sahabe kalmıştı. Tüm bunlara rağmen O (s.a.v.), iman, sabır ve sebat timsali olarak kendinden beklenen hal ve tavrı gösteriyordu. Şu sözler ise dudaklarından süzölmüştü: “Ben nebiyim, yalan yok; ben Abdulmuttalib’in oğluyum.”²⁶⁴

Aynı sûrenin 118. âyeti ise savaşa mazeretsiz olarak katılmayan üç sahabenin ruh hallerini yansıtmaktadır. Zaten âyetin iniş sebebi de budur. Bu sahabeler Ka’b b. Malik, Mürare ibni’r-Rebi’ ve Hilal b. Ümeyye’dir. Dünyaları başlarına yıkılmıştı çünkü hiç kimse yüzlerine bakmıyor, onlarla ilgilenmiyor ve bundan dolayı da yaşadıkları bu hayatta huzur bulamıyorlardı. Gönülleri rahat değildi ve içten içe manevi bir zindan hayatı yaşıyorlardı. Bu üç sahabeden Ka’b b. Malik (r.a.) yaşadıkları hakkında şunları söylemektedir: Bedir ve Tebuk savaşları dışında hiçbir savaşı kaçırmadım. Rasulullah (s.a.v.) gaza hazırlığı için bize haber verdiğinde hava oldukça sıcaktı ve gaza da uzak bir çöl taraflarına doğruydu. Savaşa daha vakit var, bugün yarın hazırlanırım derken günler geçip gidiyordu. Bir gün aniden Rasulullah (s.a.v.) ve diğerleri yola çıktı. Hazırlanıp onlara yetişirim derken yine hazırlıkları yapamadım. Derken savaş bitip Rasulullah (s.a.v.) döndüğünde yanına gittim. “Ne diye kaldın, sen omzuna biy’at almamış mıydın?” deyince “Evet, vallahi ben başka birinin huzurunda oturmuş olsaydım, bir özür uydurup gazabından kurtulurdum. Ancak şunu kesin olarak biliyorum ki ben sana şu an yalan söylesem Allah sana bunu bildirecek. Fakat bana kızacak olsan da sana doğruyu söylemek istiyorum. Benim seferden geriye kalmak için hiçbir mazaretim yoktu.” dedim. O da (s.a.v.), “İşte bu gerçekten doğru söyledi, o halde kalk, Allah senin hakkında hükmünü bildirinceye kadar bekle!” dedi. Ben de kalktım. Rasulullah (s.a.v.) Müslümanlara üçümüzle konuşmayı yasakladı. Halk bizden uzak duruyor, bize yüz vermiyorlardı. Namazı cemaatle kılıyor, alışverişe çıkıyordum ama kimse benimle konuşmuyordu. Rasulullah’a (s.a.v.) baktığımda yüzünü başka yöne

²⁶⁴ Yazır, IV/302-303-304; Mevdudi, II/216

çeviriyor, selamımı almıyordu. Bu durum bitmek tükenmek bilmeyen dayanılmaz bir hal almaya başladı. İnsanların bu davranışlarından bıkmıştım. İki arkadaşım ise evden çıkmıyor, sürekli ağlıyorlardı. 40 gün geçince eşlerimizden uzak durmamız emredildi. Hilal ibni Ümeyye'nin karısı Rasulullah'a (s.a.v.) gidip "Hilal, hizmetçisi olmayan zavallı, yaşlı bir adam. Ona hizmet etmemi çirkin görür müsün?" diye sormuş. O (s.a.v.) da "*Hayır, ancak sana yanaşmasın!*" demiş. Kadın da cevaben "Vallahi onda hiçbir şey yapacak mecal yok, vallahi bu iş oldu olalı durmadan ağlıyor." demiş. Ellinci gecenin sabahında namazı kıldım ve evin damındaydım. Buhran ve bıkkınlık hali yaşıyordum. Herşey beni sıkıyor gibiydi. Tam bu sırada birisi "Hey Ka'b, müjde, müjde!" diye bağırıyordu. Hemen secdeye kapandım. Anladım ki Allah tövbelerimizi kabul etmişti. Müjdeyi getirene üstümdeki giysileri hediye ettim. Ödünç kıyafet alıp Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına gittim. Bana "*Sana müjde, anandan doğduğun günden beri üzerinden geçen en hayırlı gün ile!*" dedi. Tövbemin kabulü doğruyu söylemem sebebiyleydi. Bundan sonra da ancak ve ancak doğruyu söyleyeceğime dair kendime söz verdim."²⁶⁵ Âyetteki bu kullanım bu üç sahabenin yaşadıklarının belîğ tarzda ifadesidir.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: for them the earth, vast as it is, was straitened

Yusuf Ali: (*they felt guilty*) to such a degree that the earth seemed constrained to them, for all its spaciousness

Maulawi Sher Ali: until the earth became too strait for them with all its vastness

Arberry: the earth became strait for them, for all its breadth

Maulvi: the earth became strait to them notwithstanding its spaciousness

Pickthall: the earth, vast as it is, was straitened for them

Saheeh: the earth closed in on them in spite of its vastness

Tüm çevirilerin kelimesi kelimesine olduğunu söyleyebiliriz. Ancak çevirmenlerin ikisi yaptıkları açıklamalarla âyetteki deyimsel anlamı ifade etmişlerdir. Bunlardan Saheeh verdiği dipnotta sahabelerin "aşırı sıkıntı ve üzüntü" içinde olduklarını belirtmiş ve bu açıklamayla deyimsel anlamı verebilmiştir. Yusuf Ali ise parantez içinde "kendilerini suçlu hissettiklerini" nazara vermiş, dipnotta ise bu ifadeyle Tebük Seferi'ne katılmayan üç sahabenin ruhsal durumlarının resmedildiğini belirtmiştir. Dipnotun devamı ise şöyledir: Dünya olabildiğince geniş olmasına rağmen,

²⁶⁵Müslim, Tövbe, 53; Buhari, Ahkâm, 53; Yazır, IV/419-424; Mevdudi, II/286-287-288-289

onlara dar gelmiştir. Manevi olarak darlık ve fenalık hissetmişlerdir. Allah'tan kaçamayacaklarını ve ancak O'na sığınarak bir teselli bulacaklarını anlamışlardı. Onlar pişmanlık duydular ve bunu yaptıkları işlerde gösterdiler. Allah da onları af ve merhamet etti. Bu misal, her ne kadar bu üç sahabe için verilmişse de, tüm zamanlar ve tüm insanlar için genel bir doğrudur.

Önerilen Çeviriler

The life became/grew **unbearable/unendurable** for them. (Hayat onlar için dayanılmaz/katlanılmaz hale geldi.)

They **felt like the end of the world**. (Dünyanın sonu gelmiş gibi hissediyorlardı.)

Their world had been **turned upside down**. (Dünyaları alt üst olmuştu.)

Unbearable ve unendurable dayanılmaz, katlanılmaz²⁶⁶ anlamlarına gelmektedir. Turn sth upside down deyimi, kişinin hayatında büyük değişikliklere ve karışıklığa sebep olmak²⁶⁷ anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

War has made life almost **unbearable** for the civilians remaining in the capital.²⁶⁸ (Savaş, başkentte kalan sivillere, hayatı neredeyse dayanılmaz hale getirdi.)

Isaac had found the work **unendurable** and walked out of the job.²⁶⁹ (Isaac işi katlanılmaz buldu ve işten çıktı.)

It was as though the world had **turned upside down**.²⁷⁰ (Dünya sanki başlarına yıkılmıştı.)

His world had been **turned upside down**.²⁷¹ (Onun dünyası alt üst olmuştu.)

His sudden death **turned her world upside down**.²⁷² (Ani ölümü onun dünyasını alt üst etti.)

²⁶⁶ Hornby, 1616-1626

²⁶⁷ Hornby, 1642

²⁶⁸ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1695

²⁶⁹ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1707

²⁷⁰ George Orwell, *Animal Farm*, Penguin Books, England 2000, 97

²⁷¹ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1685

²⁷² Hornby, 1642

2.17. ’بَاعَيْنِنَا‘ (HUD 11/37, TUR 52/48, KAMER 54/14)

Deyimin Anlamı

عين göz, göz aydınlığı, sevinç²⁷³ anlamlarına geldiği gibi gözün sahibine ve bir şeyi bakıp gözetken kimseye²⁷⁴ de denir. Bu ifade “bizim korumamız, emrimiz, muhafazamız ve gözetimimiz altında”²⁷⁵ diye açıklanmıştır. Kurtubi, Arapların uğurladıkları kimseye "عين الله عليك" yani “Allah sizi korusun.” demelerinin yine bu anlamda olduğunu söylemiştir.²⁷⁶ Araplar “Filan kişiyi koruyup gözetirim. Yani o, benim korumam ve gözetimim altındadır.” manasında "فلان بعيني"²⁷⁷ derler.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: under our eyes

Yusuf Ali: under our eyes (*and care*)

Maulawi Sher Ali: on under our eyes

Arberry: before Our eyes

Maulvi: before our eyes

Pickthall: in Our sight

Saheeh: under Our observation

Pickthall nazar ve görüş anlamına gelen sight²⁷⁸ kelimesini, Saheeh ise gözetim altında anlamına gelen under observation²⁷⁹ kalıbını kullanmışlardır. Saheeh’in kullandığı kalıbın âyetin anlamını doğru aktarmada başarılı olduğunu düşünüyoruz. Diğer çevirmenler ise deyim göz anlamına gelen eye²⁸⁰ kelimesiyle çevirmişlerdir. Fakat İngilizcede eye kelimesinin tek başına “gözetim altında” vb. anlamı yoktur. Bu anlama gelen “under the (watchful) eye of us” kalıbı kullanılmaktadır. Çevirmenlerden sadece Saheeh’in doğru bir çeviri yaptığını, diğerlerinin âyetteki deyimsel anlamı farketmediği halde çeviriyi yanlış yaptığını düşünüyoruz.

²⁷³ Çanga, 344

²⁷⁴ el-İsfahani, 1071

²⁷⁵ el-İsfahani, 1071; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/197; İbn Kesir, XIV/7597; Muhlif, 317; Yazır, VII/349; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 529; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 529

²⁷⁶ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XIV/175:

²⁷⁷ el-İsfahani, 1071

²⁷⁸ Hornby, 1379

²⁷⁹ Hornby, 1013

²⁸⁰ Hornby, 521

Önerilen Çeviriler

under the (watchful) eye of us (gözetimimiz altında)

under our protection (korumamız altında)

Örnek Kullanımlar

Go in peace. The journey on which you go is *under the eye* of the Lord.²⁸¹
(Selametle gidin. Çıkacağınız bu yolculuk Tanrı'nın gözetimi altındadır.)

The children played *under the watchful eye of* their teacher.²⁸² (Çocuklar öğretmenlerinin gözetiminde oynadılar.)

He asked to be put *under police protection*.²⁸³ (Polis koruması altına alınmayı istedi.)

2.18. “كَبَّاسِطٍ كَفَيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ” (RAD 13/14)

Deyimin Anlamı

Bu ifade “ağızına ulaşmayacağı halde, ulaşsın diye avuçlarını suya uzatan kimse” şeklinde çevrilmiştir. Âyetin tamamı ise şu şekildedir: “*Gerçek dua ancak O'nadır. O'ndan başka yalvardıkları ise onların isteklerine ancak, ağızına ulaşmayacağı halde, ulaşsın diye avuçlarını suya uzatan kimsenin isteğine suyun cevap verdiği kadar cevap verirler. Kâfirlerin duası daima boşa çıkar.*” İbni Kesir, “Nasıl ki elini suya doğru ister onu avuçlayarak ve ister uzaktan onu alarak yayan (açan) kimse, su içme yeri olan ağızına ulaşmayacak bir sudan menfaat görmüyorsa; işte Allah ile beraber O'nun dışında bir ilâha tapan müşrikler de böyledir. Ne dünyada ve ne de âhirette hiç bir şekilde onlardan bir fayda göremeyeceklerdir. Bu sebeptir ki Allah Teâlâ: *‘İşte kâfirlerin yalvarışı da böyle boşunadır.’ buyurmuştur.*” demektedir.²⁸⁴ İnsan dileğine sadece istemekle ulaşamaz. Dileğini yanlış yerde veya kişide arayarak da dileğine kavuşamaz. Âyetin başında da denildiği gibi gerçek yakarış Allah'a aittir. O'nun dışındakilere yalvarıp yakaranlar boşuna bir uğraş ve çaba içindedir. Yaptıkları havanda su

²⁸¹ Judges, 18/6

²⁸² Hornby, 1678

²⁸³ Hornby, 1179

²⁸⁴ et-Taberi, VI/802; Kurtubi Tefsiri, IV/3530; İbn Kesir Tefsiri, VIII/4227; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, VIII/527-528

dövmekten başka bir şey değildir. Bu benzetme bize, Allah'tan başkasından yardım dileyenlerin durumunu yansıtmaktadır. Nasıl cansız ve şuursuz olan su, kendisine yalvaran insanın isteğini yerine getirip onun ağzına gidemezse, isteklerini cansız ve şuursuz olan putlardan isteyenlerin de karşılık bulması bu kadar muhaldir.²⁸⁵ Allah'tan başka yardım istedikleri onlara en yakınlarındaki herhangi bir hayrı sağlayamaz. Bu, insanın duyu ve vicdanını harekete geçiren ve kelimelerle çizilebilecek en harika ve muhteşem tablolardan biridir.²⁸⁶ Bu âyet bizlere şu âyeti hatırlatmaktadır: “*Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah'tan başka taptıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de aciz, istenen de.*” (Hac 22/73) Âyetin giriş kısmındaki والذين kelimesi insanlar için kullanılır. Buradan hareketle burada tapılan kimseler salt cansız putlar değil, Allah'ın dışında ilahlaştırılan birtakım lider veya insanlar da olabilir.²⁸⁷ Kurtubi ise Allah'ın, suyu onların yaptıkları duaların kabul olunmasından yana ümit kestiklerine misal olarak verdiğini söylemiştir.²⁸⁸ Çünkü Araplar herhangi bir şekilde erişemeyeceği bir husus için didinip duran kimseye, elinde suyu tutmaya çalışan kimseyi misal verirler. Âyette Allah'tan başkasından isteyen su ağzına gelsin diye avucunu uzak bir yerden suya doğru uzatan susamış kişiye benzediği belirtilmiştir.²⁸⁹ Kurtubi'nin aktardığı şiirde şair şöyle demektedir:

فاصبحتَ فيما كان بيني وبينها
من الود مثلَ القبض الماء باليد

Artık benimle onun arasındaki sevgi sebebiyle,
Elinde su tutan kimsenin haline döndüm.²⁹⁰

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: no more than one who stretches forth his hand (*at the edge of a deep well*) for water to reach his mouth

²⁸⁵ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/343; Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meali* (2. Baskı), DİB, Ankara 2006, 250

²⁸⁶ Seyyid Kutub, *Kur'an'da Edebi Tasvir*, 60

²⁸⁷ Yazır, V/133

²⁸⁸ Kurtubi Tefsiri, IV/3529

²⁸⁹ *et-Tefsiru'l Müyesser*, 251

²⁹⁰ Kurtubi Tefsiri, IV/3529

Yusuf Ali: no more than if they were to stretch forth their hands for water to reach their mouths

Maulawi Sher Ali: except as he is answered who stretches forth his tow hands toward water that it may reach his mouth

Arberry: but it is as a man who stretches out his hands to water that it may reach his mouth,

Maulvi: but (*they are*) like one who stretches forth his two hands towards water

Pickthall: except as (*if the response to*) one who stretches forth his hands toward water (*asking*) that it may come to his mouth

Saheeh: except as one who stretches his hands toward water (*from afar, calling it*) to reach his mouth

Âyetteki deyimsel anlamı açıklamak için yukarıda aktardığımız bilgileri göz önünde bulundurursak çevirilerin hepsinde deyimsel anlamın göz ardı edildiğini ve âyetin lâfzî olarak çevrildiğini söyleyebiliriz.

Önerilen Çeviriler

They are like one who **grasps/clutches at straws**. (Onlar boşuna uğraşıp duran kişi gibidir.)

They are like one who **spins his wheels**. (Onlar boşuna uğraşıp duran kişi gibidir.)

Spin your wheels Amerikan İngilizcesinde, grasp/clutch at straws ise İngiltere İngilizcesinde boşuna uğraşmak, çabalamak²⁹¹ anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

He's not getting anywhere. He's just **spinning his wheels**.²⁹² (O hiçbir yere varamıyor. Sadece boşuna uğraşıp duruyor.)

This was a desperate speech, made by a man **clutching at straws** to retain his career.²⁹³ (Bu, kariyerini kaybetmemek için boşuna uğraşan bir adamın yaptığı ümit vaad etmeyen bir konuşmadır.)

²⁹¹ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 428-482

²⁹² Collins Cobuild Idioms Dictionary, 482

²⁹³ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 428

2.19. 'تَشَخَّصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ' (İBRAHİM 14/42)

Deyimin Anlamı

شخصاً göz kırılmamak, bakakalmak²⁹⁴ anlamlarındadır. "شخص بصره" ise gözler faltaşı gibi açılmak, gözünü kırpmadan uzun uzun bakmak, gözlerin korkudan tek bir noktaya baka kalıp farklı bir yöne bakamaması şeklinde açıklanmıştır.²⁹⁵ O gün kişi, gördüklerinin korku ve dehşetinden gözlerini açacak fakat olayların heyecanından ve şaşkınlığından kapatamayacaktır.²⁹⁶

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: the eyes will stare in horror

Yusuf Ali: the eyes will fixedly stare in horror

Maulawi Sher Ali: the eyes will fixedly stare

Arberry: eyes shall stare

Maulvi: eyes shall be fixedly open

Pickthall: eyes will stare (*in terror*)

Saheeh: eyes will stare (*in horror*)

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Pickthall ve Saheeh “Gözler dehşet içerisinde bakakalacak.” diye çevirmişlerdir. Maulawi Sher Ali ve Arberry “Gözler bakakalacak.”, Maulvi ise “Gözler sabit bir şekilde açık kalacak.” diye çevirmişlerdir. Yusuf Ali, Maulawi Sher Ali ve Maulvi “sabit bir şekilde” anlamına gelen fixedly²⁹⁷ kelimesini kullanmışlardır. Maulvi dipnotunda verdiği “aşırı korku sebebiyle insan gözlerini kırpmayacak” açıklamasıyla o günün dehşetini bizlere yansıtmıştır. Benzer şekilde Pickthall ve Saheeh parantez içinde “dehşet içinde” ifadesini kullanarak kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumu ifade etmişlerdir. Çevirilerde kullanılan stare fiili, gözlerini dikmek, dik dik bakmak, bakakalmak²⁹⁸ anlamlarına gelmektedir. “In terror/horror” ifadelerinin olduğu Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Pickthall ve Saheeh’in çevirilerinin, bu ifadelerin kullanılmadığı Maulawi Sher Ali, Arberry ve Maulvi’nin

²⁹⁴ Çanga, 261

²⁹⁵ el-İsfahani, 789; Güneş, 619; Mahluf, 140; Badawi ve Abdel Haleem, 477; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 260

²⁹⁶ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/389; Kurtubi Tefsiri, IV/3605; İbn Kesir, VIII/4350; Lane, IV/1516; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/81; *et-Tefsiru'l Müyyesser*, 260

²⁹⁷ Hornby, 563

²⁹⁸ Hornby, 1454-1455

çevirilerine göre daha doğru olduğunu düşünüyoruz. Çünkü âyete ilişkin yaptığımız araştırmalardan elde ettiğimiz bilgilere göre gözlerin bakakalması korku, dehşet ve şaşkınlıktan kaynaklanmaktadır.

Önerilen Çeviri

Eyes will *stare/gaze* in *wide-eyed/round-eyed* horror/terror/amazement. (Gözler korku/dehşet/şaşkınlıktan açık bir şekilde bakakalacak.)

Wide-eyed ve round-eyed ifadeleri gözlerin şaşkınlık, korku vb. sebeplerle tamamen açık olması²⁹⁹ demektir.

Örnek Kullanım

She *stared* at him in *wide-eyed* amazement.³⁰⁰ (Şaşkın gözlerle ona bakakaldı.)

2.20. “يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمَرُ” (NAHL 16/70)

Deyimin Anlamı

أردل kelimesi kötü, rezil, iğrenç, istenmeyen, uzak durulan³⁰¹ anlamlarına gelmektedir. "أردل العمر" ise ömrün sonu, yaşlılık hali, elden ayaktan düşme, bunama³⁰² anlamlarındadır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Allah, sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç veren, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir.” (Rum 30/54) ve “Allah, sizi yarattı. Sonra sizi öldürecek. İçinizden kimileri de bilgili olduktan sonra hiçbir şeyi bilmesin diye ömrünün en düşkün çağına ulaştırılır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeye) hakkıyla gücü yetendir.”³⁰³ (Nahl 16/70) Bu iki âyet birbirini destekler ve tefsir eder niteliktedir. Buradaki “ömrünün en fena zamanı” yaşlılıktır. Bu ifadenin bunaklık, insanın organik ve zihinsel yeteneklerinin en zayıf ve verimsiz noktaya geldiği ileri yaşlılık dönemine "أردل العمر" dendiğini görmekteyiz.³⁰⁴ Âyetin devamındaki “Bilirken bilmez olurlar.” ifadesi de bunaklığı, tıptaki adıyla Alzheimer hastalığını işaret etmektedir. Bu dönemde kişi yürümede, konuşmada, rahatlıkla yapabildiği diğer hareketleri yapmada, öğrenmede,

²⁹⁹ Hornby, 1700-1290

³⁰⁰ Hornby, 1700

³⁰¹ el-İsfahani, 613; Güneş, 465; Badawi ve Abdel Haleem, 360

³⁰² Mahluf, 151; Akdağ, 46; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 274; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l-Kerim*, 274

³⁰³ Âyetin çevirisine ilişkin eleştiriler için bkz. Durmuş, 21-22

³⁰⁴ *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, III/420

hatırlamada ve pekçok aktivitede zorluk yaşamaya başlar.³⁰⁵ Özetle "أرذل العمر" "Ömrün en kötü çağı ve insan ömrünün en zor ve en perişan zamanıdır."³⁰⁶ Bunun dışında Allah başka bir âyette şöyle buyurmaktadır:

"وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ" (Yasin 36/68) "Kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hala düşünmeyecekler mi?"

Ayrıca Rasulullah (s.a.v.) bir duasında bu öbeği de kullanarak Allah'a şöyle yakarmıştır: "Allah'ım cimrilikten, korkaklıktan, **ihtiyarlığın bunaklığından**, dünya fitnesinden yani deccal şerrinden de, kabir azabından da sana sığınırım."³⁰⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: of you there are some who are sent back to senility

Yusuf Ali: of you there are some who are sent back to a feeble age

Maulawi Sher Ali: there are some among you who are driven to the worst part of life

Arberry: some of you will be kept back unto the vilest state of life

Maulvi: of you is he who is brought back to the worst part of life

Pickthall: among you is he who is brought back to the most abject stage of life

Saheeh: among you is he who is reversed to the most decrepit (*old*) age

Al Hilali-Khan, âyeti, bunaklık anlamına gelen senility³⁰⁸ kelimesiyle çevirmiştir. Maulawi Sher Ali ve Maulvi "ömrün en kötü kısmına" şeklinde çevirmişlerdir. Arberry'nin çevirisi ise "ömrün en rezil haline" anlamındadır. Yusuf Ali, bu ifadeyi "güçsüz bir döneme/yaşa", Pickthall "ömrün en rezil haline" ve Saheeh ise "en zayıf düştüğü yaşa" anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir. Çevirilerin doğru olduğunu düşünüyoruz. Yusuf Ali'nin dipnotunda "bazılarının ikinci çocukluk denilen zayıf bir çağa ulaşacak kadar uzun yaşadığını" belirttiğini görüyoruz ki bu açıklama çeviriyi daha anlaşılır kılmıştır.

³⁰⁵ İbn Kesir, IX/4529

³⁰⁶ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/453; Lane, III/1073; Penrice,57; Yazır, V/247, Seyyid Kutub, IX/214; Durmuş, 22

³⁰⁷ Buhari, Cihad, 25; Müslim, Zikr, 50

³⁰⁸ Hornby, 1343

Önerilen Çeviriler

some of you will be sent to *a bad old age* (Bazılarınız kötü bir yaşlılık dönemine döndürüleceksiniz.)

some of you will be sent to their *senility* (Bazılarınız bunaklık dönemine döndürüleceksiniz.)

some of you will be sent back to *the worst/the most abject* part of their lives (Bazılarınız hayatlarının en kötü/en rezil kısmına döndürüleceksiniz.)

Örnek Kullanımlar

Abraham breathed his last and died *in a good old age*.³⁰⁹ (İbrahim son nefesini verdi ve iyi bir yaşlılık döneminde öldü.)

The old man was showing unmistakable signs of *senility*.³¹⁰ (Yaşlı adam bunaklığın apaçık işaretlerini gösteriyordu.)

2.21. “كَأَلْتِي نَفَضْتُ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةِ أَنْكَاثًا” (NAHL 16/92)

Deyimin Anlamı

نَقَضًا çözmek, açmak, bozmak, yıkmak, bir binada, ipte, sözleşmede düğümün, bağın ve bağlantı noktasının çözülmesi³¹¹ anlamına gelir. Bu ifade, “güçlünün yeminini bozabileceğine” dair galat-ı meşhuru reddeden, verilen söze uymanın insancıl bir davranış olduğunu ve verilen sözlerden dönülmemesi gerektiğini bizlere hatırlatan bir benzetmedir.³¹² Duruma tersinden bakarsak, yapılan yeminin bozulması, insan dışı bir davranış olup sakınılması gereken bir durumdur. Âyette, ipliğin kuvvetlice bağlanmasıyla sözleşme, ipin sökülmesiyle de verilen söze uymama anlatılmıştır.³¹³ Nahl sûresi 92. âyetteki bu misal 91. âyette şu şekilde açıklanmaktadır: “*Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı*

³⁰⁹ Genesis 25/8

³¹⁰ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1418

³¹¹ el-İsfahani, 1479; Çanga, 521; Okuyan, 820

³¹² Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri, III/436; et-Tefsiru'l Müyesser, 277

³¹³ Ş. Eren, 198

bilir.” İncelediğimiz âyette de, Nahl Sûresi’nin 91. âyetinde de “birisine söz vermek” deyimini, *sağlamlaştırma* ifadesiyle anlatılmıştır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and be not like her who undoes the thread which she has spun, after it has become strong

Yusuf Ali: and be not like a woman who breaks into untwisted strands the yarn she has spun, after it has become strong

Maulawi Sher Ali: and be not like unto her who, after having made it strong, breaks her yarn into pieces

Arberry: and be not as a woman who breaks her thread, after it is firmly spun, into fibres

Maulvi: and be not like her who unravels her yarn, disintegrating it into pieces after she has spun it strongly

Pickthall: and be not like to her who unravels the thread, after she has made it strong, to thin filaments

Saheeh: and do not be like she who untwisted her spun thread after it was strong

Tüm çevirmenler âyeti kelimesi kelimesine çevirmişlerdir. Maulvi, bu âyetin bir mesel olduğunu belirttiği dipnotunda İslam düşmanlarının Müslümanlardan sayıca üstün oldukları dönemde yapılan antlaşmalara uymayıp onları bozduklarından bahsederek âyetteki benzetmeyi açıklamaya çalışmıştır. Diğer tercümanlar ise böyle bir açıklama yapmamışlardır.

Önerilen Çeviri

Do not be like an *untrustworthy* person who always breaks their promises. (Verdiği sözden sürekli dönen güvenilirmez bir kişi gibi olmayın.)

Örnek Kullanım

His opponents still say he’s a fundamentally *untrustworthy* figure.³¹⁴ (Muhalifleri hala, onun aslında güvenilmeyecek bir kişilik olduğunu söylüyorlar.)

³¹⁴ Collins Cobuild Advanced Learner’s Dictionary, 1724

2.22. "فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ" (NAHL 16/112)

Deyimin Anlamı

Araplarda insanların başına gelen bela ve sıkıntıları "tatmak"la ifade etmek yaygındır.³¹⁵ Arapların "ليس الجوع، تدرع فلان" (Filan kişi fakirliği kuşandı.), " ذاق فلان " (Açlığı giyindi.) sözlerine de bu açıdan bakmak gerekmektedir. Deyimde لباس kelimesinin kullanılması, açlık ve korkunun onları elbise gibi sarıp sarmalayacağı, onların bir parçası haline geleceği ve çektikleri açlık ve korku duygularının dışlarına yansıtacağı şeklinde anlaşılabilir.³¹⁸ Âyet, açlık ve korkuyu somutlaştırıp benzetme yoluyla giysi olarak canlandırmaktadır.³¹⁹ Bu âyette, "Sembolik ifadelerle dantela gibi örülmüş bir ibareyle karşı karşıyayız. Kendilerine bahşedilen nimetlere nankörlükle karşılık veren insanların, nasıl da korku ve açlık gibi, canlıyı hem biyolojik hem de psikolojik açıdan yakıp yıkan iki tehlikeyle karşı karşıya bırakıldığı ve bunların insanda en son noktaya ulaştığı mecazi ifadelerle anlatılmaktadır."³²⁰ Zaten Kur'an belagat konusunda bizleri her zaman hayrette bırakmıyor mu?

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: so Allah made it taste extreme of hunger (*famine*) and fear

Yusuf Ali: so Allah made it taste of hunger and terror (*in extremes*) (*closing in on it*) like a garment (*from every side*)

Maulawi Sher Ali: so Allah made it taste hunger and fear which clothed it like a garment

Arberry: so God let it taste the garment of hunger and of fear

Maulvi: therefore Allah made it to taste the utmost degree of hunger and fear

Pickthall: so God made it experience the garb of dearth and fear

Saheeh: So God made it taste the envelopment of hunger and fear

Al Hilali-Khan لباس kelimesini extreme kelimesiyle, Maulvi ise utmost kelimesiyle karşılamışlardır. Bu iki çevirmen, âyetteki deyimsel anlamı

³¹⁵ Veli Ulutürk, "Kur'an-ı Kerim'de Meseller (Emsalü'l-Kur'an)", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, cilt (11) 1993, 29-48

³¹⁶ el-İsfahani, 1319

³¹⁷ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/479

³¹⁸ Penrice, 130; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 280; *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, III/446

³¹⁹ el-İsfahani, 1319; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/257

³²⁰ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/203; Bilgin, 68

aktarabilmişlerdir. Extreme çok büyük, fazla³²¹, utmost ise pek çok, en fazla³²² anlamlarına gelmektedir. Âyeti doğru çevirenlerden Yusuf Ali, bu ifadenin iki mecaz içerdiğinden bahsetmiştir. Ona göre bu ifade, sahip oldukları bol üründen ve yaşadıkları emniyetli hayattan sonra açlık ve korkuyu yaşamaları ve korkuyla, büyük felaketlerle şehrin bir elbise gibi tamamen kuşatılması anlamlarındadır. Maulawi Sher Ali, âyeti deyimsel anlamıyla çevirmekle birlikte çevirinin sonuna “elbise gibi giydirdiği” ifadesini eklemekten kendini alı koyamamıştır. Saheeh kuşatma, sarma, örtme anlamına gelen envelopment³²³ kelimesini kullanarak لباس kelimesinin mecazi anlamını verebilmiştir.

Önerilen Çeviriler

Bu âyete ilişkin iki çeviri önerisini dikkate alıyoruz. Birincisi, “Onları, açlık ve korku felaketiyle (çepeçevre) kuşattı.”³²⁴, ikincisi ise “Allah da onları yaptıklarından ötürü, açlık ve korku belasıyla kuşattı.”³²⁵ dır.

Allah made them *envelop/enfold witha calamity of* extreme hunger and fear. (Allah, onları açlık ve korku felaketiyle kuşattı.)

Allah gave them *the feeling of* extreme hunger and fear. (Allah, onlara aşırı bir açlık ve korku duygusu verdi.)

Âyette, açlık ve korkunun üst düzey yaşanması anlamı olduğundan hunger ve fear kelimelerini extreme kelimesiyle pekiştirdik.

Örnek Kullanım

It gave me *a feeling of* satisfaction.³²⁶ (Bu durum bana memnuniyet duygusu verdi.)

³²¹ Hornby, 520

³²² Hornby, 1646

³²³ Hornby, 491

³²⁴ Bilgin, 68

³²⁵ Durmuş, 16

³²⁶ *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 576 Bu deyimle ilgili örnek kullanımlar için Araf 26'daki açıklamalara bakınız.

2.23. “وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ” (İSRA 17/13)

Deyimin Anlamı

طائر uçan, kuş, nasip, amel, uğursuzluk, kader³²⁷ anlamlarındadır. طائر ifadesinin iyi veya kötü davranışlar olduğunu söyleyebilir, insanların iyi ve kötü davranışlarından kurtulamayacaklarını ve bu davranışlarından muhakkak suretle hesaba çekileceklerini anlayabiliriz çünkü insan boynuna dolanan bir şeyden kolaylıkla kurtulamaz.³²⁸ Bu benzetmeden insana kendi davranışlarının sorumluluğunun verildiğini, bu davranışların sonuçlarının da yine insan tarafından çekileceği sonucunu çıkarabiliriz.³²⁹ Yani insan, iyi veya kötü, yaptığı her amelin sonucuna sadece kendisi katlanacaktır.³³⁰ Bu amellerin hesabı sadece ve sadece kendisinden sorulacaktır.

İslâm'dan önce Araplar, bir işi yapmanın hayırlı olup olmayacağını anlamak için bir kuşu salıverirlerdi. Kuşun sağ tarafa doğru uçuşu hayra, sol tarafa doğru uçuşu şerre işaret sayılırdı. Bu sebeple طائر kelimesi “şans, uğur, talih” anlamında da kullanılmaya başlandı.³³¹ Rasulullah (s.a.v.) bu konuyla alakalı şu ifadeleri kullanmıştır: “Adva (hastalığın kendiliğinden bulaşması) yoktur, tıyara (uğursuzluk inancı) da yoktur.”³³² Her insanın boynuna dolaşan şey, amellerinin neticeleridir ve bu amellerden kendi payına düşen karşılıklardır. Amellerinin boynuna dolması ise, bunların kendisine yapıştığını ve ondan ayrılmayacağını ve yakasını bırakmayacağını tasvir etmektedir.³³³ Türkçedeki vebali boynuna (olmak)³³⁴ deyimini de buna benzemektedir. Bu âyetten insanın iyi veya kötü, yaptığı her işin sorumluluğunun, insanın kendisine ait olduğu da anlaşılmaktadır.

Bu deyim, Zilzal suresinde geçen “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir.” (Zelzele 99/7-8) âyetleriyle de yakından alakalıdır. ذر parçacık, atom,

³²⁷ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/499; Çanga, 308

³²⁸ el-İsfahani, 939; İbn Kesir, IX/4702-4703; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l-Kerim*, 283; Mahluf, 155; Haluf, 167; Ayrıca bkz. En'am 6/1; Ra'd 13/41

³²⁹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/295

³³⁰ Mevdudi, III/97; Yazır, V/297

³³¹ *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, III/468

³³² Buhari, Tıb, 19; Müslim, Selam, 102

³³³ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/295

³³⁴ Bkz. Ayverdi, III/3306

küçük karınca³³⁵ anlamına gelmektedir. İnsan hayır veya şer adına ne yapmışsa bunlar kendisine gösterilecek ve bunların karşılığını görecektir.³³⁶ Bu âyetten, ilk bakışta, kâfir, müşrik, münafik veya mü'min olsun herhangi bir insanın yaptığı her iyiliğin veya kötülüğün karşılığını göreceği anlaşılabilir. Ancak Kur'an'ın diğer âyetlerine bakıldığında bu yorumun hiç de doğru olmadığı ortaya çıkar. Bu âyetle alakalı Mevdudi'nin yorumlarına bakalım: İlk olarak şu âyetlerle kâfir, müşrik ve münafıkların amelleri boşa çıkarılmış, eğer varsa mükafatlarının karşılığı bu dünyada verilmiştir. *“Âyetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar ancak yapmakta olduklarının cezasını çekerler.”* (Araf 7/147) *“Allah'a ortak koşanların, inkârlarına bizzat kendileri şahitlik edip dururken, Allah'ın mescitlerini imar etmeleri düşünülemez. Onların bütün amelleri boşa gitmiştir. Onlar ateşte ebedi kalacaklardır.”* (Tevbe 9/17)³³⁷ İkinci olarak ise, kötülüğün cezası kötülük kadar iyiliğin karşılığı ise en az on katı kadar verilecektir. *“Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir.”* (Bakara 2/261)³³⁸ Üçüncü olarak, mümin eğer büyük günahlardan sakınırsa küçük günahları affedilecektir. *“Eğer size yasaklanan (günah)ların büyüklerinden kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız.”* (Nisa 4/31)³³⁹ Son olarak, salih müminin hesabı hafif olacaktır.³⁴⁰ *“İman edip salih amel işleyenlerin kötülüklerini elbette örteceğiz. Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız.”* (Ankebut 29/7)³⁴¹

Her insan kendi amellerinden sorumlu olduğundan ve bunların hesabını vereceğinden Rasulullah'ın (s.a.v.) şu tavsiyesine kulak vermelidir. *“Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz.”*³⁴²

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and we have fastened every man's deeds to his neck

³³⁵ Güneş, 424

³³⁶ Yazır, IX/374

³³⁷ Ayrıca bkz. Tevbe 9/67-69; Hud 11/15-16; İbrahim 14/18; Kehf 18/104-105; Nur 24/39; Furkan 25/23; Ahzab 33/10; Zümer 39/65; Ahkaf 46/20

³³⁸ Ayrıca bkz. En'am 6/160; Yunus 10/26-27; Nur 24/38; Kasas 28/84; Sebe 34/37; Mü'min 40/40

³³⁹ Ayrıca bkz. Şura 42/37; Necm 53/32

³⁴⁰ Mevdudi, VII/204

³⁴¹ Ayrıca bkz. Zümer 39/35; Ahkaf 46/16; İnşıkak 84/8

³⁴² Tirmizi, Kıyamet, 25

Yusuf Ali: every man's fate we have fastened on his own neck

Maulawi Sher Ali: and every man's works have we fastened to his neck

Arberry: and every man - we have fastened to him his bird of omen upon his neck

Maulvi: and we have made every man's actions to cling to his neck

Pickthall: and every man's augury have we fastened to his own neck

Saheeh: every person we have imposed his fate upon his neck

Al Hilali-Khan, Maulawi Sher Ali ve Maulvi “Herkesin amelini boynuna doladık.” şeklinde çevirmişlerdir. Bu çevirilerin kısmen doğru olduğunu düşünüyoruz. Yusuf Ali ve Saheeh ise “Herkesin kaderini boynuna doladık/bağladık.” anlamına gelecek biçimde çevirmişlerdir ki bunların da kısmen doğru olduğunu düşünüyoruz. Arberry, “Herkesin kehanet kuşunu boynuna bağladık.”, Pickthall ise “Herkesin kehanetini boynuna bağladık.” şeklinde çevirmişlerdir. Arberry ve Pickthall’un çevirileri lâfzî çevirilerdir. Bu iki çevirmenin âyetteki mecaz ifade ile ilgili herhangi bir bilgi vermemeleri bu mecazi anlamın okuyucuya iletilememesine sebep olmuştur.

Maulvi’nin dipnotunda verdiği bilgidен bahsetmek istiyoruz. Dipnottaki bilgide طائر kelimesinin insanın amelleri olduğu, İslamiyet öncesi Arapların bir işin hayırlı olup olmadığını öğrenmek için kuş uçurdıkları anlatılmaktadır. Âyetin sonundaki ifadeden, insanın yaptığı her işten sorumlu olduğunun ve bunların boynuna dolanacağını anlaşılması gerektiği belirtilmektedir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi İslamiyet öncesinde Araplar, bir iş/amelin hayırlı olup olmadığını öğrenmek için kuşları kullanırlardı. Bir iş/amel için hem hayır hem de şer söz konusu olduğundan hareketle çevirimizde hayır anlamına gelen good³⁴³, şer ve kötülük anlamına gelen evil³⁴⁴ kelimelerini kullanmayı tercih ettik. Maulvi’ye göre ise “boyuna bağlama” ifadesi insan ile amellerinin birbirinden ayırlamayacağını vurgulamak için kullanılmıştır. Yusuf Ali’ye göreyse kaderimiz kuşlara, kehanetlere ve yıldızlara bağlı değildir. Kaderimiz iyi veya kötü amellerimize bağlıdır ve bu ameller boyunlarımıza asılacaktır. Saheeh ise dipnotunda insana ilim verdikten sonra onun kendi kaderinden sorumlu tutulduğunu belirtmiştir.

³⁴³ Hornby, 645

³⁴⁴ Hornby, 504

Önerilen Çeviriler

We laid the burden/responsibility of good and evil deeds/your own destiny on you. (Biz, iyi veya kötü tüm amellerin/kendi kaderinizin sorumluluğunu sizlere yükledik.)

We made you responsible for your good and evil deeds/your own destiny. (Biz, sizi iyi veya kötü amellerinizden/kendi kaderinizden sorumlu kıldık.)

2.24. "لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ" (İSRA 17/29)

Deyimin Anlamı

"تَبْسُطُهَا كُلَّ الْبَسْطِ" ifadesinin eli sıkı olmak³⁴⁵ anlamında cimriliği, "لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً" ifadesinin de harcamada israf, saçıp savurma, gücünden fazla vermeyi ifade ettiği belirtilmiştir.³⁴⁶ Bu deyim şu şekilde açıklanmıştır: İyilik yolunda infaktan kendini alı koyma. İnfakta israf edip de gücünün üstünde verme.³⁴⁷ Ayrıca Araplar, cimriler için "غلت يده إلى عنقه"³⁴⁸ "Eli sıkıdır/cimridir." derler.

Allah cimriliği yasakladığı gibi büsbütün saçıp savurmaya da yasaklamıştır. Çünkü İslam dini orta hali yani adalet üzere olmayı emreder ve Allah da Müslümanları vasat bir ümmet olarak göndermiştir. "Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık." (Bakara 2/143) Vasat da her türlü aşırılıktan uzak olmayı gerektirir. Âyete göre bir Müslüman malını harcama konusunda ne cimri ne de savurgan olmalıdır.

Bu âyetle Allah orta yolu, serveti tamamen elde tutacak kadar cimri ve başkasına muhtaç kalmaya sebep olacak kadar da savurgan olmamayı emretmektedir. Müslüman, dengeli ve yerinde harcama konusunda dikkatli olmalıdır.³⁴⁹ Bu âyetle lüzumsuz yere ve gösteriş uğruna harcama yapma yasaklanmıştır. Böyle davrananlar şeytanın kardeşleridir. Bu âyetten önceki âyetler ise bu âyetle yakından alakalıdır. "Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolculara hakkını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp

³⁴⁵ Okuyan, 896

³⁴⁶ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/514; İbn Kesir, IX/4726; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/309; Mevdudi, III/104; Mahluf, 157; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 285

³⁴⁷ *et-Tefsiru'l Müeyesser*, 285; Haluf, 169

³⁴⁸ Lane, VI/2277; Güneş, 858

³⁴⁹ Mevdudi, III/105

savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir.” (İsra 17/26-27) Saçıp savurmadan sonra şeytanın nankörlüğünün vurgulanması da dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Demek ki Allah’ın kendisine verdiği malı mülkü saçıp savuranlar, mal ve mülkün kıymetini bilmeyip onları gereksiz yere harcamakla Allah’a karşı nankörlük yapmış olmaktadır.

Bunların dışında cimrilik ve saçıp savurma duyguları çok güzel bir temsille anlatılmıştır. Elini boynuna dolayan kişi kendini cimrilikten, elini olabildiğince açan kişi de kendini israftan alıkoyamaz.³⁵⁰

Ayrıca مغلولة kelimesi, Yahudilerin Allah’a cimrilik isnat ettikleri âyette de geçmektedir. وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۗ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ۚ

"Bir de Yahudiler, -Allah'ın eli bağlıdır- dediler." (Maide 5/64)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and let not your hand be tied (*like a miser*) to your neck, not stretch it forth to its utmost reach (*like a spendthrift*)

Yusuf Ali: make not thy hand tied (*like a niggard's*) to thy back, nor stretch it forth to its utmost reach

Maulawi Sher Ali: and keep not thy hand chained to thy neck, nor stretch it out and entire stretcing

And keep not your hand chained to your neck in utter stinginess nor extend it in extravagance to the full

Arberry: and keep not thy hand chained to thy neck, nor outspread it widespread altogether

Maulvi: and do not make your hand to be shackled to your neck nor stretch it forth to the utmost (*limit*) of its stretching forth

Pickthall: and let not your hand be chained to your neck nor open it with a complete opening

Saheeh: and do not make your hand (*as*) chained to your neck or extend it completely

³⁵⁰ M. Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2012, III/213

Al Hilali-Khan ve Yusuf Ali, âyetteki ilk deyimî bağlamak anlamına gelen tie³⁵¹ kelimesiyle lâfzî bir şekilde çevirmişlerdir. Maulawi Sher Ali, Arberry, Pickthall ve Saheeh zincirlemek anlamına gelen chain³⁵² ve Maulvi ise zincirlemek, zincire vurmak, köstek olmak, elini kolunu bağlamak, engel olmak anlamına gelen shackle³⁵³ kelimelerini kullanarak yine lâfzî bir şekilde çevirmişlerdir. Yaymak, sermek uzatmak³⁵⁴ anlamına gelen بسط fiilini ise stretch, extend , open fiilleriyle ve outspread sıfatıyla çevirmişlerdir. Bu kelimelerin kullanımı çevirilerin lâfzî olmasına sebep olmuştur.

Al Hilali-Khan, cimri anlamına gelen miser³⁵⁵, müsrif, savurgan anlamına gelen spendthrift³⁵⁶ kelimelerini parantez içerisinde vererek âyetteki deyimî anlamın okuyucuya ulaşmasını sağlamışlardır. Yusuf Ali, cimri anlamına gelen niggard³⁵⁷ kelimesini kullanarak ilk deyimî açıklamıştır. Ancak ikinci deyim için açıklayıcı bir kelime kullanmadığından çeviri kısmen lâfzî olmuştur. Ayrıca Yusuf Ali, ihtiyaç sahiplerine yardım etme ve kendimizi zor durumda bırakmama konusunda orta bir yol tutulması gerektiğini dipnotunda belirtmiş ve âyeti bu şekilde açıklamaya çalışmıştır. Maulvi, “eli boyna dolamanın” kişinin harcamalarında cimri olması, “elini büsbütün açmanın” da kişinin sahip olduklarını heba edecek kadar çok harcama anlamına geldiğini dipnotta belirtmiştir. Maulvi dipnotta yer alan bu açıklama sayesinde âyetteki deyimî anlamı okuyucuya iletmiştir. Saheeh’in dipnotta verdiği “harcamaktan kaçınma ve müsrif olma” ifadeleri, âyetteki deyimî anlamı vermektedir. Ne yazık ki çevirmenlerden Arberry, Maulawi Sher Ali ve Pickthall deyimî manasını açıklamak için hiçbir çaba göstermemişler ve âyeti harfî olarak çevirmekle yetinmişlerdir.

Önerilen Çeviriler

Neither *shut your hand* and nor *open your hand unnecessarily/excessively* (Ne eli sıkı olun ne de gereksiz yere/aşırı derecede eli açık olun.)

³⁵¹ Hornby, 1562

³⁵² Hornby, 229

³⁵³ A New English Dictionary on Historical Principles, 586; Hornby, 1354

³⁵⁴ el-İsfahani, 196; Güneş, 73

³⁵⁵ Hornby, 945

³⁵⁶ Hornby, 1432

³⁵⁷ *Chambers's English Dictionary*, W.&R. Chambers, Edinburgh 1898, 619; Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language, II/1211; The Shorter Oxford English Dictionary, II/1327; OUP, *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (4th edition), OUP, Great Britain 1959,797

Neither be a *penny-pincher/tight-fisted* nor be *unnecessarily/excessively open-handed*. (Ne eli sıkı olun ne de gereksiz yere/aşırı derecede eli açık olun.)

İlk çeviride kullandığımız *shut your hand* (kelimesi kelimesine eli kapatmak), *open your hand* (kelimesi kelimesine eli açmak) ifadeleri Eski Ahit'te geçtiğinden çevirimizde kullanmayı uygun gördük. Ayrıca bu iki ifade, âyetin Arapçasındaki kelimelerle sözlükteki ilk anlamları bakımından da örtüşmektedir.

İkinci çeviride kullandığımız *penny-pincher* ve *tight-fisted* kelimeleri eli sıkı, cimri, pinti³⁵⁸, *open-handed*³⁵⁹ eli açık, cömert anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

If there is among you a poor man, one of your brethren, in any of your towns within your land which the Lord your God gives you, you shall not harden your heart or *shut your hand* against your poor brother, but you shall *open your hand* to him, and lend him sufficient for his need, whatever it may be.³⁶⁰ (Tanrınız Rab'bin size vereceği ülkenin herhangi bir kentinde yaşayan kardeşlerinizden biri yoksulsa, yüreğinizi katılaştırmayın, yoksul kardeşinize elisıkı davranmayın. Tersine, eliniz açık olsun; gereksinimlerini karşılayacak kadar ona ödünç verin.)

Suzanne isn't coming to the concert tonight because she is such a *penny-pincher*. She never spends money on anything!³⁶¹ (Suzanne, eli çok sıkı olduğu için bu geceki konsere gelmeyecek. O asla parasını harcamaz.)

You know how *tight-fisted* with money Jeremy is.³⁶² (Jeremy'nin ne kadar eli sıkı biri olduğunu biliyorsun.)

I would also like to thank Tim Barnett for his chairing, which was both fair and *open-handed* in its approach.³⁶³ (Hem başkanlık etmesinden hem de cömertçe yaklaşımından dolayı Tim Barnette'e ayrıca teşekkür etmek isterim.)

³⁵⁸ Hornby, 1085-1563

³⁵⁹ Hornby, 1029

³⁶⁰ Deuteronomy 15/7-8

³⁶¹ Penny-pincher, (18 Aralık 2015), <http://www.idiomeanings.com/idioms/penny-pincher/>

³⁶² tight-fisted, (20 Mayıs 2016),

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/tight-fisted?q=tight+fisted>

³⁶³ Open-handed, (12 Aralık 2015), <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/open-handed>

2.25. “فَقَفَعْدَ مَلُومًا مَحْسُورًا” (İSRA 17/29)

Deyimin Anlamı

ملوم azarlanan, kınanan³⁶⁴, محسورا ise bitkin, yorgun, zayıf, güçsüz, pişmanlık³⁶⁵ anlamlarına gelmekle birlikte pişmanlıkla veya her şeyini kaybedip yoksul bir şekilde, muhtaç halde kalmak, yürümekten aciz kalan hayvan³⁶⁶ diye de ifade edilmiştir. محسورا kelimesi “sahip olduğu herşeyi dağıtan ve elinde avucunda hiçbir şeyi kalmayan kişiler”i ifade etmek için de kullanılır.³⁶⁷ ملوما kelimesiyle cimriliğin sonucu, محسورا kelimesiyle de savurganlığın sonucu ifade edilmiştir. Sahip olduklarını insanlarla paylaşmadığı ve onlara yardım etmediği için kişi kınanır. Sahip olduklarını sonunu düşünmeden gereksiz yere harcayıp elinde hiçbir şey kalmayan kişi ise pişmanlıkla ve kınanmış bir şekilde olduğu yerde kalır. O artık güçsüzdür.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: so that you become blameworthy and in severe poverty

Yusuf Ali: thou become blameworthy and destitute

Maulawi Sher Ali: lest thou sit down blamed or exhausted

Arberry: or thou wilt sit reproached and denuded

Maulvi: lest you should (*after-wards*) sit down blamed, stripped off

Pickthall: lest you sit down rebuked, denuded

Saheeh: (*thereby*) become blamed and insolvent

Al Hilali-Khan “Kınanırsın ve ciddi fakirlik yaşarsın.” anlamına gelecek şekilde çevirmiştir. Yusuf Ali “Kınanırsın ve muhtaç olursun.”, Maulawi Sher Ali “Kınanmış veya yorgun bir şekilde oturursun.” ve Arberry ise “Kınanmış ve maldan yoksun bir şekilde oturursun.” diye çevirmişlerdir. Maulvi “Kınanmış ve soyulmuş şekilde oturursun.” Pickthall “Kınanmış ve maldan yoksun bir şekilde oturursun.” diye ve Saheeh “Kınanırsın ve iflas edersin.” şeklinde çevirmişlerdir. Maulvi, Arberry ve Pickthall çevirilerinde soymak, soyunmak, çıplak kalmak anlamlarına gelen denude³⁶⁸

³⁶⁴ Güneş, 1083; Haluf, 169

³⁶⁵ el-İsfahani, 397; Mahluf, 157; Güneş, 231; Badawi ve Abdel Haleem, 208

³⁶⁶ el-İsfahani, 397; İbn Kesir, IX/4726; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/309; Badawi ve Abdel Haleem, 858

³⁶⁷ Lane, II/569

³⁶⁸ Hornby, 391

ve strip off³⁶⁹ kelimelerini kullanmışlardır. Maulawi Sher Ali, hariç diğer mütercimlerin âyeti deyimsel anlama uygun olarak çevirdiklerini söyleyebiliriz.

Önerilen Çeviri

ملوم kelimesini kınanmış, محسورا kelimesini ise her şeyini kaybedip yoksul bir şekilde, muhtaç halde kalmak anlamını dikkate alarak çevirdik.

You become *blameworthy* and completely *destitute*. (Siz kınanırsınız ve tamamiyle muhtaç kalırsınız/muhtaç duruma düşersiniz.)

Örnek Kullanımlar

To doubt is not necessarily a fault, but to continue in doubt is *blameworthy*.³⁷⁰
(Şüphe etmek bir hata değildir fakat şüpheyeye devam etmek kınanılacak bir davranıştır.)

When he died, his family was left completely *destitute*.³⁷¹ (O öldüğünde, ailesi tamamen muhtaç duruma düştü.)

2.26. “لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ” (İSRA 17/36)

Deyimin Anlamı

قوفا ardından yürümek, takip etmek, uymak³⁷² anlamına gelmektedir. Bilmediğin şeyin peşine düşme, bilakis olayı iyice araştır, iç yüzünü bilmediğin bir mesele hakkında kesin sözler söyleme.³⁷³ Yüce Allah, bizlere Kur'an'ın değişik sûrelerinde şöyle seslenmektedir: “*Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.*” “*Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır.*” (Hucurat 49/6-12) “*Oysa zan, hak namına hiçbir şeyin yerini tutmaz.*” (Yunus 10/36) “*Yalan sözden kaçının.*” (Hac 22/30)

İnsan, bilgi ve ilim yerine tahmin ve zanna uymamalıdır. Çünkü bu şekilde yaparsa başkalarını haksız yere suçlama, rezil olma gibi durumlardan kaçınmış olur. Bu

³⁶⁹ Hornby, 1480

³⁷⁰ Blameworthy, (18 Aralık 2015), <http://www.thesaurus.com/browse/blameworthy>

³⁷¹ Hornby, 397

³⁷² ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/517; Mahluf, 157; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 285; Güneş, 112

³⁷³ el-İsfahani, 1225; İbn Kesir, IX/4733; Seyyid Kutub, *Fi Zilalil Kur'an*, IX/320-321; *et-Tefsiru'l Müeyesser*, 285; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 285

âyetin kapsamı geniştir. Ahlaki, hukuk, siyasi, idari, bilimsel, sanatsal faaliyetleri ve eğitimi de kapsar. Örneğin şüpheden dolayı bir kişi veya grubun suçlanması çok ağır sonuçlara yol açabilir. Ya da tıp, eğitim vb. alanlarda bilimsel olarak kanıtlanmamış yöntemlere başvurulması kötü ve istenmeyen sonuçlara sebep olabilir.³⁷⁴ Âyetin devamında kulak, göz ve kalbin sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Yani insan hakkında bilgi sahibi olmadığı ve kendisini ilgilendirmeyen konularla alakalı herhangi bir şey duymamalı, bunlara bakıp takip etmemeli ve hatta bunlarla gönül evi olan kalbinde bile uğraşmamalıdır. Ayrıca bunlardan sakınmakla Allah katındaki hoş görülme bu tür şeylerden kaçınılmış olur. Âyetin bağlamına bakıldığında insanın bilmediği şeyin peşine düşmesinin zina, haksız yere cana kıyma, yetim malı yeme, tartıda doğru olmama ve böbürlenme gibi olumsuz özelliklerle birlikte anılması dikkat edilecek bir husustur. Tüm bunlar, insanların sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyen ve birbirlerine olan güveni azaltıcı davranışlardır.

Şu hadis ise âyeti yorumlamaktadır: “*Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalanıdır.*”³⁷⁵ Başka bir hadis ise bizlere yalan söylemenin amelleri iptal edeceğini ifade etmektedir: “*Kim yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa (oruçlu) kimsenin yeme ve içmesini bırakmasına Allah’ın hiçbir ihtiyacı yoktur.*”³⁷⁶

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and follow not (*O man i.e., say not, or do not or witness not*) that of which you have no knowledge

Yusuf Ali: and pursue not that of which thou hast no knowledge

Maulawi Sher Ali: and follow not that of which thou has no knowledge

Arberry: pursue not that thou hast no knowledge of

Maulvi: and follow not that of which you have not the knowledge

Pickthall: (*O man*), follow not that whereof you have no knowledge

Saheeh: and do not pursue that of which you have no knowledge

Al Hilali-Khan, Maulawi Sher Ali, Maulvi ve Pickthall takip etmek, izlemek, ilgilenmek anlamına gelen follow³⁷⁷ fiilini, diğerleri ise incelemek, bilgi toplamaya

³⁷⁴ Mevdudi, III/110

³⁷⁵ Buharî, Edep, 57; Müslim, Birr, 28

³⁷⁶ Tirmizi, Savm, 16

³⁷⁷ Honrby, 580

çalışmak, bir şeye karşı ilgili olmak ve bir konu hakkında birşeyleri ortaya çıkarmak anlamına gelen *pursue*³⁷⁸ fiilini kullanmışlardır. Al Hilali-Khan, çeviride *follow not* ifadesini “söyleme, yapma ve şahitlik etme” kelimeleriyle açıklamıştır. Dipnotta verdikleri açıklama ise şöyledir: Birisinin görmediği halde “Gördüm.” demesi, duymadığı halde “Duydum.” demesidir. Maulvi ise yazdığı dipnotta bu ilahi emre uyulması halinde artık asılsız iddialardan zarar gören insanların olmayacağını belirtmiştir. Dipnotta tam ve kesin bilgi olmadan tartışmaya girilmemesi gerektiği de vurgulanmıştır. Yusuf Ali, gereksiz merakların bizi kötülüğe sürükleyeceğini ifade etmiş ve bundan sakınılması gerektiğini vurgulamıştır. Saheeh ise *pursue* kelimesinin açıklamasını, “varsayımlarla hareket etme ve söyleme” şeklinde yapmıştır. Bu açıklama *pursue* kelimesinin okuyucunun zihninde âyetteki anlamını bulmasını sağlamıştır. Tüm çevirmenler “hakkında bilgi sahibi olmadığın şeyin ardına düşme” anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir ki bize göre tüm çeviriler doğrudur.

Önerilen Çeviriler

and do not *pursue* that of/about which you have no knowledge (Hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyin peşine düşmeyin.)

Seyyid Kutub’un ve diğerlerinin yorumunu temel alırsak âyeti şu şekilde de çevirebiliriz.

And do not *comment* on anything about which you have no knowledge. (Hakkında bilgi sahibi olmadığınız bir şey hakkında yorum yapmayın.)

Örnek Kullanımlar

We have decided not to *pursue* the matter.³⁷⁹ (Olayın peşine düşmemeye karar verdik.)

I didn’t *pursue* it in detail because I’m afraid I had other fish to fry.³⁸⁰ (Konuyu ayrıntılı şekilde takip etmedim çünkü ne yazık ki yapacak çok işim var.)

You really can’t *comment* till you know the facts.³⁸¹ (Gerçekleri öğreninceye kadar yorum yapamazsın.)

³⁷⁸ Hornby, 1192

³⁷⁹ Hornby, 1192

³⁸⁰ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 164

³⁸¹ Collins Cobuild Advanced Learner’s Dictionary, 299

2.27. “وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ” (İSRA 17/83, FUSSİLET 41/ 51)

Deyimin Anlamı

نأى ayrılmak, uzaklaşmak³⁸², جانب kelimesi ise yan, taraf, yan taraf³⁸³ anlamlarına gelmektedir. Bu ifade deyim olarak kibirlenip yüz üstü bırakmak, büyüklük ve inatla yüz çevirmek, uzaklaşmak³⁸⁴ anlamındadır ve kibirlenmeyi ve büyülenmeyi anlatır. Âyette insanın kendisine nimet verildiğinde, nimetin sahibinden yüz çevirip uzaklaştığı ve nankörlük yaptığı anlatılmaktadır.³⁸⁵ İbn Kesir, Mücahid’in bu âyeti “Bizden uzaklaşır.”³⁸⁶ şeklinde yorumladığını nakleder. İnsan kendisine nimet vereni unuttur ve ona yalvarmazsa, nimet verenden yüz çevirip uzaklaşır ve ona itaatten uzaklaştığı için de yoldan çıkar.³⁸⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: becomes arrogant (*far away from the Right Path*)

Yusuf Ali: becomes remote on his side (*instead of coming to Us*)

Maulawi Sher Ali: goes aside

Arberry: withdraws aside

Maulvi: he turns aside

Pickthall: he turns away and is averse

Saheeh: he turns away and distances himself

Al Hilali-Khan, “Kibirlendi.” diye çevirmiş ve parantez içerisinde kullandığı “doğru yoldan uzaklaşarak” ifadesiyle âyetteki deyimsel anlamı vermiştir. Yusuf Ali ise “(bize gelmek yerine) Bizden uzaklaşarak kendi tarafına/safına yönelir.” şeklinde çevirmiştir. Mücahid’in yorumu dikkate alınırca bu çevirinin de doğru olduğunu söyleyebiliriz. Maulawi Sher Ali, Arberry ve Maulvi’nin çevirilerinde kullandığı aside³⁸⁸ kelimesi yan taraf anlamına gelmektedir. “Yan tarafa gitmek, yan tarafa çekilmek ve yan tarafa dönmek” şeklinde çevirmişlerdir. Bu üç çevirinin lâfzî olduğunu düşünüyoruz. Pickthall’un çevirisi ise “Uzaklaşır ve karşı gelir.” anlamındadır.

³⁸² el-İsfahani, 1497; Güneş, 1141

³⁸³ el-İsfahani, 343; Güneş, 179

³⁸⁴ el-İsfahani, 1497; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/547; Mahluf, 161; Güneş, 1141; Çanga, 495

³⁸⁵ Yazır, V/318; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 290; Haluf, 173

³⁸⁶ İbn Kesir, IX/4817

³⁸⁷ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/371; *et-Tefsiru'l Müeyesser*, 290

³⁸⁸ Hornby, 71

İncelediğimiz tefsirlerde, âyette “karşı gelme” anlamı olduğunu görmedik. Bundan dolayı Pickthall’un çevirisinin kısmen hatalı olduğunu düşünüyoruz. Saheeh ise “Uzaklaşır ve araya mesafe koyar.” diyerek çevirmiştir. Bu çevirinin doğru olduğunu düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

He *turns his back on us* (Bize sırt çevirir.)

He *ignores/disregards* our blessings. (Nimetlerimizi görmezden gelir.)

Örnek Kullanımlar

The mean man *turns his back on his old friends* as soon as he is successful.³⁸⁹
(Cimri adam, başarılı olur olmaz eski arkadaşlarına sırt çevirir.)

She *ignored* him and carried on with her work.³⁹⁰ (Onu görmezden geldi ve işine devam etti.)

The board completely *disregarded* my recommendations.³⁹¹ (Kurul tavsiyelerimi bütünüyle görmezden gedi.)

2.28. “كُلُّ يَعْملُ عَلَى شَاكِلَتِهِ” (İSRA 17/84)

Deyimin Anlamı

شَاكِلَة kelimesi huy, seciye, karakter, tabiat, cins, tür, kişinin durumunu belirleyen düşünce ve inanç, kişinin takip ettiği yol, yaşantı şekli ve hayat tarzı³⁹² anlamlarına gelmektedir. İbni Kesir, tefsirinde âyeti İbn Abbâs’ın “kendi cephesine göre”, Mücâhid’in “kendi durumuna ve tabiatına göre”, Katâde’nin “niyyetine göre”, İbn Zeyd’in ise “dinine göre” şeklinde yorumladığını aktarır.³⁹³ Taberi ise, tefsirinde شَاكِلَة kelimesini

“1) Herkes tuttuğu yola göre amel eder.

2) Herkes kendi dinine göre amel eder.

³⁸⁹ Henderson, 326

³⁹⁰ Hornby, 746

³⁹¹ Hornby, 423

³⁹² el-İsfahani, 818; Mahluf, 161; Güneş, 642; Çanga, 268; Badawi ve Abdel Haleem, 494; Musa Bilgiz, “Kişiliğin Oluşumunda Fıtrat ve Sosyal Çevrenin Etkisi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt yok (25), 2006, 143; Haluf, 163

³⁹³ İbn Kesir, 9/4817; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 290

3) Herkes kendi niyetine göre hareket eder.

4) Herkes kendi mizaç ve tabiatına göre hareket eder.”³⁹⁴ diye açıklamıştır. Ayrıca her biriniz kendine yakışan tarzda davranırsınız ve kendi durum ve mizacınıza uygun yolda hareket edersiniz.³⁹⁵ “Herkes yaratıldığı şey kolay kılınmıştır.”³⁹⁶ hadisi de bu âyeti açıklamaktadır.³⁹⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: each one does according to Shakilatıhi (*i.e. his way or religion or his intentions*)

Yusuf Ali: everyone acts according to his own disposition

Maulawi Sher Ali: everyone acts according to his own way

Arberry: every man works according to his own manner

Maulvi: every one acts according to his manner

Pickthall: each one does according to his rule of conduct

Saheeh: each works according to his manner

Al Hilali-Khan çeviride شاکلة kelimesini Shakilatıhi şeklinde kullanmış ve parantez içerisinde verdiği “yani usulü/dini/niyetleri” ifadeleriyle bu kelimeyi açıklamıştır. Yalnız onun manasına gelen • ekini –hi şeklinde transliterasyon yöntemiyle kullanmasını doğru bulmuyoruz. Bunun yerine “their Shakilah” kullanımı daha doğru olurdu. Yusuf Ali çevirisinde karakter anlamına gelen disposition³⁹⁸ kelimesini kullanmıştır. Maulawi Sher Ali, Arberry, Maulvi ve Saheeh ise شاکلة kelimesini yol, yordam, usul anlamlarına gelen way³⁹⁹ ve manner⁴⁰⁰ kelimeleriyle çevirmişlerdir. Pickthall’un kullandığı *rule of conduct* öbeği ise, davranış, hal ve tavır anlamlarındadır. Al Hilali-Khan’in çevirisi hariç diğer çeviriler, tefsirlerde bahsedilen hususlar dikkate alındığında, شاکلة kelimesinin sadece bir yorumunu içermektedir. Bundan dolayı önerdiğimiz çeviride شاکلة kelimesini aynen kullandık ve yorumları parantez içerisinde vermeyi uygun gördük.

³⁹⁴ et-Taberi, VII/478-479

³⁹⁵ et-Taberi, VII/478-479; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/548; Yazır, V/318; *et-Tefsiru’l Müyesser*, 290

³⁹⁶ Müslim, Kader, 9

³⁹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Bilgiz, “Kişiliğin Oluşumunda Fitrat ve Sosyal Çevrenin Etkisi (İsra 17/84. Âyeti Ekseninde)”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt (25), 2006, 125-144

³⁹⁸ Hornby, 422

³⁹⁹ Hornby, 1681

⁴⁰⁰ Hornby ,904

Önerilen Çeviri

Everyone acts according to their shakilah (i.e. his way/religion/intentions/character). [Herkes kendi şakilesine (yani yol/din/niyet/karakterine) göre davranır.]

2.29. “رَجْمًا بِالْغَيْبِ” (KEHF 18/22)

Deyimin Anlamı

رَجْمًا taşlamak, taş atmak manasına gelen رَجِمَ fiilinin mastarı, غَيْب ise görülmeyen, gizli, bilinmeyen, saklı olan anlamlarına gelen bir isimdir.⁴⁰¹ Bu ifadenin fiil hali olan "رَجِمَ بِالْغَيْبِ" ise bilmediği birşey hakkında konuşmak, kafadan atmak, tahmin etmek⁴⁰² anlamlarına gelmektedir. Onların durumları karanlıkta attığı taşın nereye gideceğini bilmeyen birinin hali gibidir.⁴⁰³ Gecenin karanlığında görmedikleri ve nerde olduğunu bilmedikleri bir hedefe atış yapan insanlar gibi görmedikleri, bilmedikleri konular hakkında konuşurlar, yorum yaparlar.⁴⁰⁴ Bu deyim ğayb hakkında tahmin yürütmek, delilsiz ve varsayımla konuşmak⁴⁰⁵ anlamlarına gelirken Abdulcelil Bilgin bu deyimsel ifadeye tahmin yürütmek, bilir bilmez konuşmak⁴⁰⁶ deyimleriyle karşılık bulmuştur. Âyette ifade edilen insanların, Ashab-ı Kehf'in kaç kişi olduğu konusunda bilip bilmeden, delil olmadan konuşmalarıdır. Ayrıca "رَجِمَ بِالْغَيْبِ" "O, delil olmadan tahmini olarak söyledi." anlamındadır. Bu ifadenin bir benzeri Kur'an'da şu şekilde geçmektedir: "وَيَقْدِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ"⁴⁰⁷ *Gayb hakkında atıp tutuyorlardı.* (Sebe 34/53)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: guessing at the unseen

⁴⁰¹ el-İsfahani, 604; Güneş, 454-868

⁴⁰² el-İsfahani, 604; İbn Kesir, IX/4971; Mahluf, 164; Güneş, 455; Çanga, 206; Badawi ve Abdel Haleem, 352; Haluf, 176

⁴⁰³ İbn Kesir, IX/4971

⁴⁰⁴ Bilgiz, Musa, *Kur'an'da Bilgi Kavramsal Çerçeve Bilgi Türleri* (2. Baskı), İnsan Yayınları, İstanbul 2013, 76

⁴⁰⁵ et-Taberi, VII/565; Penrice, 56; Yazır, V/354; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 296; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 296

⁴⁰⁶ Bilgin, 206

⁴⁰⁷ Bu mealde kullanılan "atıp tutmak" deyimini, âyette kastedilen manayı karşılamamaktadır. Atıp tutmak deyimini Türkçede aleyhte konuşmak, hakkında ileri geri şeyler söylemek ve büyük laflar söyleyerek abartılı şekilde konuşmak, övünmek anlamlarına gelmektedir. Bkz. Ayverdi, I/210

Yusuf Ali: doubtfully guessing at the unknown

Maulawi Sher Ali: guessing at random

Arberry: guessing at the Unseen

Maulvi: making conjectures at what is unknown

Pickthall: guessing at random

Saheeh: guessing at the unseen

Al Hilali-Khan, Arberry ve Saheeh "رجما بالغيب" ifadesini "görülmeveni tahmin etme" diye çevirmişlerdir. Yusuf Ali "bilinmeveni emin olmaksızın tahmin etme", Maulvi ise "bilinmeyen hakkında çıkarım yapma" şeklinde çevirmişlerdir. Maulawi Sher Ali ve Pickthall "rastgele tahmin etme" anlamını vermişlerdir. غيب kelimesinin görülmeyen, gizli, bilinmeyen, saklı olan anlamlarına geldiğini yukarıda ifade etmiştik. Maulawi Sher Ali ve Pickthall çevirilerinde diğerlerinin aksine غيب kelimesine bir karşılık vermemişlerdir. Kaldı ki yukarıda yaptığımız açıklamalara göre bu âyetin çevirisinde غيب kelimesi رجم fiiliyle bir bütündür ve karşılıklarının tek tek belirtilmesine gerek yoktur. Diğer çevirmenlerden Al Hilali-Khan, Arberry ve Saheeh غيب kelimesini görülmeyen anlamında ele almışken Yusuf Ali ve Maulvi ise bilinmeyen anlamında ele almışlardır. Kullandıkları guess ve making conjecture kelimeleri ise delil olmaksızın tahmin yürütmek, tahmin etmek⁴⁰⁸ anlamlarına gelmektedir. Yusuf Ali, verdiği dipnotta insanların bilgili olduklarından değil varsayım ile konuştuklarını söylemektedir. Bazı çevirmenlerin غيب kelimesine çevirilerinde karşılık vermelerini saymazsak tüm çevirilerin doğru olduğunu düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

Çevirmenlerin yaptıkları çeviriler dışında şu çevirileri de öneriyoruz.

Speaking conjecturally without proof⁴⁰⁹ (kanıtsız yere, farazi konuşarak)

Making assumptions (tahmin ederek)

Making a wild guess (kabaca bir tahminde bulunarak)

A wild guess kaba tahmin⁴¹⁰, assumption⁴¹¹ kelimesi delilsiz olarak bir konu hakkında yorum yapma, varsayım anlamlarına gelmektedir.

⁴⁰⁸ Hornby, 306-666

⁴⁰⁹ Bu çeviriyi yaparken Lane'den esinlendik. Bkz. Lane, III/1048

Örnek Kullanımlar

It was impossible to *make assumptions* about people's reactions.⁴¹² (İnsanların hareketleri konusunda çıkarım yapmak imkânsızdı.)

OK, I'll *make a wild guess*, but I really don't know.⁴¹³ (Peki, kabaca bir tahmin yapacağım fakat aslında bilmiyorum.)

2.30. "وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ" (KEHF 18/42)

Deyimin Anlamı

إحاطة sarmak, çevrelemek, kuşatmak⁴¹⁴ anlamlarına gelmektedir. ثمر ise meyve, netice, sonuç, fayda, semere, kazanç, kâr⁴¹⁵ anlamlarındadır. ثمر kelimesinin sonuç, fayda, netice anlamlarına geldiğine diğer deliller ise şunlardır: "ثمره العلم العمل الصالح" "İlmin semeresi, salih ameldir." ve "ثمره العمل الصالح الجنة" "Salih amelin semeresi, Cennet'tir."⁴¹⁶ "وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ" deyimini "Bahçesiyle birlikte malları yok edildi.", "Bütün ürünleri yok edildi." ve "Bahçe kökten yok edildi." şeklinde açıklanmıştır.⁴¹⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: so his fruits were encircled (*with ruin*)

Yusuf Ali: so his fruits (*and enjoyment*) were encompassed (*with ruin*)

Maulawi Sher Ali: and his fruit was actually destroyed

Arberry: and his fruit was all encompassed

Maulvi: and his wealth was destroyed

Pickthall: and his fruit was beset (*with destruction*)

Saheeh: and his fruits were encompassed (*by ruin*)

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Pickthall ve Saheeh çevirilerinde parantez içinde verdikleri ruin ve destruction kelimeleriyle deyimdeki "yok edilme" anlamını

⁴¹⁰ Guess, (18 Aralık 2015), http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/guess_2

⁴¹¹ *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 83

⁴¹² Hornby, 76

⁴¹³ Guess, (18 Aralık 2015), http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/guess_2

⁴¹⁴ Penrice, 39; Güneş, 288

⁴¹⁵ el-İsfahani, 290-291; Güneş, 133

⁴¹⁶ el-İsfahani, 291

⁴¹⁷ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, III/588; İbn Kesir, IX/4991; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, IX/426; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 298; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 298; Mahluf, 166

vermişlerdir. Maulawi Sher Ali ve Maulvi ise deyimsel anlamı, yok etmek anlamına gelen destroy⁴¹⁸ kelimesiyle doğrudan vermişlerdir. Bu çevirilerin âyetteki deyimsel anlamı okuyucuya aktardığını söyleyebiliriz. Arberry ise إحاطة fiilinin sözlük anlamını ele almış ve kuşatmak, çevrelemek anlamına gelen encompass⁴¹⁹ fiilini kullanmıştır. Yararlandığımız tefsirlerin ve diğer çevirmenlerin aksine Yusuf Ali, ثمر kelimesinin meyve anlamına gelmediğini mecazi bir anlam ifade ettiğini belirtmiştir. Sözlükte ثمر kelimesi için verilen meyve, netice, sonuç, fayda, kazanç, semere, kâr anlamları da bu görüşün doğru olduğunu ortaya koymaktadır.

Önerilen Çeviriler

His fruits were *completely destroyed/ruined*. (Tüm emekleri yok edildi.)

His fruits were *completely encircled/surrounded by ruin*. (Tüm emekleri tamamen zarar ziyanla kuşatıldı.)

“The findings are *the fruit of* more than three years research. (Bulgular üç yıldan fazla süren araştırmanın meyvesidir.)” cümlesinde olduğu gibi *the fruit(s) of sth* ifadesi İngilizcede bir çaba ve çalışma sonucu ortaya çıkan sonuç, ürün, semere⁴²⁰ anlamlarına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

You have *destroyed* my hopes of happiness.⁴²¹ (Sen, benim mutluluk hayallerimi yıktın.)

The country was *ruined* by the war.⁴²² (Ülke savaştan dolayı mahvoldu.)

2.31. “وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي” (MERYEM 19/4)

Deyimin Anlamı

وهنا fiili zayıf düşmek, canlılığını yitirmek⁴²³, عظم kelimesi ise kemik⁴²⁴ anlamına gelmektedir. “Yaşlandım, kemiklerim zayıfladı.”⁴²⁵ anlamına gelen bu ifade, insanın

⁴¹⁸ Hornby, 397

⁴¹⁹ Hornby, 482

⁴²⁰ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 639

⁴²¹ Hornby, 397

⁴²² Hornby, 1294

⁴²³ el-İsfahani, 1595; Güneş, 1335-793; Çanga, 564; Badawi ve Abdel Haleem, 1050; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 305.

güçten düştüğünü, zayıfladığını, yaşlandığını, vücudun hassaslaştığını, takatinin kesildiğini belirtmektedir.⁴²⁶ İnsanın zayıflaması anlatılırken kemiklerin zayıflamasından bahsedilmesi de orjinaldir. Çünkü kemikler bedenın direği hükmündedir.⁴²⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: Indeed my bones have grown feeble

Yusuf Ali: infirm indeed are my bones

Maulawi Sher Ali: the bones have indeed waxed feeble in me

Arberry: behold the bones within me are feeble

Maulvi: surely my bones are weakened

Pickthall: the bones of me wax feeble

Saheeh: indeed my bones have weakened

Çevirmenler “kemiklerin zayıflaması” ifadesini kelimesi kelimesine çevirmişlerdir. Al Hilali-Khan, Maulawi Sher Ali, Arberry ve Pickthall çevirilerinde çok zayıf anlamına gelen feeble⁴²⁸ kelimesini kullanmışlardır. Maulvi ve Saheeh zayıflatmak, zayıflamak anlamlarına gelen weaken⁴²⁹ kelimesini ve Yusuf Ali ise halsiz anlamına gelen infirm⁴³⁰ kelimesini tercih etmişlerdir. Çevirmenlerin وهنا fiilindeki anlamı kelimesi kelimesine olarak çevirdiklerini görüyoruz. Bu çeviri usulü kısmen doğru olarak kabul edilebilir. Ancak bu âyetin, Orwell’ın “Animal Farm” isimli eserinde kullandığı bir cümleden hareketle daha güzel ve orijinal bir şekilde çevirisinin yapılabileceğini düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

My bones have wasted away. (Kemiklerim eriyor.)

The bones of mine have lost their power. (Kemiklerim güçten düştü.)

I have ***become/got weak.*** (Güçten düştüm/Zayıfladım.)

⁴²⁴ Çanga, 331; Güneş, 793

⁴²⁵ Kurtubi Tefsiri, VI/4115; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 305; Haluf, 183

⁴²⁶ et-Taberi, VII/703; İbn Kesir, X/5116; Mahluf, 162

⁴²⁷ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/5

⁴²⁸ Hornby, 542

⁴²⁹ Hornby, 1683

⁴³⁰ Hornby, 769

Örnek Kullanımlar

My strength fails because of my misery, and *my bones waste away*.⁴³¹
(Perişanlığımdan dolayı gücüm azalıyor. Kemiklerim eriyor.)

You, Boxer, the very day that those great *muscles of yours lose their power*.⁴³²
(Senin, Boxer, çok yakın zamanda bu harika kasların güçten düşecek.)

2.32. "وَاشْتَغَلَّ الرَّأْسُ شَيْبًا" (MERYEM 19/4)

Deyimin Anlamı

اشتعالا yanmak, tutuşmak, alev almak⁴³³ ve bir deyim olan "اشتعل رأسه شيبًا" ise saç ağarmak⁴³⁴ anlamındadır. Bu âyetle insanın zayıflaması, gücünün azalması ve bunların emaresi olarak da saçının beyazlaması ifade edilmektedir.⁴³⁵ Saçtaki beyazlığın yayılması da ateşin aydınlığının yayılmasına benzetilmiştir ki bu da Arapçadaki en güzel benzetmelerden biridir.⁴³⁶ Seyyid Kutub'un bu âyetin i'cazıyla ilgili söylediklerine kulak verelim: اشتعالا fiili, lâfzen رأس ile ilgiliyse de, mana bakımından شيبًا ile ilgilidir. Saçların bembeyaz olmasının alev alma/tutuşma ile ifade edilmesi bir güzelliştir; alev alma/tutuşma'nın başa isnad edilmesi ise başka bir güzelliştir. Bu iki güzellik birbirini mükemmelleştirmektedir."⁴³⁷ Nitekim Araplar "اشتعلت الحرب"⁴³⁸, yani "Harp kızıştı." derler.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and grey hair has spread on my head

Yusuf Ali: the hair of my head doth glisten with grey

Maulawi Sher Ali: the head glistens with hoariness

Arberry: my head is all aflame with hoariness

Maulvi: and my head flares with hoariness

Pickthall: my head is shining with grey hair

⁴³¹ Psalms 31/10

⁴³² Orwell, 5

⁴³³ el-İsfahani, 807; Güneş, 635; Çanga, 266

⁴³⁴ el-İsfahani, 807; Güneş, 635; Çanga, 266; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 305

⁴³⁵ İbn Kesir, X/5116

⁴³⁶ el-İsfahani, 807; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/6; Kurtubi Tefsiri, VI/4116; Lane, IV/1627

⁴³⁷ Seyyid Kutub, *Kur'an'da Edebi Tasvir*, 2011, 5-49

⁴³⁸ Lane, IV/1563

Saheeh: my head has filled with white

Çevirmenlerin yaptığı çevirilerin anlamları şu şekildedir: Al Hilali-Khan: Beyaz saç başımı kapladı/başımda yayıldı. Yusuf Ali: Başımdaki saç beyazlıkla parıldıyordu. Maulawi Sher Ali: Başım beyazlıkla parıldıyordu. Arberry: Başım beyazlıkla tutuşmuş. Maulvi: Başım beyazlıkla alevlenmiş. Pickthall: Başım beyaz saçla parıldıyordu. Saheeh: Başım beyazla doldu/kaplandı. Al Hilali-Khan ve Saheeh hariç diğer çevirmenler deyim kelimesi kelimesine çevirmiş ve çevirilerinde parlama, tutuşma, yanma anlamlarına gelen kelimeler kullanmışlardır. Al Hilali-Khan ve Saheeh ise deyimdeki anlamı okuyucuya aktarmayı başarabilmişlerdir. Saheeh, ayrıca verdiği dipnotta اشتعالا filinin sözlük anlamının tutuşmak olduğunu belirtip saçın insan başının etrafını kaplamasının ateşin çalılıkta yayılmasına benzetildiğini” belirtmesi okuyucuya âyetin deyimsel anlamı konusunda ayrıntılı bilgi vermektedir.

Önerilen Çeviriler

My hair has *turned grey/gray/white*. (Saçım beyazlaştı/Saçıma aklar düştü.)

I have *gone very grey/gray/white*. (Saçım beyazlaştı/Saçıma aklar düştü.)

Saçın beyazlaması yaşlılığın işaretlerinden olduğu için âyeti “Yaşlandım.” anlamında da çevirebiliriz.

I have *grown old*. (Yaşlandım.)

Örnek Kullanım

I have *gone very grey*.⁴³⁹ (Saçım beyazlaştı/Saçıma aklar düştü.)

2.33. “وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا” (MERYEM 19/50, ŞUARA 26/84)

Deyimin Anlamı

لسان dil⁴⁴⁰, صدق doğruluk, gerçeklik, samimiyet, içtenlik⁴⁴¹ anlamına gelmektedir ve kizb kelimesinin zıttıdır⁴⁴². Genelde “yüce bir doğruluk dili” biçiminde çevrilen bu ifadenin deyimsel bir yönü vardır. O da “insanlar arasında ve tüm milletlerde, tüm

⁴³⁹ Hornby, 658

⁴⁴⁰ el-İsfahani, 1327

⁴⁴¹ Güneş, 667

⁴⁴² el-İsfahani, 847

dillerde ve dinlerde iyi anılır ve güzelce övülür kılınmadır.”⁴⁴³ Bu âyetin çoğunlukla “onlara yüce bir doğruluk dili verdik” biçiminde çevrilmesi de bu tahlillere göre hatalıdır. Çünkü âyette kastedilen mana “onların iyi bir şekilde anılmaları”dır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and we granted them honour on the tongues (*of all the nations, i.e. everybody remembers them with a good praise*)

Yusuf Ali: and We granted them lofty honour on the tongue of truth

Maulawi Sher Ali: and we bestowed on them a true renown

Arberry: and We appointed unto them a tongue of truthfulness, sublime

Maulvi: and we left (*behind them*) a truthful mention of eminence for them

Pickthall: and assigned to them a high and true renown

Saheeh: We made for them a mention (*i.e., reputation*) of high honour

Al Hilali-Khan, “Onlara tüm dillerde saygınlık verdik.” diye çevirip parantez içinde verdiği bilgide “Tüm milletlerde, herkes onları hayırla anacak.” demiş ve âyetin deyimisel anlamını bu şekilde açıklamıştır. Yusuf Ali “Onlara doğruluk dilinde yüce bir anma verdik.”, Maulawi Sher Ali “Onlara hakiki bir şöhret/nam bağışladık.” ve Arberry “Onlara yüceliğin ve doğruluğun dilini verdik.” anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir. Maulvi “Onlar için doğru ve itibarlı anma bıraktık.”, Pickthall “Onlara ulvi ve doğru övgü verdik.” ve Saheeh ise “Onlara son derece onurlu bir anma bahsettik.” diye çevirmişlerdir. Çevirmenlerden sadece Arberry bu âyeti deyimisel anlamı gözetmeden çevirmiştir. Diğer çevirmenler ise çevirilerinde deyimmin anlamını verebilmiş ve bu konuda başarılı olmuşlardır.

Önerilen Çeviri

We enabled everybody to speak *highly of* them. (Herkesin, onlar hakkında övgüyle konuşmalarını sağladık.)

Örnek Kullanım

She speaks *highly of* you.⁴⁴⁴ (O, senin hakkında övgüyle konuşuyor.)

⁴⁴³ et-Taberi, VII/765; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/27; Kurtubi Tefsiri, VI/4152; İbn Kesir Tefsiri, X/5150; Yazır, V/408; Mahluf, 175; Çanga, 456; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 308; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 308

⁴⁴⁴ Hornby, 708

2.34. “نُكْسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ” (ENBİYA 21/65)

Deyimin Anlamı

نكسا korku içinde bir nesneden geri çekilmek, geri durmak, altını üstüne getirmek, çevirmek⁴⁴⁵ demektir. رأس ise baş, kafa, uç, doruk, zirve, sınır, burun, önemli bölüm, akıl, zeka, düşünce, lider, şef, reis, başkan⁴⁴⁶ anlamlarına gelmektedir. "نكس رأسه" ifadesi, başını eğmek⁴⁴⁷ anlamına gelmektedir. Müfessirler bu âyeti “Fitne içindeki eski kafalarına (inançlarına/düşüncelerine) döndüler.”⁴⁴⁸ diye yorumlamışlardır ki bunun âyetin bağlamına bakıldığında isabetli ve doğru bir yorum olduğunu görüyoruz. Düşüncenin, kafa ile ifadesi ilginç ve güzel bir söz olayıdır. Çünkü kafa, insanın hayat anlayışını yansıtmaktadır. Bunu ifade ettikten sonra âyetin bağlamına bakalım. “*Derken (İbrahim) belki kendisine başvururlar diye içlerinden bir büyüğü bırakarak onları (putları) paramparça etti. Onlar, -Kim yaptı bunu tanrılarımıza! Muhakkak o zalimlerden biridir- dediler. (İçlerinden bazıları), -İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk- dediler. (Bir kısmı da) –O halde haydi, onu insanların gözü önüne getirin. Belki (bu konuda) şahitlik ederler- dediler. (İbrahim gelince) –Sen mi yaptın bunu ilahlarımıza ey İbrahim- dediler. Dedi ki: -Hayır! Bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa, onlara sorun bakalım!- Bunun üzerine birbirlerine dönüp, -Hiç şüphesiz asıl zalimler sizsiniz siz- dediler. Sonra eski inanç ve inatlarına döndüler ve –Andolsun, bunların konuşmayacağını sen de bilirsin-dediler.*” (Enbiya 21/58-65) Dikkat edilirse İbrahim (a.s.) büyük putu bırakıp diğerlerini kırdıktan sonra, kâfirler onu sorguya çekmişler ve ona putları kendisinin kırıp kırmadığını sormuşlardır. O da, büyük putun yaptığını söylemiştir. Bunun üzerine, kâfirler putların birbirlerine zarar veremeyeceğini bildiklerinden dolayı birbirlerine dönüp asıl zalimlerin kendileri olduğunu itiraf etmişlerdir. Çünkü onlar, kimseye faydası veya zararı olmayan ve dertlerini anlatamayan putlara tapıyorlardı. Fakat doğruyu ve gerçeği kısa bir süre gördükten sonra ikinci bir dönüş yaptılar ve putlara tapmaya devam ettiler. Birinci dönüşte tefekkür ve düşünce işareti görünmüştü. İkincisinde ise düşünce ve idraki

⁴⁴⁵ el-İsfahani, 1484; Güneş, 1212

⁴⁴⁶ el-İsfahani, 652; Güneş, 438

⁴⁴⁷ Güneş, 1212; Haluf, 198; Çanga, 523

⁴⁴⁸ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/153; İbn Kesir, X/5346; Yazır, V/456; Mahluf, 188; Çanga, 523; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 327; Durmuş, 23

bırakıp eski görüş ve düşüncelerine dönmüşlerdi.⁴⁴⁹Anladığımız kadarıyla bu âyet “Eski inanç ve düşüncelerine döndüler.” anlamının yanı sıra “Utançlarından başlarını öne eğdiler.” anlamına da gelebilir. Başlarını utançlarından öne eğdiler çünkü onlar da o putların kendilerine veya başkalarına ne fayda ne de zarar getirebileceğini çok iyi biliyorlardı ve bunun utancını yaşıyorlardı. Ancak, âyetin bağlamına bakıldığında ilk verdiğimiz anlamın daha muhtemel olduğu anlaşılabilir.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: then they turned to themselves

Yusuf Ali: then were they confounded with shame

Maulawi Sher Ali: and their heads were made to hang low for shame

Arberry: so they returned one to another

Maulvi: they were made to hang down their heads

Pickthall: and they were utterly confounded

Saheeh: then they reversed themselves

Al Hilali-Khan, Arberry ve Saheeh bu âyeti “Birbirlerine döndüler.” diye çevirmişlerdir. Âyette böyle bir anlam yoktur. Bu çevirilerin hatalı olduğunu düşünüyoruz. Fakat bu çevirmenlerden Saheeh verdiği dipnotta “önce hatalarını kabul ettiklerini fakat sonra gurur ve inatçılık sebebiyle alıkonulduklarını” belirterek âyetin manasını verebilmiştir. Yusuf Ali ise “Tamamiyle şaşırılmışlardı.” diye çevirmiştir. Bu âyette şaşırma anlamının olmadığı kanaatindeyiz. Bundan dolayı da Yusuf Ali ve Pickthall’un çevirilerinin hatalı olduğunu düşünüyoruz. Ancak Yusuf Ali, verdiği dipnotta “Putperestliğe inanmanın utancından sıyrılıp İbrahim (a.s.) ile tartışmaya dönebilmişlerdir.” diyerek âyetin deyimsel anlamı hakkında ipucu vermiştir. Maulvi ise âyeti deyimsel anlamıyla çevirmiştir. Ayrıca Maulvi dipnotunda "نكسو على رؤسهم" ifadesinin iki anlama gelebileceğini söyler. Birincisi, başlarını öne eğdiler çünkü tanrıları kendilerine zarar verenin kim olduğunu söyleyemeyecek kadar faydasızlardı. İkincisi, başlarını öne eğdiler çünkü zayıflıklarını itiraf ettikten sonra İbrahim (a.s.) ile tekrar tartışmaya başladılar. Maulvi çevirisinde eksiklik olmasına karşın dipnotta verdiği bilgilerle çevirisini açıklamış ve âyetteki deyimsel anlamı okuyuculara aktarabilmiştir. Maulawi Sher Ali’nin de deyimsel anlamı ifade ederek çevirdiğini

⁴⁴⁹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, X/151; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 327

düşünüyoruz. Maulvi ve Maulawi Sher Ali'nin yaptığı çeviriler âyete ilişkin ikinci yorumu da kapsamaktadır.

Önerilen Çeviriler

İlk olarak Diyanetin çevirisini dikkate alıyoruz: Sonra eski inanç ve inatlarına döndüler.⁴⁵⁰

They **converted back to their former faith/beliefs**. (Önceki inanç/düşüncelerine döndürler.)

They **hung their heads in shame**. (Utançtan başlarını eğdiler.)

İkinci olarak “Utançlarından başlarını öne eğdiler.” görüşüne göre çevirdik. İkinci çeviride kullandığımız hang your head in shame deyimi utancından başını eğmek⁴⁵¹ anlamındadır.

Örnek Kullanımlar

He **converted** from Christianity to Islam.⁴⁵² (O, Hristiyanlık'tan İslam'a döndü.)

Do not **hang your heads**, as we are all very proud of you.⁴⁵³ (Başınızı öne eğmeyin çünkü hepimiz sizinle gurur duyuyoruz.)

You should **hang your head in shame** for being so mean.⁴⁵⁴ (Bu kadar cimri olduğundan ötürü kendinden utanmalısın.)

2.35. “وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ” (HAC 22/11)

Deyimin Anlamı

حرف, yan, taraf, sınır, kenar, bir nesnenin ucu, kenarı⁴⁵⁵ demektir. "على حرف" ifadesi kararsız, tereddüt eden, dinde şüphe, endişe duyma ve sallantıda olma⁴⁵⁶ anlamlarındadır. “İlk âyette, Allah'a kulluğu dünya hayatındaki rahatlık şartına bağlayan insanların tipik davranışları tasvir edilmektedir. İmanlarına pamuk ipliğiyle

⁴⁵⁰ Altuntaş-Şahin, 326

⁴⁵¹ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 218

⁴⁵² Hornby, 320

⁴⁵³ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 218

⁴⁵⁴ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 218

⁴⁵⁵ el-İsfahani, 384; Güneş, 221; Çanga, 140; Haluf, 202; Okuyan, 239

⁴⁵⁶ İbn Kesir, X/5424; Mahluf, 192; Güneş, 221; el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim, 333

bağlı olan bu tür kimselerin işleri yolunda gittikçe Allah'a kulluk etmekten memnun olurlar, bir imtihan sıkıntısına maruz kaldıklarında ise hemen bu statüden sıyrılmak isterler. Bir başka ifadeyle, Allah'ın istediği gibi kul olmaya çalışmak yerine, kulluk ettikleri Tanrı'nın kendi istedikleri gibi olmasını bekledikleri anlatılmaktadır.”⁴⁵⁷ Bazı insanlar Allah'a şüphe içinde ve tereddütle kulluk etmektedir. Onların durumu, bir dağın veya duvarın kenarında durup da düşmek üzere bulunan kimse gibidir. Bu tür insanlar, inancına sağlam tutunmamakta, mutmain olmayarak Allah'a kulluk etmekte ve ibadetinde sabit durmamaktadırlar.⁴⁵⁸ Hâlbuki Kur'an'ın değişik âyetlerinde ifade edildiği gibi bu dünya bir imtihan dünyasıdır. İnsan korku, açlık, mal, can ve ürün kaybı gibi nice vasıtalarla sınanmaktadır. İnsan bunun farkında olmalı ve imanını tehlikeye düşürecek hal, tavır ve davranışlardan kaçınmalıdır. Şu âyet, bu tür insanların durumunu çok iyi anlatmaktadır: “*Onlar küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar. Ne bunlara (müminlere) ne de şunlara (kâfirlere) bağlanırlar. Allah, kimi saptırırsa ona asla çıkar bir yol bulamazsın.*” (Nisa 4/143) Nasıl ki uçurum kenarındaki bir insan hayatla ölüm arasındadır. Bu tür insanlar da iman ve küfür arasında gidip gelmekte ve bocalamaktadırlar. “*Eğer kendisine bir hayır dokunursa, gönlü onunla hoş olur. Şayet başına bir kötülük gelirse, gerisingeri (küfre) dönüverir.*” (Hac 22/11) Aslında Allah'a karşı takınılan bu tavrın müminlere yapılandan herhangi bir farkı yoktur. “*Onlar sizi gözetleyip duran kimselerdir. Eğer Allah tarafından size bir fetih (zafer) nasip olursa, ‘Biz sizinle beraber değil miydik?’ derler. Şayet kâfirlerin (zaferden) bir payı olursa, ‘Size üstünlük sağlayıp sizi müminlerden korumadık mı?’ derler.*” (Nisa 4/141) Dikkat edilirse ikili oynayan bu tür insanlar işlerine yarayan bir menfaat olduğu zaman Allah'a kulluk edip müminleri desteklerler. Tam tersi bir durumda ise Allah'a kulluktan uzaklaşıp ve müminlerin yanında olmaktan geri dururlar.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and among mankind is he who worships Allah as it were, upon the edge (*i.e. in doubt*)

Yusuf Ali: there are among men some who serve Allah, as it were, on the verge

⁴⁵⁷ *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, III/718

⁴⁵⁸ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/179; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, X/211; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 333; Çanga, 140

Maulawi Sher Ali: and among men there is he who serves Allah, standing as it were on the verge

Arberry: and among men there is such a one as serves God upon the very edge

Maulvi: and among men is he who serves Allah (*standing*) on the verge

Pickthall: and among people is he who worships God upon a narrow margin

Saheeh: and of the people is he who worships God on an edge.

Tüm çevirmenlerin ifadeyi lâfzî olarak çevirdiğini görüyoruz. Fakat Al Hilali-Khan parantez içerisinde verdiği “in doubt” ifadesiyle deyimsel anlamı verebilmiştir. In doubt ifadesi şüpheli bir şekilde, kuşkulu bir şekilde⁴⁵⁹ anlamlarına gelmektedir. Yusuf Ali ise dipnotunda bu ifadenin fikirleri belli olmayan, işler iyi gittiğinde inanan, sırandıklarında da geri duran kişiler için söylendiğini belirtmiştir. Bu da kısmen âyetin içerdiği deyimsel anlamı vermiştir. Maulvi dipnotta "على حرف" ifadesinin kelimesi kelimesine kenarda/kıyıda anlamına geldiğini belirtip bunun değişik şekillerde yorumlandığı belirtmiştir. Bu yorumlar şu şekildedir: Kişi Allah’a şüphe içinde kulluk eder. Dağın kenarında duran kimse gibi ayağı kayıp düşecekmiş gibi durur. O din konusunda mütereddittir. Allah’a sadece bolluk zamanında kulluk eder. Maulvi’ye göre tüm bunlar sürekli olarak tereddüt halinde olan bir insanın herhangi bir mazeretle inancından vazgeçebileceğini göstermektedir. Saheeh ise çeviride kullandığı “on an edge” ifadesini tereddüt, riyakârlık ve gaflet kelimeleriyle açıklamıştır. Bu dört mütercim dışındaki üç tercüman deyim anlamına ilişkin ek bilgi vermemiş ve kelimesi kelimesine çeviriyle yetinmişlerdir.

Önerilen Çeviriler

and of the people is he who worships Allah *in doubt* (İnsanların arasında Allah’a şüphe içinde kulluk edenler vardır.)

and of the people is he who worships Allah *in a fluctuating state*⁴⁶⁰ (İnsanların arasında Allah’a kararsız bir şekilde/bocalar şekilde kulluk edenler vardır.)

Örnek Kullanımlar

Anyone *in doubt* about the identity of someone collecting for charity should check with the organisation they claim to be with.⁴⁶¹ (Yardım isteyen kişinin

⁴⁵⁹ Hornby, 438

⁴⁶⁰ Lane, II/550

kimliğinden şüphe eden, bu kişinin aidiyeti olduğunu iddia ettiği organizasyonu kontrol etmelidir.)

My mood seems to *fluctuate* from day to day.⁴⁶² (Ruh halim günden güne dalgalanıyor görünüyor.)

To doubt is not necessarily a fault, but to continue *in doubt* is blameworthy.⁴⁶³ (Şüphe etmek bir hata değildir fakat şüpheye devam etmek kınanılacak bir davranıştır.)

2.36. "يَعِضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ" (FURKAN 25/27)

Deyimin Anlamı

عضا dişlerle kavrayıp şiddetli bir biçimde ısırma⁴⁶⁴ demektir. Öfkeden parmak ısırma, öfkeden elini ısırma kızgınlık ve ümitsizlikten kinaye ve yaygın olarak bilinen bir harekettir. Burada psikolojik bir durum sembolize edilmekte ve bu durum somut bir ifadeyle anlatılmaktadır.⁴⁶⁵ Ellerini ısırma kişi, kendisini doğru yoldan çıkartıp yanlış yola sevkeden arkadaşına uyduğundan dolayı üzüntüsü ve pişmanlığını belirtmektedir ve bu hatalı davranışı sonucu üzülür ve ah vah eder. "عض بالخمس"⁴⁶⁶ "Parmaklarını ısırma." ve "عض على يده غيظاً" "Öfkeyle elini ısırma." deyimleri de âyetteki deyimle aynı anlamı taşımaktadır. Buna benzer bir kullanım şu âyette de geçmektedir.

"عَضُوا عَلَيْكُمُ الْأَنْثَامِلَ مِنَ الْعِظِ" "Size karşı kinlerinden dolayı parmaklarını ısırırlar."

(Ali İmran 3/119)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: the Zalim (*wrong-doer, oppressor, polytheist*) will bite at his hands

Yusuf Ali: the wrong-doer will bite at his hands

Maulawi Sher Ali: the wrongdoer will bite his hands

Arberry: the evildoer shall bite his hands

⁴⁶¹ Doubt, (11 Aralık 2015), <http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=doubt&mysubmit=Go>

⁴⁶² Hornby, 575

⁴⁶³ Blameworthy, (11 Aralık 2015), <http://www.thesaurus.com/browse/blameworthy>

⁴⁶⁴ el-İsfahani, 1017; Güneş, 788; Çanga, 330; Badawi ve Abdel Haleem, 627

⁴⁶⁵ Yazır, VI/64; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, X/523

⁴⁶⁶ el-İsfahani, 1017; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, IV/345; Kurtubi Tefsiri, VII/4741; İbn Kesir Tefsiri, XI/6004; *et-Tefsiru'l Müyesser*, 362; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 362

Maulvi: the unjust one shall bite his hands

Pickthall: the wrongdoer gnaws his hands

Saheeh: the wrongdoer will bite on his hands (*in regret*)

Çevirmenlerden Pickthall'un kemirmek anlamına gelen gnaw⁴⁶⁷ kelimesini kullanmış olduğunu görüyoruz. Bu kelimenin âyetteki عضا fiilinin karşılığı olmadığını düşünüyoruz. Çünkü kemirmek fiiliyle kemirilen nesnenin azalışı veya bitişi anlatılmaktadır. Fakat ısırma fiilinde böyle bir anlam yoktur. Bu çeviri hatalıdır. Diğer çevirmenler ise ısırma⁴⁶⁸ anlamına gelen bite fiilini kullanmışlardır. Araştırmalarımız sonucunda bite⁴⁶⁹ fiilinin pişmanlık ve üzüntüyle ısırma anlamına gelmediğini söyleyebiliriz. Bundan dolayı bu çevirilerin kelimesi kelimesine yapılan tercüme yapıldığını söyleyebiliriz. Fakat Saheeh'in, parantez içinde "pişmanlıkla" ifadesini kullanarak çeviriyi biraz daha anlaşılır kıldığını ve âyetteki deyimsel anlama yakın hale getirdiğini söyleyebiliriz.

Önerilen Çeviriler

Deyim kullanarak

The zalim **beats his breast/chest**. (Zalim dövünür durur.)

Deyim kullanmadan

The zalim **deeply/bitterly/greatly regrets**. (Zalim ciddi bir pişmanlık yaşar.)

Kur'an'da ظالم kelimesi değişik manalarda kullanıldığından ve artık İslami bir kelime olarak bilindiğinden dolayı kelimeyi Al Hilali-Khan gibi aynen kullanmayı uygun gördük. İlk çeviride kullandığımız beat your breast/chest deyimini bir olay hakkında pişmanlık ve kızgınlığı alenen gösterecek şekilde dövünmek, dizini dövmek⁴⁷⁰ anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

He **bitterly regretted** ever having mentioned it.⁴⁷¹ (Ondan bahsettiğine son derece pişman oldu.)

⁴⁶⁷ Hornby, 638

⁴⁶⁸ Hornby, 137

⁴⁶⁹ Hornby, 137; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 147

⁴⁷⁰ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 29

⁴⁷¹ Hornby, 1239

I *deeply regret* what I said.⁴⁷² (Dediğime çok pişmanım.)

Why don't you both stop *beating your chests* and do something productive?⁴⁷³
(Dövünmeyi bırakıp işe yarar bir şey yapsana!)

2.37. “وَتَقَطُّعُونَ السَّبِيلَ” (ANKEBUT 29/29)

Deyimin Anlamı

قطعا bir şeyi aralarında bir aralık ya da yarık oluşacak şekilde (kesip) ayırmak⁴⁷⁴, سبيل ise yol, içinde kolaylık olan yol⁴⁷⁵ demektir. İkisi birlikte düşünüldüğünde yol kesmek⁴⁷⁶ anlamına gelmektedir. Bu ifadeyle kötülükte zirve yapıp kötülüğün en üst düzeyine çıkma kastedilmektedir.⁴⁷⁷ Tefsirlere baktığımızda “Lut Kavmi'nin yoldan geçen insanları öldürmeleri, onların mallarını çalmaları, ahlaksızlık yapmak amacıyla kadınları bırakıp erkek erkeğe ilişki yapmaları veya zorla tecavüz etmek maksadıyla insanların yolunu kesmeleri, livata yapıp kadınlardan uzaklaşarak neslin üremesini engelleme”⁴⁷⁸ gibi eylemleri yaptıklarını görmekteyiz. Bu âyete yol kesme anlamından farklı olarak özellikle “neslin üreme yolunu kesmek”⁴⁷⁹ anlamını verenler de vardır.

Bir âyette denildiği gibi “*Evet, gerçekten de onlar, onlardan önce dünyadaki hiçbir toplumun yapmadığı fenalığı yapıyorlardı.*” (Ankebut 29/28)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: rob the wayfarer (*travellers*)

Yusuf Ali: cut off the highway

Maulawi Sher Ali: cut off the highway for travellers

Arberry: cut the way

Maulvi: commit robbery on the highway

Pickthall: cut you not the road (*for travelers*)

Saheeh: obstruct the road

⁴⁷² Hornby, 1239

⁴⁷³ *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, 29

⁴⁷⁴ el-İsfahani, 1219; Çanga, 395

⁴⁷⁵ el-İsfahani, 694; Çanga, 236

⁴⁷⁶ Çanga, 395

⁴⁷⁷ Mahluf, 228

⁴⁷⁸ el-Ferra, II/316; el-İsfahani, 1219; ez-Zamahşeri, *el-Keşşaf*, IV/546; Kurtubi Tefsiri, VII/5057; İbn Kesir, XI/6282; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XI/352; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 399

⁴⁷⁹ Bilgin, 155; Okuyan, 688

Al Hilali-Khan “Yolcuları soyarlar.”, Yusuf Ali “Yolu keserler.”, Maulawi Sher Ali “Yolcuların yolunu keserler.”, Arberry “Yolu keserler.”, Maulvi “Yolda hırsızlık yaparlar.”, Pickthall “Yolcuların yolunu kesmeyin.”, Saheeh “Yolu kaparlar/tıkarlar.” anlamına gelecek şekilde çevirmişlerdir. Al Hilali-Khan ve Maulvi’nin çevirilerinin hem âyette verilmek istenen mana itibariyle yanlış olduğunu düşünüyoruz. Bu iki çevirmen müfessirlerin âyete ilişkin yorumlarını çeviriye yansıtmışlardır. Diğer çevirmenlerden Yusuf Ali ve Maulawi Sher Ali’nin kullandığı cut off⁴⁸⁰ kelimesi eskiden yol vb. kapamak anlamlarına gelirken günümüzde bu anlamda kullanılmamaktadır⁴⁸¹. Pickthall’un kullandığı cut kelimesi yol vb. kesmek anlamında kullanılmamaktadır.⁴⁸² Pickthall çeviriyi emir kipinde yapmıştır. Ancak âyette emir anlamı yoktur ve bir durumdan bahsedilmektedir. Çevirmenlerden dördünün dipnotta verdikleri bilgilerle âyeti açıklamaya çalıştığını görüyoruz. Önce Maulawi Sher Ali’nin dipnotunda: “Müstehcenlikleri hoş görüyordunuz.” bilgisini vermiştir. Yusuf Ali ise, dipnotunda bu âyete yoldan geçenleri soymak manasını veren müfessirlerin olduğunu söyledikten sonra bunun, âyetin genel manasına uygun olmadığını söyleyip bununla yollarda, halkın önünde ve açık bir şekilde kötü fiilleri yapmalarını kastettiğini vurgulamıştır. Saheeh ise dipnotunda onların yollarda hırsızlık yapıp yolculara saldırdıklarından bahsetmiştir. Maulvi’nin dipnotta verdiği bilgiye göre Lut Kavmi’ne sapıklık, yollarda hırsızlık yapma ve toplantılarında açık bir şekilde kötü fiiller işlemeye suçları atfedilmiştir. Maulvi’ye göre bu sebepten dolayı Lut Kavmi’ni sadece sapıklıkla suçlamak doğru değildir. el-Keşşaf’ta قطع السبيل ifadesinin hırsızlık, adam öldürme ve insanların malını gasp etmek⁴⁸³ diye yorumlandığını aktarmıştır. Diğer müfessirlerin ise özellikle yol kesip hırsızlık yapmak anlamı üzerinde durduklarını belirtmiştir. Genel bir değerlendirme yaptığımızda Saheeh’in çevirisinin doğru olduğunu görüyoruz. Yusuf Ali ve Maulawi Sher Ali’nin çevirilerinin ise eskiden doğru olsa bile cut off kelimesinin günümüzde yol kesmek anlamında kullanılmadığından yanlış olduğunu düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

Kelimelerin ilk anlamına göre yapılan çeviri

⁴⁸⁰ *The Oxford English Dictionary*, II/1290

⁴⁸¹ Hornby, 362

⁴⁸² Bkz. *The Oxford English Dictionary*, II/1287-1288-1289; Hornby, 361

⁴⁸³ ez-Zemahşeri, IV/546

You **block/obstruct the road**(to commit robbery orto have sexual intercourse with your own kind[(Hırsızlık yapmak veya hemcinslerinle cinsel ilişkiye girmek için) Yol kesiyorsunuz.]

Bu ifadeyi deyim olarak ele alırsak

You block descendants' developing.⁴⁸⁴ (Neslin üremesini engelliyorsunuz.)

Örnek Kullanımlar

You can't park here, you're **obstructing** my driveway.⁴⁸⁵ (Buraya park edemezsin, arabanın çıkış yolunu engelliyorsun.)

After today's heavy snow, many roads are still **blocked**.⁴⁸⁶ (Bugünkü yoğun kar yağışından sonra, pek çok yol hala kapalı durumda.)

2.38. “وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ” (AHZAB 33/10)

Deyimin Anlamı

وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ şiddetli korkudan dolayı ruhun bedenden ayrılıp boğazdan çıkma noktasına dayanması, yüreklerin ağızlara gelmesi⁴⁸⁷ anlamındadır. Bu ifade, dehşetli korkudan nefeslerin kesilmesini, korku ve dehşetin şiddetini gösterdiği şekilde yorumlanmıştır.⁴⁸⁸ Bu ifade, korku, sıkıntı ve darlık halinin çok beliğ bir tasviri ve insanın o esnadaki psikolojik durumunun şahane bir biçimde tasviridir.⁴⁸⁹ O anda Müslümanlar, savaşın şiddetinden ne yapacaklarını bilmiyorlardı ve heyecandan ölecek gibiydiler.

Âyetin inmesine sebep olan olay ise şu şekilde gelişmiştir. Hayber'de yerleşmiş bulunan Beni Nadir Yahudileri Mekke'li müşriklerle İslam'ın kökünü kazıma konusunda anlaşma yapmış ve birlik olmuşlardı. Birkaç kabilenin de katılımıyla üç kolordu toplamışlardı. Müşriklerle Yahudilerin ordu topladığını haber alan Rasulullah (s.a.v.), ashabıyla istişare etti. Selman-ı Farisi'nin tavsiyesi üzerine hendek kazılmasına karar verildi. Müşrikler ve Yahudiler yaklaşık bir ay Müslümanları muhasara altına aldılar.

⁴⁸⁴ Âyetin çevirisinde Bilgin ve Okuyan'ın önerisini esas aldık. Bkz. Bilgin, 156; Okuyan, 688

⁴⁸⁵ Hornby, 1014

⁴⁸⁶ Hornby, 145

⁴⁸⁷ Mahluf, 238; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 419; Akdağ, 127

⁴⁸⁸ Kurtubi Tefsiri, VIII/5226-5227; İbn Kesir Tefsiri, XII/6482; Yazır, VI/301

⁴⁸⁹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XI/575

Mevsim kıştı ve Müslümanlar zorlanıyorlardı.⁴⁹⁰ Bu âyet, Müslümanların yaşadığı bu tabloyu resmetmektedir. Onların yaşadığı zorluk, sıkıntı ve kahırların ne denli şiddetli olduğu açıkça ve en canlı haliyle ortaya konulmuştur.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: the hearts reached to the throats

Yusuf Ali: the hearts gaped up to the throats

Maulawi Sher Ali: your hearts reached to the throats

Arberry: your hearts reached your throats

Maulvi: the hearts rose up to the throats

Pickthall: hearts reached to the throats

Saheeh: hearts reached the throats

Yusuf Ali hariç diğer çevirmenler âyeti “kalpler(iniz) gırtlığa ulaştığında/yükseldiğinde” diye çevirmişlerdir. بلاغا fiili ulaşmak, erişmek, varmak⁴⁹¹ anlamlarına gelmektedir ve sözlükte reach⁴⁹² fiilin karşılığı olarak verilmiştir. Çevirmenler de بلاغا fiilini deyim anlamından ayırıp sözlükteki ilk anlamının karşılığı olan reach fiiliyle çevirmişlerdir. Bu çeviriler lâfzîdir ve âyetteki deyimsel anlamı vermekten uzaktır. Yusuf Ali'nin çevirisinde kullandığı gape fiili ise şaşkın şaşkın bakmak, ağzı açık kalmak⁴⁹³ anlamlarına gelmektedir. Her ne kadar fiil seçimi doğru olsa da bu fiilin çevirideki gibi bir kullanımı söz konusu değildir.

Önerilen Çeviriler

And *the hearts are in the mouths*. (Ve yürekler ağızlara gelmişti.)

And everybody *has their hearts in their mouths/boots/throats*. (Ve herkesin yüreği ağızındaydı.)

“Your heart is in your mouth.” deyimini, aşırı derecede korkmuş veya gergin⁴⁹⁴ anlamlarına gelmektedir. Have your heart in your mouth deyimini, aşırı derecede korkmuş veya gergin⁴⁹⁵ anlamındadır.

⁴⁹⁰ Yazır, VI/299-300

⁴⁹¹ el-İsfahani, 232; Güneş, 92

⁴⁹² Oxford Wordpower İngilizce-İngilizce-Arapça, 644

⁴⁹³ Hornby, 616; A New English Dictionary on Historical Principles, IV/49

⁴⁹⁴ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 224

⁴⁹⁵ OUP, *Oxford Dictionary of Idioms* (2nd edition), OUP, Great Britain 2004, 140

Örnek Kullanımlar

My heart was in my mouth when I walked into her office.⁴⁹⁶ (Onun ofisine girdiğimde yüreğim ağızıma gelmişti.)

My heart was in my mouth when Professor Black started to read out the examination results.⁴⁹⁷ (Profesör Black, sınav sonuçlarını okumaya başladığında yüreğim ağızıma gelmişti.)

He grins as he talks: 'I couldn't watch the second half - *I had my heart in my mouth* for most of it and it was just nerve-wracking.'⁴⁹⁸ (Konuştukça sırıtır: "İkinci yarıyı izleyemedim – Çoğu zaman yüreğim ağızıma geldi ve durum sinir bozucuydu.)

2.39. "حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا" (MUHAMMED 47/4)

Deyimin Anlamı

وضع koymak, bırakmak, indirmek, yerleştirmek, alçaltmak⁴⁹⁹, "اوزار الحرب" harp alet ve silahları⁵⁰⁰ demektir. Savaşın asıl unsurları, harp alet ve silahlarıdır. Savaşanlar tarafından bunların bırakılması, savaşın bitmesi anlamına gelir.⁵⁰¹ İster mağlup etmekle isterse antlaşma yoluyla olsun, savaşın bitmesinin emaresi, savaş aletlerinin kullanılmamasıdır. Arap Edebiyatından bir örnekle bu deyim kullanımı örneklendirmek ve bununla deyim anlamını zihinlere yerleştirmek istiyoruz. Şair el-A'şa şöyle demiştir:

وأعددت الحرب أوزارها * رماحا طوالا وخيلا ذكورا

ومن نسج داود يحسدى بها * على أثر الحسى عيرا فغير

Savaş için hazırladım ağırlıklarımı, Uzunca mızraklar ve erkek atlar.

Ve ardı ardına giden develeri izleyen kafilenin arkasında.⁵⁰²

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

⁴⁹⁶ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 224

⁴⁹⁷ Seidl ve McMordie, 609

⁴⁹⁸ Have one's heart in one's mouth, (22 Aralık 2015),

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/have-one's-heart-in-one's-mouth>

⁴⁹⁹ el-İsfahani, 1570; Çanga, 552

⁵⁰⁰ el-İsfahani, 1559; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, V/517; Çanga, 548

⁵⁰¹ Kurtubi Tefsiri, IX/6048-6049; Yazır, VII/133; Mahluf, 298; Güneş, 1289; Badawi ve Abdel Haleem, 1023; et-Tefsirul Müyesser, 507; *el-Müyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 507

⁵⁰² Kurtubi Tefsiri, IX/6049

Al Hilali-Khan: until the war lays down its burden

Yusuf Ali: until the war lays down its burdens

Maulawi Sher Ali: until the war lays down its burdens

Arberry: till the war lays down its loads

Maulvi: until the war terminates

Pickthall: till the war lays down its burdens

Saheeh: until the war lays down its burdens

Maulvi hariç diğerleri çevirilerini kelimesi kelimesine yapmışlardır. Yapılan çevirilerin manası: “savaş ağırlıklarını bırakıncaya kadar”dır. Maulvi ise âyetteki deyimsel anlamı okuyucuya doğru bir şekilde aktarmış ve âyeti “savaş bitinceye kadar” diye çevirmiştir. Saheeh ise âyeti kelimesi kelimesine çevirmesine rağmen dipnotta verdiği “savaş bitinceye kadar” ifadesiyle deyimsel anlamı verebilmiştir.

Önerilen Çeviriler

Maulvi'nin çevirisi ve Saheeh'in dipnotunda verdiği “Until the war is over.” çevirisi haricinde şu çevirileri öneriyoruz.

Until the war *comes to an end*. (Savaş sona erinceye kadar.)

Until the war *is at an end*. (Savaş sona erinceye kadar.)

Örnek Kullanımlar

Warplanes that have landed there will be kept until the war is *over*.⁵⁰³ (Oraya iniş yapan savaş uçakları savaş sona erinceye kadar tutulacak.)

The war was finally *at an end*.⁵⁰⁴ (Savaş sonunda nihayet buldu.)

The cold war *came to an end*.⁵⁰⁵ (Soğuk savaş sona erdi.)

2.40. “وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ” (KAF 50/16)

Deyimin Anlamı

حبل الوريد şah damarı⁵⁰⁶ demektir. Bu ifade, pek yakın olmak anlamında mesel olmuştur.⁵⁰⁷ Nitekim şair "والموت ادنى له من الوريد" Ölüm ona şah damarından daha

⁵⁰³ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1112

⁵⁰⁴ Hornby, 482

⁵⁰⁵ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 511

yakındır."⁵⁰⁸ demiştir. Bu ifade, Yüce Allah'ın insana yakınlığının temsili bir ifadesidir. Allah, insanlara ilmi, kuvvet ve kudreti bakımından yakındır. O, kullarının her yaptığından, nefislerin her fısıltısından haberdardır. Allah insanların üzerinde her şeyi yapmaya Kadir'dir ve dilediği şekilde tasarruf edebilir.⁵⁰⁹ İnsanları yaratan ve onları sayısız ve her türden nimetle donatan Allah, onlara kendi nefislerinden daha yakındır. Bu yakınlık fiziksel manadan çok manevi bir yakınlığı ifade etmektedir. Bu deyim, Allah'ın el-Habir ve el-Âlim isimleriyle de yakından ilgilidir. Seyid Kutub'un bu âyetle ilgili verdiği orijinal bir açıklamayı sizlerle paylaşmak istiyoruz. "Bir makineyi yapan elbette onun esrarını ve yapısını başkalarından daha iyi bilir. Hâlbuki o makinanın yaratıcısı değil yapıcısıdır. Zira makinayı yapan usta onun ana maddesini yaratmamıştır. Ana maddenin teşkili ve terkihini değiştirmekten başka bir şey yapmamıştır. Makinanın yapıcısı için durum böyle olunca ya yoktan var eden, meydana getiren yaratıcı için nasıl olur? Elbette insanoğlu Allah'ın kudret elinden çıkmış bir makinadır. Onun sırrını, sıfatlarını, gizliliklerini, ana kaynağını, çıkış noktasını, durumunu ve varacağı yeri en iyi şekilde Yüce Yaratıcı bilir."⁵¹⁰ Elbette insanları, âlemleri ve âlemlerin içindeki herşeyi yaratan *Allah yarattığını bilmez ve ondan haberdar olmaz olur mu?* (Mülk 67/14)⁵¹¹

Yakınlıkla alakalı başka bir benzetme ise Rasulullah'nın (s.a.v) bir hadisinde karşımıza çıkmaktadır. "*Cennet size ayakkabınızın bağından daha yakındır. Cehennem de bunun gibidir.*"⁵¹²

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and we are nearer to him than his jugular vein (*by our knowledge*)

Yusuf ali: and we are nearer to him than (*his*) jugular vein

Maulawi Sher Ali: and we are nearer to him than even his jugular vein

Arberry: we are nearer to him than the jugular vein

Maulvi: and we are nearer to him than his life-vein

Pickthall: we are nearer to him than his jugular vein

Saheeh: we are closer to him than (*his*) jugular vein

⁵⁰⁶ el-İsfahani, 364; Güneş, 201; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 519

⁵⁰⁷ Kurtubi Tefsiri, IX/6179; Yazır, VII/235

⁵⁰⁸ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, V/596

⁵⁰⁹ et-Taberi, X/320-321; el-İsfahani, 1194; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, V/595

⁵¹⁰ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XIV/26

⁵¹¹ Ayrıca bkz. Nisa 4/63; Neml 27/74

⁵¹² Buhari, Rikak, 25

Al Hilali-Khan'ın çevirisi harfi olsa da parantez içinde yazılan “bilgimiz açısından” ifadesi deyimisel anlamı okuyucuya aktarabilmiştir. Saheeh de aynı şekilde harfi tercüme yapıp dipnotta verdiği açıklama ile deyimisel anlamı aktarmıştır. Dipnottaki bilgi şu şekildedir: Onun hakkındaki herşeyi tamamen biliyoruz ve her söz ve amelini kaydediyoruz. Yalnız diğer çevirmenler Al Hilali-Khan ve Saheeh gibi açıklama yapmadıkları için çevirileri harfi olmaktan öteye gidememiştir.

Önerilen Çeviriler

Allah'ın, “herşeyden haberi olan” manasındaki el-Habir ismi, İngilizceye All-Aware diye çevrilmiştir. Bundan dolayı çevirimizde “Her şeyinden haberimiz var.” manasını verirken bu kelimeyi kullanmayı tercih ettik.

We are *well/fully aware of* everything about him. (Onun herşeyinden tamamen haberdarız.)

We *have full/wide knowledge of* everything about/of him. (Onun hakkındaki herşeyi tamamen biliyoruz.)

Örnek Kullanımlar

He was *well aware of* the problem.⁵¹³ (Problemin gayet farkındaydı.)

Smokers are *well aware of* the dangers to their own health.⁵¹⁴ (Sigara içenler sağlıklarına karşı olan tehlikelerin gayet de farkındalar.)

He *has a wide knowledge of* painting and music.⁵¹⁵ (Büyük bir resim ve müzik kültürü var.)

She told Parliament she *had no knowledge of* the affair.⁵¹⁶ (Parlementoya ilişkiden haberinin olmadığını söyledi.)

⁵¹³ Hornby, 86

⁵¹⁴ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 94

⁵¹⁵ Hornby, 827

⁵¹⁶ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 869

2.41. "سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ" (KALEM 68/16)

Deyimin Anlamı

تسويما at vb. damgalamak ve işaretlemek⁵¹⁷, أنف ise burun, gurur, kibir, izzet⁵¹⁸ anlamlarına gelirken içinde أنف kelimesini barındıran "رغم أنفه" rezil olmak, شمع بأنفه kibirlenmek, كسر أنفه rezil etmek⁵¹⁹ anlamlarına gelmektedir. Bu deyim, "Burnunun üstüne hiç çıkmayacak bir damga vuracağız."⁵²⁰ diye yorumlanmıştır. Âyette filin hortumu, filin burnu⁵²¹ anlamına gelen خرطوم kelimesinin kullanılması da ilginçtir. أنف kelimesi yerine خرطوم kelimesinin kullanılması gurur ve kibirlerinin ne kadar fazla olduğunu açıkça ifade etmektedir. Arapçada olduğu gibi Türkçede de burun kelimesi kibir, büyüklük taslama⁵²² anlamlarına gelmektedir. Fakat İngilizcede nose⁵²³ kelimesinin tek başına ya da bir deyim halinde böyle bir anlamı yoktur. Burnun damgalanması bize "*Günahkârlar yüzlerinden tanınacak.*" (Rahmân 55/41) âyetini de hatırlatmaktadır. Yani inanmayanların gururları kırılıp, onurlarıyla oynanacak veya onların burunları vurulacak damga vasıtasıyla kıyamet gününde rezil edileceklerdir. Artık dünyada şanı, şerefi, izzeti olan bu insanların bu hasletleri ellerinden alınacak ve insanlar bunlara değer vermek bir yana onların yüzlerine bile bakmayacaklardır. Bu âyet, Velid b. Muğîre gibi kişilerin Müslümanlara yaptıklarına pişman olacaklarını, onların dünyadayken mağrur bir şekilde dolaşmalarına karşılık ahirette rezil edilecekleri ve burunlarının kırılacağı da anlaşılabilir.⁵²⁴

Deyimin sözlük anlamından bahsettikten sonra bu âyetin tefsirlerdeki yansımalarına bakalım. Bu âyetin mecaz bir anlatım olduğu, güç ve zenginliğinden dolayı şımararak Allah, peygamber ve kitap tanımayan kimseyi Yüce Allah'ın alçak ve perişan edeceği, kibir ve gururunu kıracağı belirtilmektedir.⁵²⁵

Yukarıda bahsettiğimiz üzere Araplar, insanın gurur, kibir ve izzetini ifade etmek için أنف kelimesini kullanırlar. Bu deyim, iki tür aşağılanmayı kasteder: "Birincisi, bir

⁵¹⁷ Güneş, 602

⁵¹⁸ el-İsfahani, 150; Güneş, 43

⁵¹⁹ el-İsfahani, 150; Güneş, 43

⁵²⁰ Mahluf, 348; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 564

⁵²¹ el-İsfahani, 150; Güneş, 320

⁵²² Ayverdi, I/429

⁵²³ Bkz. The Shorter Oxford English Dictionary, II/1414; Hornby,1003; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 1061

⁵²⁴ Durmuş, 18

⁵²⁵ ez-Zemahşeri, VI/184-185; Mevdudi, VI/435; *Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri*, V/431

köle gibi damgalanmasıdır. İkincisi, domuzun burnunun yere sürülmesi gibi bir sürünmedir.”⁵²⁶ Elmalılı, fil ve domuz burunlarını ifade eden *خرطوم* kelimesinin insanlar için kullanılmasının ve insan burnuna damga vurulmasının “büyük bir aşağılanma” mânâsı taşıdığını söylemiştir. Onun için Hz. Peygamber hayvanların bile yüzlerinden damgalanmasını yasaklamış ve bunu yapana lânet etmiştir. Yüzde burun ise en önde olduğu için en göze batan, ilk sakınılması gereken şeref ve onur işareti sayılan ve ondan dolayı en muhterem secde yeri olan bir uzuvdur.⁵²⁷ Bu deyim, anlam bakımından Türkçedeki “burnunu sürtmek, burnunu kırmak” deyimlerine benzemektedir. Burnu sürtmek/sürülmek, önce kabul etmediği bir durumu başından geçen olaylardan sonra kabule mecbur olmak, gururundan vazgeçmek zorunda kalmak; burnunu kırmak ise kibirlenen bir kimseyi sert davranarak veya gereken dersi vererek bir daha kibirlenemez, büyüklük taslayamaz duruma getirmek⁵²⁸ anlamındadır.

Ebu Cehil, Rasulullah’ı (s.a.v.) koyun güttüğü ve fakir olduğu için aşağılardı. Bu âyetle bu aşağılamaların karşılığının en acı şekilde ve tüm insanların gözü önünde verileceğini görüyoruz.

Âyetin öncesine baktığımızda “*Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye sakın boyun eğme. Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, “Öncekilerin masalları!” der.*” (Kalem 68/10-15) Çünkü Allah’ın kendilerine verdiği akıl başta olmak üzere sayılamayacak kadar çok olan nimetlerin kıymetini bilmeyen bu tür insanlar, hayvanlar gibi, hatta onlardan daha da aşağıdadırlar.⁵²⁹

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: We shall brand him on the snout (*nose*)

Yusuf Ali: soon shall We brand (*the beast*) on the snout

Maulawi Sher Ali: We will brand him on the snout

Arberry: We shall brand him upon the muzzle

Maulvi: We will brand him on the noses

⁵²⁶ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XV/155-156-157-158-159

⁵²⁷ Yazır, VIII/272

⁵²⁸ Ayverdi, I/429-430

⁵²⁹ Bkz. A'raf 7/179

Pickthall: We shall brand him on the nose

Saheeh: We will brand him upon the snout

Çevirilerde kullanılan snout kelimesi domuz vb. hayvanların uzun burnu⁵³⁰, muzzle hayvanların burnu ve ağzı⁵³¹ ve nose ise insan burnu⁵³² anlamına gelmektedir. Brand ise bir hayvanı damgalamak, mühürlemek⁵³³ anlamındadır. Yusuf Ali'nin, çevirisinde kullandığı beast ise iri, büyük hayvan⁵³⁴ demektir. Tüm çevirmenlerin kelimesi kelimesine çeviri yaptığını açıkça görüyoruz. Ancak Maulvi, dipnotta verdiği bilgiyle âyetteki deyimsel anlamı açıklayabilmiştir. Dipnot ise şu şekildedir: Burun damgalama, insana yapışıp kalacak bir aşağılama ile eşittir. خرطوم kelimesi fil hortumu, av hayvanının burnu, büyük hayvanların burnu⁵³⁵ demektir ve burada çirkinliği ortaya koymak için insan burnu yerine kullanılmıştır. Burun yüzdeki en dikkat çekici organ olduğundan damgalanmış bir burun, değersizliği, alçaklığı ifade eder.

Önerilen Çeviriler

We will **brand on his nose** (as a sign of humiliation) soon. [Biz yakında onun burnuna (zillet alameti olan) bir damga vuracağız.]⁵³⁶

We are going to **put his nose out of joint**. (Onun gururunu kıracağız.)

Çevirimizde kullandığımız put someone's nose out of joint deyimini birisinin gururunu kırmak, gücendirmek, burnunu sürtmek⁵³⁷ anlamlarına gelmektedir. Kelimesi kelimesine düşünüldüğünde ise birinin burnunu eklem yerinden çıkarmak demektir.

Örnek Kullanımlar

Barry had **his nose put out of joint** by Lucy's aloof sophistication.⁵³⁸ (Lucy'nin soğuk tavırlarından dolayı Barry'nin gururu incindi.)

She likes being the queen bee, and you've **put her nose out of joint**.⁵³⁹ (O, arıbeyi olmayı seviyor ve sen, onun gururunu kırdın.)

⁵³⁰ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1483

⁵³¹ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1030

⁵³² Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1061

⁵³³ Hornby, 168

⁵³⁴ Hornby, 114

⁵³⁵ Hornby, 1167

⁵³⁶ Durmuş, 18 Durmuş'un âyetin anlamına ilişkin Türkçe önerisinin İngilizceye çevirisidir

⁵³⁷ Collins Cobuild Idioms Dictionary, 318

⁵³⁸ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 849

2.42. ‘يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ’ (KALEM 68/42)

Deyimin Anlamı

Bu deyim, kıyametin şiddetli korkusundan kinayedir.⁵⁴⁰ Baldır, uyluk, bacak, incik, diz ile ayak arası kısım anlamlarına gelen ساق kelimesinin sıkıntı, güçlük⁵⁴¹ anlamında olduğu da belirtilmiştir. "كشفت الأمر عن ساقه" ve "شمر الأمر عنساقه" İki deyim de "(iş) kızışmak, şiddetlenmek"⁵⁴² anlamındadır. Arapların savaşın şiddetlendiğini ifade için "كشفت الحرب عن ساقها"⁵⁴³ demelerine de bu anlamda bakabiliriz.

Bu tabirle işlerin aslının ortaya çıkması, işlerin iç yüzlerinin açıklığa kavuşması veya sıkıntı ve güçlüğü ortaya çıkması ifade edilmektedir.⁵⁴⁴ Birisi bir zorluk, sıkıntı, güçlük veya bela ile karşılaştığında "كشفت عن ساقه" der. Bu tabir, herhangi bir durumun zorluğunu ve belanın çetinliğini anlatmak için kullanılır. Bu deyim, hezimet anında örtülü kadınların kaçarken paçalarını sıvamaları ve o sırada baldırlarını açmalarından gelmektedir.⁵⁴⁵ Ebu Said Dariri'nin bu deyimle alakalı görüşü şudur: Bir şeyin sâk'ı demek, onu ayakta tutan aslı demektir, yani durum aslında ortaya çıktığı, açıldığı gün demektir.⁵⁴⁶ Kıyamet günü her şeyin hakikati ve aslı ortaya çıkacaktır. "O gün paçalar tutuşur."⁵⁴⁷ Bu deyim başka bir âyette ise gerçek anlamında kullanılmıştır. Âyetin meali şu şekildedir: "Ona: "Köşke gir" denildi; Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı."(Neml 27/44)

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: the Shin shall be laid bare (*i.e. the Day of Resurrection*)

Yusuf Ali: the shin shall be laid bare

Maulawi Sher Ali: the truth shall be laid bare

Arberry: the leg shall be bared

Maulvi: there shall be a severe affliction

⁵³⁹ Put someone's nose out of joint, (22 Mayıs 2016),

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/put-someone%27s-nose-out-of-joint?q=put+one%27s+nose+out+of+joint>

⁵⁴⁰ Mahluf, 350

⁵⁴¹ el-İsfahani, 1279; Lane, IV/1471; Güneş, 601; Çanga, 257; Okuyan, 448

⁵⁴² Güneş, 601

⁵⁴³ el-İsfahani, 770; Lane, IV/1471

⁵⁴⁴ el-İsfahani, 1279; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XV/166; Çanga, 257

⁵⁴⁵ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, V/189; İbn Kesir, XIV/8065

⁵⁴⁶ Yazır, VIII/285

⁵⁴⁷ Durmuş, 27

Pickthall: it befalls in earnest

Saheeh: the shin will be uncovered

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Arberry ve Saheeh, âyeti deyimsel anlamı dikkate almadan çevirmiştir. Yani bu çeviriler kelimesi kelimesine yapılmış çevirilerdir. Maulawi Sher Ali'nin bu çeviriyi Ebu Said Dariri'nin görüşüne uygun olarak "gerçeklerin açığa çıkacağı gün" diye çevirdiğini görüyoruz. Dolayısıyla bu çevirinindoğru olduğunu düşünüyoruz. Maulvi, "şiddetli ızdırabın olacağı gün" ve Pickthall "başınıza gerçekten kötü şeyler geleceği gün" diye çevirmişlerdir. Bu iki çeviri deyimdeki anlamı vermekten uzaktır. Çevirileri inceledikten sonra çevirmenlerin verdikleri dipnotları inceleyelim.

Maulvi verdiği dipnotta ساق kelimesinin Arap Edebiyatındaki pek çok deyimde zorluk ve sıkıntı anlamına geldiğini belirtmiştir. "كشف الحرب عن ساق" ve "قامت ال حرب علي" ifadelerinin "savaşın şiddetlenmesi", "قامت القوم على الساق" ifadesinin ise "insanların zor duruma düştüğü" anlamına geldiğini belirtmiştir.⁵⁴⁸ Yusuf Ali, dipnotunda bu ifadenin insanların kıyamet gününün tüm gerçekliğiyle karşılanacakları zamanki durumlarını tasvir ettiğini belirtmiştir. Saheeh'in verdiği dipnotta herkesin zorlukla karşılanacağı belirtildikten sonra hadislerdeki bilgilere göre ساق kelimesinin Allah'ı ifade ettiğini ve herkesin O'na secde edeceği anlamına geleceği belirtilmiştir.

Önerilen Çeviriler

Deyim Kullanarak

Everybody is **frightened/scared out of their wits**. (Herkesin ödü patlar.)

Everybody's **knees knock**. (Herkesin dizlerinin bağı çözülür.)

Çevirimizdeki deyimlerin anlamlarını ve cümle içindeki kullanımları:

"Be frightened/scared out of one's wits"⁵⁴⁹ aşırı derecede korkmuş anlamına gelmektedir. Sb's knees are knocking ise dizlerin korkudan veya endişeden dolayı titremesi⁵⁵⁰ anlamlarına gelmektedir.

Deyim Kullanmadan

⁵⁴⁸ Bkz. Lane, IV/1471

⁵⁴⁹ Hornby, 1707

⁵⁵⁰ *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English*, 204

Ebu Said Dariri'nin görüşünü temel alırsak âyeti şu şekilde çevirebiliriz.

When secrets/hidden facts come out (Sırlar ortaya çıktığı zaman)

Örnek Kullanımlar

It was the first time I'd ever spoken in public, and *my knees were knocking*.⁵⁵¹
(İlk kez bir topluluk önünde konuşmuştum, dizlerimin bağı çözülüyordu.)

You *scared us out of our wits*. We heard you had an accident.⁵⁵² (Ödümüzü patlattın. Kaza geçirdiğini duyduk.)

We were *frightened out of our wits* by the weird story.⁵⁵³ (O garip hikâye ödümüzü patlattı.)

2.43. “يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا” (MÜZZEMMİL 73/17)

Deyimin Anlamı

شيب saçın beyazlığı ve kırılığıdır.⁵⁵⁴ Elmalılı, bu âyeti “*Yeni doğmuş çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan o günden sakınınız.*”⁵⁵⁵ şeklinde çevirmiştir. Bu ifade kıyamet gününün şiddetini anlatmak için verilmiş bir örnektir ve mecazdır. Çocuğun olmayacağı Kıyamet günüyle ilgili böyle bir ifadenin kullanılması şu anlama gelmektedir: O gün yaşanacaklar o kadar şiddetlidir ki eğer orada küçük çocuk bulunsaydı, o dehşetten saçları ağaracaktı. Eğer sizi, yeri ve göğü, bunların içindekileri yaratan ve size her türlü nimeti verip hayvanları sizin emrinize amade kılan Allah’a inanmazsanız çocukları ihtiyarlatacak günden nasıl sakınacaksınız?⁵⁵⁶ Aslında bu ifade, Kur’an’ın değişik yerlerinde geçen ve Kıyametin dehşetli hallerinden bahseden ve akli olanları sarsacak ve onları doğru yola sevk edecek diğer âyetlerden farksızdır.⁵⁵⁷

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: that will make the children grey-headed

⁵⁵¹ *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English*, 204

⁵⁵² *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 1801

⁵⁵³ Henderson, 1 00

⁵⁵⁴ el-İsfahani, 829

⁵⁵⁵ Yazır, VIII/403-404

⁵⁵⁶ Kurtubi Tefsiri, X/6841; İbn Kesir Tefsiri, XIV/8170; Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XV/342-343; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 574

⁵⁵⁷ Bkz. Vakıa 56/5; Hakka 69/13-15; Müzzemmil 73/14

Yusuf Ali: will make children hoary-headed
 Maulawi Sher Ali: which will turn children grey-headed
 Arberry: a day that shall make the children grey-headed
 Maulvi: which shall make children grey-headed
 Pickthall: the day which will turn children grey
 Saheeh: will make the children white-haired

İngilizcede headed ifadesi, insanın hem gerçek anlamda hem de mecazi anlamda kafa yapısıyla alakalı kalıplarda kullanıldığından ...-headed şeklinde yapılan çevirileri uygun görmüyoruz. Empty-headed, bald-headed gibi kalıpları buna örnek olarak verebiliriz. İnsanın saç türünden bahsedilirken ...-haired kalıbı kullanılmaktadır. Long-haired, curly-haired, short-haired, white-haired ve dark-haired kalıplarında olduğu gibi. Bundan dolayı çevirimizde ...-haired kalıbını kullandık. Ayrıca İngilizcede beyazlamış saçlar için grey(gray)⁵⁵⁸ ya da hoary⁵⁵⁹ kelimeleri kullanılmaktadır. Bu bilgileri referans olarak aldığımızda Pickthall ve Saheeh'in çevirilerinin diğerlerine göre daha doğru olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Saheeh dipnotunda “Böylesi bir günde cezadan nasıl kaçacaksınız/kaçınacaksınız?” anlamını yazarak deyimle verilmek istenen anlamı ifade etmiştir.

Önerilen Çeviriler

a day that will make/turn even children old white-haired/grey-haired/gray-haired/hoary-haired men(çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek gün)

a(*calamitous*) day that will turn children into old men⁵⁶⁰ (çocukları yaşlı insanlar haline getirecek belalı gün)

2.44. “وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ” (KIYAME 75/29)

Deyimin Anlamı

Baldır, uyluk, bacak, incik anlamlarına gelen ساق kelimesinin sıkıntı, güçlük⁵⁶¹ anlamında olduğu da belirtilmiştir. Bu deyim ayakların birbirine dolaşması⁵⁶² anlamına

⁵⁵⁸ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 695

⁵⁵⁹ Hornby, 713

⁵⁶⁰ Mustansir Mir, Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts, 78

⁵⁶¹ el-İsfahani, 1279; Lane, IV/1471; Güneş, 601; Çanga, 257

⁵⁶² Mahluf, 360

gelmektedir. Abdullah b. Abbas, Mücahid, Katade, Hasan-ı Basri, Dehhak, Atiyye Nafi' b. el-Ezrak ve İbn-i Zeyd'e göre bu ifadeden maksat, dünyanın dehşetinin, âhiretin dehşetine karışmasıdır. Yani, can veren kişi, dünyaya veda ederken bir taraftan onun sıkıntısını çeker diğer tarafta âhirete ilk adımını atarak orada olacak şeylerden dolayı büyük bir sıkıntı hisseder.⁵⁶³ Her ne kadar bu ifadeyi gerçek anlamda anlayan kimseler varsa da bu bir deyimdir ve insanın içinde bulunduğu sıkıntılı ve telaşlı hali anlatmaktadır.⁵⁶⁴

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and one leg will be joined with another leg (*shrouded*)

Yusuf Ali: and one leg will be joined with another

Maulawi Sher Ali: and one shank rubs against another shank in agony

Arberry: and leg is intertwined with leg

Maulvi: and affliction is combined with affliction

Pickthall: agony is heaped on agony

Saheeh: and the leg is wound about the leg

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Maulawi Sher Ali, Arberry ve Saheeh âyeti deyimsel anlamı göz ardı ederek çevirmişlerdir. Bunlardan Al Hilali-Khan, parantez içinde verdiği “kefenlendiğinde” açıklamasıyla ve Maulawi Sher Ali ise çevirinin sonuna “can çekişirken” ifadesini ekleyerek deyimsel manayı verir gibi görmüşlerdir. Al Hilali-Khan’ın parantez içinde verdiği açıklamasından bu deyimle ilgili “kefenlendiğinde kişinin bacakları birbirine dolandırılır” düşüncesinden hareketle bu çeviriyi yaptığını görüyoruz. Maulvi “sıkıntı başka bir sıkıntıyla birleştiğinde/sıkıntılar üst üste geldiğinde”, Pickthall “zorluk üstüne zorluk yüklendiğinde” diye çevirmişlerdir. Bu iki çevirinin deyimsel anlamı aktarma konusunda başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Çevirmenlerden Al Hilali-Khan, Yusuf Ali ve Saheeh dipnotta deyimini açıklayıcı ifadeler kullanmışlardır. Al Hilali-Khan dipnotta verdiği “zorluk ve sıkıntı başka bir zorluk ve sıkıntıyla birleştiğinde yani ölümün stresi veya kıyamette başına gelecekler konusunu düşünme” açıklamasıyla deyimini ifade etmeye çalışmıştır. Saheeh ise kişinin ölüm esnasında zorluklarla karşılaşması, hem bu dünya hem de ahiretle ilgili gerçeklerin

⁵⁶³ et-Taberi, XI/248; el-İsfahani, 770

⁵⁶⁴ Kurtubi Tefsiri, X/6902; Yazır, VIII/445 Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Kalem suresi 42. âyetin incelemesi.

farkına varması ve ölümden sonra kefenlenme hadisesiyle alakalı olabileceğini belirtmiştir. Yusuf Ali, dipnotta ساق kelimesinin mecazi olarak zorluk anlamına geldiğini söyleyerek kişinin dünyadaki hayatının sona ermesinden sonra türlü zorluklarla karşılaşacağını söylemiştir.

Önerilen Çeviriler

Everybody is *frightened/scared out of their wits*. (Herkesin ödü patlamıştı.)

Everybody's *knees knock*. (Herkesin dizlerinin bağı çözülür.)

Bu deyimlerin anlamını Kalem suresinin 42. âyetinde geçen deyimini incelerken verdiğimizden başka bir açıklama yapmayacağız.

Örnek Kullanımlar

It was the first time I'd ever spoken in public, and *my knees were knocking*.⁵⁶⁵
(İlk kez toplum içinde konuşmuştum ve dizlerimin bağı çözülüyordu.)

You *scared us out of our wits*. We heard you had an accident.⁵⁶⁶ (Ödümüzü patlattın. Kaza geçirdiğini duyduk.)

We were *frightened out of our wits* by the weird story.⁵⁶⁷ (O garip hikâyeden dolayı ödümüz patladı.)

2.45. "وَالصُّبْحُ إِذَا تَنَفَّسَ" (TEKVİR 81/18)

Deyimin Anlamı

تنفسا nefes almak, soluklanmak, ara vermek, ortaya çıkmak, ışımak, aydınlığa kavuşmak, ağarmak⁵⁶⁸ anlamındadır. Nefes almak, ise varlığın ilk işaretidir. Arap Dili ve Edebiyatının bütün ifade ve anlatım gücüne rağmen sabah kelimesiyle ilgili bu türden bir ifadeyi barındırmadığını ifade eden Seyyid Kutub, sabahın "nefes alan canlı bir varlığa benzetildiğini"⁵⁶⁹ söylemiştir. Sabahın nefes alması, Dahhak'a göre "doğmaya başlayan sabaha", Katade'ye göre "aydınlanıp gelen sabaha" işarettir.⁵⁷⁰

⁵⁶⁵ Oxford Idioms Dictionary for Learners of English, 204

⁵⁶⁶ Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary, 1801

⁵⁶⁷ Henderson, 100

⁵⁶⁸ Güneş, 1197; Çanga, 517; Haluf, 377; Okuyan, 816

⁵⁶⁹ Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l Kur'an*, XVI/55-56

⁵⁷⁰ İbni Kesir, XV/8331; *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 586

Araplar “Sabah oldu.” anlamında “تنفس الصبح”⁵⁷¹ derler. Müddessir suresi 34. âyette de “وَالصُّبْحُ إِذَا أَسْفَرَ” denmiştir ki bu da “*Aydınlandığında sabaha andolsun.*” anlamındadır.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and by the dawn as it brightens

Yusuf Ali: and the Dawn as it breathes away the darkness

Maulawi Sher Ali: and the dawn as it begins to breathe

Arberry: by the dawn sighing

Maulvi: and the morning when it brightens

Pickthall: the breath of morning

Saheeh: and by the dawn when it breathes

Arberry hariç diğer tüm mütercimlerin âyeti doğru çevirdiğini söyleyebiliriz. Bu âyetin çevirisinde İncil’de geçen benzer bir kullanım bize ışık tutmaktadır. Örnek kullanım bölümünde bu ifadeden bahsedeceğimiz için bu kadarıyla yetiniyoruz. Çevirmenlerden Arberry ise âyeti tamamen farklı bir kelime kullanarak çevirmiştir. Kullandığı kelime ise iç çekmek⁵⁷² anlamına gelen sigh kelimesidir. Araştırmalarımız esnasında elde ettiğimiz bilgilere göre bu tür bir çevirinin yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Maulvi verdiği dipnotta “karanlığın kaybolup sabah aydınlığının gelmesini, cahiliyenin ortadan kaybolup İslam güneşinin apaçık ışığına yerini bırakması” şeklinde açıklamış ve âyete farklı bir açıdan baktığını göstermiştir. Çevirilerden Yusuf Ali’nin yaptığı çevirinin orjinal olduğunu düşünüyoruz. Onun yaptığı çeviri “Karanlığı nefesiyle uzaklaştırdığında şafağa andolsun.” anlamındadır. Maulawi Sher Ali ve Maulvi’nin kullandığı gibi dawn kelimesinin brighten kelimesiyle kullanımına ise Noli Me Tangere’nin şu sözünde rastlıyoruz: I die without seeing *the dawn brighten* over my native land.⁵⁷³

Önerilen Çeviriler

By the dawn when it *breathes/breaks/comes out/brightens*

⁵⁷¹ Penrice, 149; Güneş, 1197

⁵⁷² Hornby, 1379

⁵⁷³ Quotes, (15 Aralık 2015), <http://www.quotes.net>

Örnek Kullanımlar

Until the day *breathes*⁵⁷⁴ (Gün doğuncaya kadar)

We arrived in Sydney as *dawn broke*.⁵⁷⁵ (Şafak söktüğünde Sidney'e vardık.)

The rain stopped and the sun *came out*.⁵⁷⁶ (Yağmur durdu ve güneş kendini gösterdi.)

Let me go, for the day is *breaking*.⁵⁷⁷ (Ben gideyim çünkü gün ağarıyor.)

Dawn was *breaking* when they finally left.⁵⁷⁸ (Nihayet, ayrıldıklarında şafak söküyordu.)

2.46. “الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ” (İNŞİRAH 94/3)

Deyimin Anlamı

إنقاض ağır gelmek, çökertmek, bükmek, çatırdatmak, (yük sırtına) ağır gelmek⁵⁷⁹ anlamına gelmekte ناقض ise ağırlık sebebiyle devenin eyerinden çıkan sese⁵⁸⁰ denmektedir. Buna göre "إنقاض ظهر" yükün sırta ağır basarak kemiklerini çatırdatması veya üzüp zayıf düşürmesi, bitkin ve güçsüz etmesi anlamına gelir. Bu deyim, anlam bakımından Türkçedeki “belini kütletmek, kemiklerini birbirine geçirmek” deyimlerine benzemektedir. Deyimle anlatılmak istenen Rasulullah’a (s.a.v.) ağır gelmiş olan, içini burkan, canını sıkkan zorluklardır ve bu zorluklar ağır bir yüke benzetilerek anlatılmıştır.⁵⁸¹ Başka bir âyette ise Rasulullah’a (s.a.v.) şöyle hitap edilmektedir: “Demek sen, bu söze (Kur’an’a) inanmazlarsa, arkalarından üzülerken adeta kendini tüketeceksin!” (Kehf 18/6) Hem iman etmemeleri hem de risalet vazifesinin sorumluluğu O’na çok ağır geliyordu. Bilakis müminlere karşı olan hissi daha da kuvvetliydi. “Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir.” (Tevbe 9/128)

⁵⁷⁴ Song of Solomon 2/17

⁵⁷⁵ Hornby, 371

⁵⁷⁶ Hornby, 284

⁵⁷⁷ Genesis 32/26

⁵⁷⁸ Hornby, 170

⁵⁷⁹ Güneş, 1205; Badawi ve Abdel Haleem, 960; Haluf,393; *el-Müyyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, 597

⁵⁸⁰ İbn Kesir, XV/8506; Lane, VIII/2843; Yazır, IX/296

⁵⁸¹ el-İsfahani, 1480; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/396; Yazır, IX/296; Okuyan, 554

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: which weighed down your back

Yusuf Ali: the which did gall thy back

Maulawi Sher Ali: which had well nigh broken thy back

Arberry: that weighed down thy back

Maulvi: which pressed heavily upon your back

Pickthall: which weighed down your back

Saheeh: which had weighed upon your back

Yusuf Ali'nin, çevirisinde إنقاضا fiilinin karşılığı olarak gall kelimesini kullandığını görüyoruz. Gall eskiden ağır gelmek, zihinsel olarak canını sıkmak⁵⁸² manalarına geliyordu.

Fakat bu kelime günümüzde “It galls me to have to apologize to her.” cümlesinde olduğu gibi bir haksızlıktan ötürü ağır gelmek⁵⁸³ manasındadır. Çeviri yapıldığı döneme göre doğru kabul edilse de kelimenin bu anlamı günümüzde kullanılmamaktadır.

Al Hilali-Khan, Arberry, Pickthall ve Saheeh ise weigh down kelimesini kullanmışlardır. Bizce bu kelimenin kullanımı âyetteki manayı yansıtmaktadır. Çünkü weigh sb down birisini endişelendirmek, huzursuz etmek ve problem, sorumluluk ve görev sebebiyle insanın kendisini mutsuz ve endişeli hissetmesine sebep olmak⁵⁸⁴ anlamına gelen bir ifadedir. Ancak bu çevirmenler ظهر kelimesini aynen yani kelimesi kelimesine çevirmekten kendilerini alı koyamamışlardır. Maulvi “sırtına ağırlık yapan”, Maulawi Sher Ali “neredeysse belini bükmüş olan” şeklinde çevirmiştir. Bu iki çeviri de tam olmasa da âyetteki manayı kısmen yansıtmaktadır.

Önerilen Çeviri

which *weighed* you *down* (belini büken)

Örnek Kullanımlar

The responsibilities of the job are *weighing* her *down*.⁵⁸⁵ (İşin sorumlulukları onun belini büküyor.)

⁵⁸² A New English Dictionary on Historical Principles, IV/20

⁵⁸³ Hornby, 614; *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary*, 649

⁵⁸⁴ Hornby, 1687

⁵⁸⁵ Hornby, 1687

His years *weigh* him *down*.⁵⁸⁶ (Geçirdiği yıllar onun belini büküyor.)

2.47. “تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ” (MESED 111/1)

Deyimin Anlamı

تَبَا zarara/hüsrana uğramak, helak olmak, yok olmak, perişan olmak⁵⁸⁷ demektir. Bu âyette dilek manasında kullanılan تَبَّتْ ise helak olsun, hüsrana uğrasın ve gayreti boşa çıksın⁵⁸⁸ anlamlarına gelmektedir. Araplar “Allah onu öyle kahretsin, helak etsin, yok etsin, perişan etsin ki daimi olsun asla kurtuluşu olmasın.”⁵⁸⁹ manasında “تَبَا لَهُ” derler. Seyyid Kutub’a göre ise تَبَا kelimesinin ilk kullanımını dilek, ikincisi ise bu dileğin gerçekleşmesinin kararlaştırılmasıdır.⁵⁹⁰ İlk تَبَا kelimesinin beddua ve levm anlamında kullanıldığı da belirtilmiştir.⁵⁹¹ Mehmet Okuyan ise âyette geçen تَبَا fiillerinin her ikisinin de beddua olduğunu ve bunun hem Ebu Leheb’in gücüne hem de kendisine yönelik olduğunu belirtmiştir.⁵⁹² Âyette Ebu Leheb’i ifade etmek üzere يَدْ kelimesi kullanılmıştır. Cerrahoğlu bu kullanımı şu şekilde açıklamaktadır: “Cüz ifade eden bir ismin küll üzerine itlakı mümkündür.” Yani her ne kadar el kelimesi zikredilmişse de Ebu Leheb’in bizzat kendisinin kastedilmesi söz konusudur.⁵⁹³

Âyetin ikinci kısmında bulunan تَبَا kelimesiyle ilgili Elmalılı Tefsiri’nde şu bilgiler yer almaktadır: “Ebu Leheb’in Bedir Savaşı’nın ardından ümitsizliğe düşerek ölmesi ve Nasr Suresi’nin inişinde onun hüsrana ve helakinin gerçekleşmesi sebebiyle Tebbet Suresi’nin tertipte buraya konulması, söz konusu kelimenin meydana gelen bir durumu haber verdiğinin ifade etmektedir.” Bu görüşe göre bu kelimeyi geçmiş zaman çekimiyle çekimleyebiliriz. Ayrıca “Kur’an’da bir ifade üslubu olarak, gerçekleşmesi kesin olan olaylar için geçmiş zaman kalıbı da kullanıldığından”⁵⁹⁴ bu kelimenin “kahrolacak da” diye çevrilmesi de uygun olabilir. Bu, mütercimim anlayışına kalmış bir durumdur.

⁵⁸⁶ Henderson, 342

⁵⁸⁷ el-İsfahani, 265; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/455; Güneş, 111; Çanga, 103

⁵⁸⁸ İbn Kesir, XV/8735; Mahluf, 402

⁵⁸⁹ Yazır, X/46; Güneş, 111

⁵⁹⁰ Seyyid Kutub, *Fi Zilali’l Kur’an*, XVI/427

⁵⁹¹ Yazır, X/46

⁵⁹² Okuyan, 173

⁵⁹³ Cerrahoğlu, 178

⁵⁹⁴ Okuyan, 56

Ebu Leheb'e yapılan bu beddua, Rasulullah'ın (s.a.v.) Mekkelilere İslam dinini tebliğ ettiği esnada Ebu Leheb'in Rasulullah'a (s.a.v.) yaptığı bedduanın karşılığıdır. Hem âyetin anlamı hem de iniş sebebiyle alakalı şu hadise anlatılmaktadır: “*Sen, önce en yakın akrabalarımı uyar!*” âyeti nazil olunca, Rasulullah (s.a.v.) Safa tepesine çıktı. Sonra “*Çok mühim haberim var! Yanıma gelin!*” diye çağrıda bulundu. Halk derhal toplanmaya başladı. Kimi bizzat geldi. Gelemeyen vekilini gönderdi. Rasulullah (s.a.v.) dedi ki: “*Ey Beni Haşim! Ey Beni Abdulmuttalib! Ey beni Fihri! Ey Beni fülân! Ey Beni fülân! Ne dersiniz, size desem ki şu dağın arkasında atlı bir ordunun size baskın yapmak üzere geldiğini söylesem bana inanır mısınız?*” “*Evet, inanırız.*” dediler. “*Şimdi şunu bilin ki şiddetli azaptan önce sizi uyarıyorum, aman dikkatli olun!*” Ebu Leheb, “*Hay eli kuruyasıca! Günümüzü mahvettin, bunun için mi çağırdın bizi!*” dedi. Bunun üzerine Mesed suresi nazil oldu.⁵⁹⁵ Hadisin Arapçasından âyette kullanılan deyim Ebu Leheb'in kullandığı deyimle يد kelimesinin kullanılması dışında aynı olduğu anlaşılmaktadır. Hadisteki ilgili kısım ise şöyledir: “*أفقال أبو لهب تبأ لك ألهذا جمعتنا*” (Kahrolasın, bizi bunun için mi topladın?)⁵⁹⁶

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: perish the two hands of Abu Lahab (*an uncle of the Prophet*) and perish he

Yusuf Ali: perish the hands of the Father of Flame! Perish he

Maulawi Sher Ali: perished be the two hands of Abu Lahab, and he will perish

Arberry: perish the hands of Abu Lahab, and perish he

Maulvi: perdition overtake both hands of the father of the flame, and he will perish

Pickthall: the power of Abu Lahab will perish, and he will perish

Saheeh: may the hands of Abū Lahab be ruined, and ruined is he

Al Hilali-Khan, Yusuf Ali, Maulawi Sher Ali, Arberry ve Saheeh âyeti “Ebu Leheb'in elleri yok olsun.” diye çevirmişlerdir. Bu çevirilerin fiil kısmı doğru olsa da “يد” kelimesini aynen kullanmalarının yanlış olduğu kanaatindeyiz. Çünkü bu âyette “يد” ifadesiyle Ebu Leheb'in bizzat kendisinin kastedildiğini söylemiştik.

⁵⁹⁵ İbn Kesir, XV/8734; Yıldırım, 847

⁵⁹⁶ Zeynü'd-din Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Latifi'z- Zebidi, XI/167

Pickthall ise “Ebu Leheb’in gücü mahvolsun.” anlamında çevirmiştir. Bu diğerlerine göre farklı ve orjinal bir yorumdur. Maulvi ise “Lanet Ebu Leheb’in iki elini de yakalasin.” anlamında çevirmiştir. Bu çeviri kısmen lâfzîdir. Ayrıca Maulvi, dipnotta iki el ifadesiyle Ebu Leheb’in kendisinin kastedildiğini belirtmiştir. İkinci dipnotta ise Rasulullah’ın (s.a.v.) insanları uyarmak için onları topladığını, İslam dinini tebliğ ettiğini ve bu konuşmadan sonra Ebu Leheb’in “Kahrolasın! Bizi bunun için mi çağırdın?” dediğini aktarmıştır. Bu olayı Al Hilali-Khan da dipnotlarında aktarmışlardır.

Âyetin ikinci kısmını ise Al Hilali-Khan, Yusuf Ali ve Arberry “kahrolsun”, Maulawi Sher Ali, Maulvi ve Pickthall “Kahrolacak.”, Saheeh ise “Kahroldu.” diye çevirmişlerdir. Al Hilali-Khan, Yusuf Ali ve Arberry’nin çevirisinin tamamen yanlış olmasa da kısmen hatalı olduğunu düşünüyoruz.

Âyette Ebu Leheb olarak anılan ve Rasulullah’ın (s.a.v.) amcası olan kişinin asıl adı Abdüluzza b. Abdulmuttalip’tir. Kızıp öfkeleniğinde yanakları kızardığı için Abdulmuttalip tarafından Ebu Leheb lakabı verilmiştir. Arap kültüründe lakap, özel isim gibi olduğundan çevirilerde lakabın çevrilmemesi gerektiğini illa çevrilecekse de orijinali verildikten sonra parantez içerisinde verilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Önerilen Çeviriler

May Abu Lahab perish and he absolutely *perished*. (Kahrolsun Ebu Leheb, kesinlikle kahroldu da.)

May Abu Lahab perish and he will absolutely *perish*. (Kahrolsun Ebu Leheb, kesinlikle kahrolacak da.)

Örnek Kullanım

For God so loved the world that he gave his only Son, that whoever believes in him should not *perish* but have eternal life.⁵⁹⁷ (Çünkü Tanrı dünyayı o kadar sevdi ki biricik oğlunu verdi ona ve O’na kim inanırsa yok olmayacak ancak ve ancak sonsuz bir hayata sahip olacak.)

⁵⁹⁷ John 3/16

2.48. ’وَإِمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ‘ (MESED 111/4)

Deyimin Anlamı

Bu ifade kelimesi kelimesine odun taşıyıcısı anlamındadır. Bu ifadeyle alakalı üç görüş vardır. Bazıları bu ifadeyi sözlükteki ilk manasında ele almış, bazıları bunun küçük düşürücü bir ifade olduğunu söylemiş, diğerleri ise buna mecazi anlam yüklemişlerdir. İlk iki görüş lafzı aynen koruduğundan çeviri ilmi açısından aynıdır.

Birinci görüşle alakalı şunları aktarabiliriz. Elmalılı, Ebu Leheb’in karısının eziyet etmek için Rasulullah’ın (s.a.v.) geçtiği yollara diken koyduğunu aktararak ifadenin anlaşılan ilk manasından bahseder.⁵⁹⁸ Abdullah b. Abbas’ın "Bu kadın dikenleri yüklenip getirir ve onları Resulullah’ın (s.a.v.) yolu üzerine atardı ki O’nun ve arkadaşlarının ayakları yaralanmış olsun."⁵⁹⁹ dediği nakledilir.

Ebu Leheb’in karısı, Rasulullah’ı (s.a.v.) maddî sıkıntısını nazara vererek her fırsatta insanların önünde aşağılar, onu hor ve hakir görmüş.⁶⁰⁰ O da bu âyette bu şekilde betimlenerek küçük görülmüş ve yaptığı davranışların ne kadar kötü olduğu ve kınanması gerektiği vurgulanmıştır. Bir şair "وأحسن من جيد المليحت حليها" demiştir. Bu, "Güzel kadının gerdanındaki zinetten daha güzel." anlamına gelmektedir. Normalde kadının gerdanında onu güzel gösterecek süsler olması gerekirken âyette Ebu Leheb’in karısından bahsedilirken "liften yapılmış bir halat" bulunacağı söylenmektedir. Bu da Ebu Leheb’in karısının ne kadar alçak ve zelil duruma düşeceğini zihinlerde canlandırarak bir ifade ve temsildir. Ayrıca "liften yapılmış bir halat" ifadesinde bir tahkir söz konusudur.⁶⁰¹

Üçüncü görüşe göre bu ifade, ona buna dedikodu götüren, nemmam, kovuculuk yapan, kötülük ve fenalık taşıyan⁶⁰² anlamında bir deyimdir. Kurtubi ise Arapların, birisi diğerinin aleyhine başkalarını kışkırtacak olursa "فلان يحتب على فلان إذا ورش عليه" (Flan kişi söz getirip götürüyor, kovuculuk yapıyor.)⁶⁰³ dediklerini aktarmıştır.

⁵⁹⁸ İbn Kesir, XV/8735

⁵⁹⁹ et-Taberi, XI/761; ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/458

⁶⁰⁰ ez-Zemahşeri, *el-Keşşaf*, VI/458; İbn Kesir, XV/8735; *Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri*, V/711

⁶⁰¹ Yazır, X/53

⁶⁰² el-İsfahani, 410-439; İbn Kesir Tefsiri, XV/8735; Kurtubi Tefsiri, X/7329; *Kur’an Yolu Meal ve Tefsiri*, V/711; Seyyid Kutub, *Fi Zilali’l Kur’an*, XVI/427

⁶⁰³ Kurtubi Tefsiri, X/7329

Elmalılı, bu görüşü destekleyen şu sözleri bizlere aktarmaktadır: “Keşşaf sahibi ez-Zemahşerî der ki: İnsanlar arasında koğuculuk yapan bozgunculara, "يحمل الحطب بينهم" denilir. Bu cümle, insanlar arasında ateş yakmak, şerre sebep olmak anlamında kullanılmaktadır. Bir beyitte bu ifade şu şekilde kullanılmıştır:”

من البيض لم تصطد على ظهر لأمة * ولم تمش بين الحي بالحطب الرطب

Beyaz insanları, yani yüzleri ak temiz kimseleri avlamaya çalışmadın,
Alçaklığın sırtına binerek oba arasında yaş odunla yürümedin.

Dumanı çok olmasından dolayı şiirde "yaş odun" tabiri kullanılarak şerrin çokluğuna işaret edilmiştir.”⁶⁰⁴

Yukarıdaki açıklamalar sonucunda Ebu Leheb’in karısının, dünyadayken insanların arasını bozmak ve aralarındaki yangını körüklemek için laf götürüp getirdiği gibi ahirette de kendisinin ve kocasının ateşine odun taşıyacağı ve onu harlayacağı anlaşılabilir.

Deyimin İngilizce Çevirileri ve Değerlendirme

Al Hilali-Khan: and his wife, too, who carries wood (*thorns of Sa'dan which she used to put on the way of the Prophet sav, or used to slander him*)

Yusuf Ali: his wife shall carry the (*crackling*) wood - As fuel!-

Maulawi Sher Ali: and his wife too, who goes about slandering

Arberry: his wife, the carrier of the firewood, upon her neck a rope of palm-fibre

Maulvi: and his wife, the bearer of slander

Pickthall: and his wife, the wood carrier; she will have upon her neck a halter of palm fiber

Saheeh: and his wife (*as well*) - the carrier of firewood

Maulawi Sher Ali ve Maulvi hariç diğerleri âyeti gerçek manasında çevirmişlerdir. Bu iki çevirmen yaptıkları çevirilerde âyetteki mecazi manayı vermişlerdir. Al Hilali-Khan her ne kadar tercüme kelimesi kelimesine de yapsa hem parantez içinde hem de dipnotta verdikleri bilgilerle deyimsel anlamı belirtmişlerdir. Parantez içinde verdikleri bilgide Ebu Leheb’in karısının Rasulullah’ın (s.a.v.) yoluna Sa’dan dikenleri bıraktığından veya O’na iftira ettiğinden bahsetmektedirler. Verdikleri

⁶⁰⁴ Yazır, X/52

dipnotta ise Mücahid'in, "odun taşıma"yı Rasulullah'a (s.a.v.) iftira etmek ve onun hakkında dedikodu yapmak diye anladığını aktarmaktadır. Yusuf Ali de aynı bilgileri dipnotta paylaşmıştır. Saheeh de aynı şekilde bu bilgileri dipnotunda paylaşmış ve حطب kelimesinin Araplar tarafından iftira etme ve arkadan konuşmayı ifade etmek için kullanıldığını eklemiştir. Maulvi de dipnotunda Mücahid'in yukarıda aktardığımız rivayetini yazmış, "حَمَّالَةَ الْحَطَبِ" ifadesinin "تمشي بالنميمة" yani söz taşımak, dedikodu yapmak anlamına geldiğini belirtmiştir. Arapların "birisinin, insanlar arasında iftira yaydığını" anlatırken "يحمل الحطب بين الناس" yani "İnsanlar arasında söz götürüp getirmektedir." dediklerini aktarır. Arberry ve Pickthall ise bu bilgileri paylaşmamışlardır. Sonuç olarak Arberry ve Pickthall hariç diğerleri ya bizzat çevirileriyle ya da parantez içinde veya dipnotta verdikleri bilgi ve açıklamalarla âyetteki deyimseylanlamı okuyucuya aktarabilmişlerdir.

Önerilen Çeviriler

Âyeti lâfzî olarak çevirirsek:

and his wife, the bearer/carrier of wood

Âyeti deyim anlamıyla ele alırsak: Asılsız sözler/iftiralar yayan karısı da.⁶⁰⁵

and his wife, *the bearer of* slander (ve iftira taşıyan karısı da)

and his wife too, who goes up and down *as a slanderer* (ve iftiracı olarak orada burada dolaşan karısı da)

İlk çeviride kullandığımız bearer kelimesi bir şeyi taşıyan ya da tutan kimse/şey ve aktaran kimse⁶⁰⁶, slander⁶⁰⁷ ise iftira anlamına gelmektedir.

Örnek Kullanımlar

I am *the bearer of* good tidings.⁶⁰⁸ (İyi haberleri iletirim.)

You shall not go up and down *as a slanderer* among your people.⁶⁰⁹ (Orada burada gezip halkınızın arasında dedikoducu olarak dolaşmayın.)

⁶⁰⁵ Bilgin, 184

⁶⁰⁶ Hornby, 113

⁶⁰⁷ Hornby, 1394

⁶⁰⁸ Hornby, 1562

⁶⁰⁹ Leviticus 19/16

GENEL DEĞERLENDİRME

Tablo 2.1. Deyimlerin Nasıl Çevrildiğine Dair Oran Tablosu

	Deyimsel Çeviri- Doğru	Kelimesi Kelimesine Çeviri	Deyimsel Çeviri- Yanlış	Antırparantez ve Dipnotlarla Açıklama
Al Hilali-Khan	23 (%47,91)	22 (%45,84)	3 (%6,25)	12
Yusuf Ali	16 (%33,33)	25 (%52,09)	7 (%14,58)	19
Maulawi Sher Ali	16 (%33,33)	27 (%56,26)	5 (%10,41)	3
Arberry	11 (%22,91)	31 (%64,59)	6 (%12,5)	-
Maulvi	17 (%35,42)	23 (%47,92)	8 (%16,66)	16
Pickthall	16 (%33,33)	26 (%54,17)	6 (%12,5)	2
Saheeh	21 (%43,75)	25 (%52,09)	2 (%4,16)	19

Tabloya ilişkin yorumlarımızı belirtmeden önce şunu söylemek istiyoruz. Çalışmamıza başlamadan önce hem Arapça hem de İngilizceye hâkim olan çevirmenlerin deyimlerin çevirisi konusunda daha dikkatli ve başarılı olacağını umuyorduk. Ancak incelememiz sonucunda iki dile hâkim olanlarla diğer çevirmenler arasında deyimlerin doğru çevrilmesi konusunda çok da bir fark olmadığını gördük.

Al Hilali-Khan incelediğimiz deyimlerin çevirisinin yirmiiki tanesini kelimesi kelimesine, yirmiyüç tanesini ise deyimsel olarak yapmıştır. Yalnız kelimesi kelimesine çevirdiği oniki deyimsel ifadeyi antırparantez veya dipnotta verdiği bilgilerle açıklığa kavuşturmuş ve deyimsel anlamı okuyucuya aktarabilmiştir. Bu şekilde deyimsel anlamını aktardığı ifade sayısı otuzbeşe ulaşmıştır.

Yusuf Ali onaltı ifadeyi deyimsel olarak çevirmiş, yirmibeş tanesini ise kelimesi kelimesine çevirmiştir. Yusuf Ali'nin antırparantez ve dipnotta verdiği bilgilerle ondokuz deyimsel ifade daha açıklığa kavuşmuş ve deyimsel anlamı verilebilen ifade sayısı otuzbeş olmuştur.

Onaltı ifadeyi deyimisel olarak, yirmiyedi ifadeyi ise kelimesi kelimesine çeviren Maulawi Sher Ali, üç ifade için ek açıklama yapmıştır. Böylece ondokuz ifadenin deyimisel anlamını aktarmıştır.

Çevirisinde hiç antırparantez ve dipnot bilgisine başvurmeyen Arberry ise onbir ifadeyi deyimisel anlamına göre, otuzbir ifadeyi ise kelimesi kelimesine çevirmiştir.

Maulvi direkt olarak deyimisel anlamına göre çevirdiği onyediyedi ifadeyle, verdiği diğer bilgilerle deyimisel anlamını açıkladığı onaltı ifadeyle birlikte toplamda otuzüç deyim anlamını okuyucuya aktarabilmiştir. Maulvi yirmiüç ifadeyi ise lâfzî olarak çevirmiştir.

İfadenin deyimisel anlamını vermek için dipnot ve antırparantez bilgileri sadece iki kez kullanan Pickthall ise toplamda onsekiz ifadenin deyimisel anlamını verebilmiş, yirmialtı ifadeyi ise kelimesi kelimesine çevirmiştir.

Saheeh grubu ise verdiği ondokuz ek bilgiyle birlikte toplam kırk ifadenin deyimisel anlamını aktarmış, yirmibeş ifadeyi ise kelimesi kelimesine çevirmiştir.

Bu bilgilerden hareketle sırasıyla Saheeh, Al Hilali-Khan, Yusuf Ali ve Maulvi'nin yaptığı çeviriler incelediğimiz deyimlerin deyimisel anlamlarının aktarılmasında diğer mütercimlere göre daha başarılı olmuşlardır.

Tercüman bazında yaptığımız bu değerlendirmeden sonra genel bir değerlendirme yapalım. Yaptığımız incelemeler sonucunda Kur'an'da geçen deyimlerin birçoğunun kelimesi kelimesine veya deyim anlamı gözetmeye çalışılırken yanlış çevrildiğini gördük. Bu hatalardan en çok yapılanın, deyim, lâfzî olarak çevirmek olduğunu tespit ettik. Kelimesi kelimesine yapılan çevirilerin, 48 deyimden en az yarısı en fazla ise dörtte üç oranında olduğunu gördük. Çevirilerin kelimesi kelimesine yapıldığı bazı âyetler için çevirmenler antırparantez ve dipnotta açıklayıcı bilgiler vermişlerdir. Bu da âyetteki deyimsel anlamı aktarmak bakımından önemli bir davranıştır. Ancak bu âyetlerden birçoğunun deyim karşılık bir deyimle çevrilebildiğini düşündüğümüzde yine de kusurlu bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Dipnotla açıklama yapmayı Arberry hiç tercih etmemiş, Maulawi Sher Ali ve Pickthall ise çok az kullanmayı tercih etmişlerdir.

SONUÇ

Deyimler, taşıdıkları mecaz anlamdan dolayı okuyucunun kafasında yer etmek, istenen mesajı ona ulaştırmak amacıyla kullanılır. Her dilin kendi kültür, örf, adet ve geleneğine göre deyimler farklılaşabilir. Bu deyimler bazen aynı anlama gelen hedef dildeki bir deyimle çevrilebilirken bazen de bu deyimleri çevirmek her zaman mümkün olmayabilir. Kur'an'da da çeşitli konularda deyimler vardır. Bu çalışmamızda Kur'an'dan seçtiğimiz 48 deyimi klasik ve modern tefsir ve sözlüklerden yola çıkarak inceledik. İncelediğimiz çevirilerde bulduğumuz yanlışlık ve eksiklikleri belirttik. Çevirilere dair önerilerde bulduk ve önerilerimizde kullandığımız deyim ve kalıplara orijinal kaynaklardan örnekler verdik.

Çevirileri incelerken tespit ettiğimiz yanlışların sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Birincisi, ifadenin deyim olup olmadığının bilinmemesidir. Bu anlayış, deyim kelimesi kelimesine çevrilmesine sebep olan bir hatadır. Örneğin, “her tarakta bezi olmak” anlamına gelen “to have a finger in every pie” deyiminin “her turtada parmağı olmak” şeklinde çevrildiğini varsayın. Bu çeviri, deyim anlamını aktaramamakla birlikte yanlış bir mesaj iletmış olacaktır. Tespit ettiğimiz yanlışlar bu örnekten farksızdır.

İkincisi, deyim karşılığının nasıl verileceğinin yani hedef dildeki karşılığının bilinmemesidir.

Üçüncüsü ise deyime karşılık gelen bir deyim bulunmamasıdır. Kabul etmeliyiz ki bir dildeki deyim benzeri bir deyim olmayabilir. her dilde bulunmayabilir. Benzer bir deyim bulunmadığı durumlarda deyim anlamını aktarmamız gerekir. Nitekim araştırmamızda deyime karşılık gelen bir deyim bulamadığımız durumlarda bu yöntemi tercih ettik.

Dördüncü olarak ise çeviride kullanılan İngilizce kelimelerin günümüzde artık çeviride kullanıldığı anlamda bir anlama sahip olmamasıdır. Bu kelimeler ise throw away, mix, confound ve gall kelimeleridir. Bu tür hatalardan kaçınılması için çeviriler, kelimelerin kullanılış anlamları açısından kontrol edilmelidir.

Çeviri ile ilgili yukarıda saydığımız yanlışların devam etmesi ve düzeltilmemesi Kur'an'a ve onun anlaşılmasına zarar verecektir. Pek çok âyette Kur'an'ın anlaşılması ve insanların akletmesi nazara verilmiş ve Kur'an'ın anlaşılmasının kolaylaştırıldığı belirtilmiştir. Özellikle mecaz anlam taşıdığı için, deyimlerin kelimesi kelimesine veya yanlış çevrilmesi insanları tefekkür, tezekkür ve tedebbürden alıkoyup onları farklı deryalara götürmez mi? Elbette yapılacak bu hatalar Kur'an'ın anlaşılmasına olumsuz yönde etki edecek ve iletilmek istenen asıl mesajın verilmesi engellenecektir. Bu da anlaşılması için indirilen Kur'an açısından olumsuz bir durum olacaktır.

Çalışmamız esnasında fark ettiğimiz yanlış bir düşünce ise Kur'an'ın kutsallığının kelimelerine yansıtılmasıdır. Çevirmenler "Hata yaparız. Kur'an'a saygısızlık olur." düşüncesiyle bazı âyetleri bire bir çevirmişlerdir. Bu üslup da onları anlaşılmasız çevirilere götürmüştür. Ayrıca bazı çevirmenlerin Kur'an'ın kutsallığından dolayı onu anlam yönünden değil de kelime bakımından çevirmelerinin de hatalara sebep olduğunu düşünüyoruz. Öğüt alınması, düşünülmesi için ve hidayet kaynağı olarak indirilen Kur'an anlaşılır bir şekilde çevrilirse bu nasıl mümkün olacaktır? Bu düşünce, çeviri yapılırken kelimelerin ilk anlamlarına bağlı kalınmasına ve yanlış çeviri yapılmasına sebep olmaktadır. Kur'an, Rasulullah Efendimiz (s.a.v.) ve neş'et ettiği milletten dolayı Arapça inmiş ve Arap toplumunun anlaması için de Kur'an'da Arap kültürüne uygun benzetme ve mecaz ifadeler kullanılmıştır. Bunların, Kur'an'ı okuyacak farklı dil ve kültürlerden insanlar için onların dil ve kültürüne uygun şekilde çevrilmesi çok önemlidir. Kısacası, çeviriyi yaparken Kur'an'ın kutsallığı adına kelimesi kelimesine çevirilerden kaçınılması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü bu şekilde yapılacak bir çeviriyle mecazi ifadeler, benzetmeler kaybolacak ve hiçbir şey anlaşılmayan kelimeler bütünü ortaya çıkacaktır. Ancak yine de -bazı durumlarda- kelimesi kelimesine tercüme tercih edildiğinde deyim anlamına ilişkin bilgi antıparantez veya dipnot şeklinde verilmelidir.

Kur'an ilk olarak Arap toplumu için indirilmiş olsa da tüm insanlar tarafından anlaşılması hedeflenmiştir. Kur'an'ın ilahi mesajlarını iletme varken asıl metne sadık kalmak maksadıyla deyimlerin kelimesi kelimesine çevrilmesi, hedef dilde bir takım anlam karışıklıklarına yol açmaktadır. Çalışmamızda incelediğimiz deyimlerin çevirisinde bu hataya düşüldüğünü üzümlere gördük. Allah Kur'an'ı apaçık bir Arapça ile indirmiştir. Kur'an'ı en doğru ve en güzel biçimde çevirerek onu Arapça bilmeyenler

için de anlaşılır kılabiliriz. Bu da âyetlerdeki kelimeleri tek tek çevirmekle değil, âyetlerin anlamlarını çevirmekle mümkün olur. Deyimlerin hedef dildeki karşılıkları verilerek veya yorumlanarak çevrilmesinin üslup kaybı oluşturacağını söyleyenlere şunları sormak istiyoruz. Apaçık Arapçayla inmiş olan Kur'an'ı apaçık ve anlaşılır bir İngilizceye mi çevirmeliyiz yoksa kelimesi kelimesine mi çevirmeliyiz? Kelimesi kelimesine çevrildiğinde anlam değil de biçim aktarılmış olmaz mı?⁶¹⁰ Yani Kur'an diğer dillere anlaşılmasız bir şekilde mi çevrilmeli? Bu şekilde yapıldığında düşünmemiz, idrak edip anlamamız ve ibret almamız engellenmiş olmaz mı? Kur'an'ı okuyan tüm insanların deyimsel ifadeleri, Arapçasında kullanıldığı biçimde öğrenmek zorunda bırakılması ne kadar gerçekçidir? Elbette böyle yapılan bir çeviri bizden akletme, idrak, ibret, tedebbür ve tezekkür duygularını elimizden alacaktır. Müslümanların yanı sıra İslam'ı araştıran insanların ilk başvuru kaynağı olan Kur'an'ın anlaşılmasız ve yanlışlarla dolu biçimde çevrilmesi hem İslam'a hem de Müslümanlara zarar verecek, İslam'ın doğru bir şekilde anlaşılması da engellenmiş olacaktır. Kısacası şekil için anlamın feda edilmesi, fayda sağlamadığı gibi zararlı olan bir tavra da dönüşebilir.

Çalışmamızla alakalı bahsetmek istediğimiz başka bir konu ise çevirilerimizde bazı kelimeleri aynen kullanmış olmamızdır. Fitne, takva, şakile ve Ebu Leheb ifadelerini çevirmeden aynen kullanmayı uygun gördük. Çünkü bu kelimelerden fitne ve takva⁶¹¹ hem Kur'an'daki değişik âyetlerde farklı manalarda kullanılmış hem de müfessirlerce farklı biçimde yorumlanmıştır. Örneğin فتنة kelimesi insanı ateşe sokmak, deneme, sınama, sıkıntı, darlık, düşman, sınanmak, şirk⁶¹² anlamlarına gelmektedir. Bunun yanı sıra hem bu iki kelimenin hem de شاکلة kelimesinin terim anlam kazandıklarını da söyleyebiliriz. Özellikle son yıllarda İslami Kelime Bilgisi/Dağarcığı (Islamic Vocabulary) kavramının da kullanılmaya başlandığını da göz önünde bulundurursak bu kelimelerin aynen kullanılması farklı lisanlara sahip Müslümanlar için ortak bir dil oluşması açısından önemlidir. Bu kelimelere aşina olmayan gayri Müslimler için de kavramlar sözlüğü biçiminde Kur'an'ın sonuna bir bölüm eklenebilir. Aynen kullandığımız ifadelerden Ebu Leheb ise bir lakaptır ve Arap

⁶¹⁰ Bkz. Gıyasettin Arslan, "Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, 475-493, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.

⁶¹¹ Takva kelimesinin tercümesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Galip Gezgin, "Kur'an Meallerinde "Takva" Kelimesi'nin Türkçeye Çeviri Sorunu", *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, Sayı 14, 2005, 199-218

⁶¹² el-İsfahani, 1117-1120; bkz. Enfal 8/39

kültüründe lakap özel isim gibidir. Bundan dolayı çevrilmemesi ve aynen kullanılması gerekmektedir. Ancak bu lakabın anlamına ve neden verildiğine ilişkin bilgiler dipnotta verilebilir.

Bu konuyla ilgili olarak Kur'an'da geçen tüm deyimlerin bir kurul tarafından incelenmesi hatta Kur'an Deyimleri Sözlüğü adı verilebilecek bir sözlükte çok dilli biçimde bunların listelenip incelenmesi ve açıklanması gerektiğini düşünüyoruz. Böyle bir çalışma hem Kur'an'ı hedef dile çevirmek isteyen mütercimler hem de Kur'an'ı daha iyi anlamak için çaba gösteren Müslümanlar ve İslam'ı araştıran gayri Müslimler açısından da faydalı olacaktır. Çünkü Kur'an'ın doğru anlaşılması âyetlerinin doğru çevrilmesine, doğru çevrilmesi ise kolektif bir şura ve çabaya bağlıdır. Bu heyetlerde hem Arapçaya hem de hedef dile hâkim kişilerin bulunması da hayati öneme sahiptir. Kaynak olarak da tefsirlerden ve sözlüklerden yararlanılması önemlidir. Çünkü iniş sebepleri, anlaşılması zor olan âyetlerin anlaşılmasında kilit rol oynayabilir.

Kur'an'ın nazil olduğu zaman dilimi göz önünde bulundurulduğunda o yıllara yakın zamanda yazılmış tefsir ve sözlüklerin daha faydalı olacağını düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- Abdul Mannân Omar, *Dictionary of The Holy Qur'an* (2nd edition), Noor Foundation - International, China 2010.
- Ahanov, Kaken, *Dil Biliminin Esasları* (Aktaran: Murat Ceritoğlu), TDK, Ankara 2008.
- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah eş-Şeybani, *Müsned*, Kahire 1313.
- Akdağ, Hasan, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitabevi, Konya 1999.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) I-III* (2. Baskı), TDK, Ankara 2000.
- Aksoy, Ömer Asım, "Atasözleri, Deyimler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, TDK, 217, 1988, 131-166.
- Ali, Maulawi Sher, *The Holy Qur'an: Arabic Text and English Translation*, Islam International Publications Limited, UK 2004.
- Ali, Maulvi Muhammad, *The Holy Qur-an: Containing the Arabic Text with English Translation and Commentary*, The Islamic Review Office, England 1917.
- Altuntaş Halil ve Şahin Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meali* (2. Baskı), DİB, Ankara 2006.
- American Bible Society, *The Holy Bible Containing The Old and New Testaments*, American Bible Society, New York 1993.
- Arberry, Arthur John, *The Koran Interpreted*, OUP, Great Britain 1985.
- Arslan, Gıyasettin, "Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, 475-493.
- Ateşman, Ender, "Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Sorunları", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2001, 29-35.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-III* (2. Baskı), Kubbealtı Lugatı, İstanbul 2006.
- Aziz, K. K., *A Biography of Abdullah Yusuf Ali – A Life Forlorn*, Sang-e-Meel Publications, Pakistan tsz.

- Badawi, el-Said M. ve Muhammad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Koninklijke Brill NV, Netherlands 2008.
- Baker, Mona, *In Other Words: A Coursebook on Translation*, Routledge, Great Britain 2006.
- Bilgin, Abdulcelil, *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2014.
- Bilgiz, Musa, *Kur'an'da Bilgi Kavramsal Çerçeve Bilgi Türleri* (2. Baskı), İnsan Yayınları, İstanbul 2013.
- , "Kişiliğin Oluşumunda Fıtrat ve Sosyal Çevrenin Etkisi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 25, 2006, 125-144.
- Cassell and Company Ltd., *Cassell's New English Dictionary with an Appendix* (11th edition), Cassell and Company Ltd., Great Britain 1941..
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü* (24. Baskı), TDV, Ankara 2013.
- Chambers's English Dictionary, W.&R. Chambers, Edinburgh 1898.
- Cündioğlu, Düccane, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* (4. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul 2014.
- Çanga, Mahmut, *Kur'an-ı Kerim Lügati*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Çetin, Abdurrahman, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi* (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
- Demirezen, Mehmet, "Çeviride Kayıplar Sorunu", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2001.
- Durmuş, Zülfikar, "Dilbilim Açısından Meallere Eleştirel Bir Yaklaşım", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10 (1), 2010, 7-37.
- el-Ferra, Ebu Zekeriyya Yahya bin Ziyad, *Meani'l Kur'an I-III*, Alemü'l Kütüb, Beyrut 1983.
- Eren, A. Cüneyt, *Kur'an'ın Anlaşılması Üzerine*, Işık Yayınları, İstanbul 2015.
- Eren, Şadi, *Kur'an'da Teşbih ve Temsiller*, Yeni Akademi Yayınları, İzmir 2006.

- Eroğlu, Ali, *Kur'an Tarihi ve Kur'an İlimleri*, Eser Ofset ve Matbaacılık, Erzurum 2012.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, *Günümüz İslam Mezhepleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir 2011.
- Gezgin, Ali Galip, "Kur'an Meallerinde "Takva" Kelimesi'nin Türkçeye Çeviri Sorunu", *Arayışlar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, Sayı 14, 2005, 199-218.
- Göktürk, Akşit, *Çeviri: Dillerin Dili* (11. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014.
-----, *Sözün Ötesi* (3. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Gulland, Daphne M. ve Hinds-Howell, David, *The Penguin Dictionary of English Idioms*, The Penguin Group, England 2002.
- Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul 2010.
- Haluf, Ali Mustafa, *Beyanü Müfredati'l-Kur'ani'l-Kerim min Tefsiri İbn Kesir* (2. Baskı), Müessesetü'l-Cernisni lit-Tevzi'i, Riyad 1431.
- HarperCollins Publishers, *Collins Cobuild Advanced Learner's Dictionary* (8th edition), HarperCollins Publishers, China 2014.
-----, *Collins Cobuild Idioms Dictionary* (3rd edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012.
-----, *Collins Cobuild Phrasal Verbs Dictionary* (3rd edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012.
-----, *Collins Gem English Thesaurus* (7th edition), HarperCollins Publishers, Italy 2012.
- Henderson, B.L.K., *A Dictionary of English Idioms* (8th edition), James Blackwood&Co., Ltd., Great Britain 1954.
- al-Hilali, Taqi al-Din ve Khan, Muhammad Muhsin, *The Noble Qur'an: English Translation of the Meanings and Commentary*, King Fahd Complex for the Printing of Holy Qur'an, Medine 1996.
- Hornby, A S, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (8th edition), OUP, y.y. 2010.

- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri I-XVI*, (Çev.: Bekir Karlığa ve Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 1993.
- İbn Manzur, *Lisanü'l Arab I-XV*, Daru Sadır, Beyrut tsz.
- el-İsfahani, Rağıb, *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü* (2. Baskı), (Çev.: Yusuf Türker), Pınar Yayınları, İstanbul 2010.
- Kara, Osman, "Kur'an'da Cemel Kelimesinin Okunuş ve Anlamı Üzerine", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (24), 2011, 85-103.
- Karaman, Hayrettin ve Arkadaşları, *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri I-V*(5. Baskı), DİB Yayınları, Ankara 2014.
- Karamanian, Alejandra Patricia, "Translation and Culture"[Çeviri ve Kültür], *Translation Journal*, 6 (1), 2002, s.y.
- Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayınları Dağıtım, İstanbul 2005.
- Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (9. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara 2005.
- Komisyon, *Gelişim ve Öğrenme* (3. Baskı), Anı Yayıncılık, Ankara 2004.
- Kurtubi, Muhammed ibn Ahmed, *Tefsir el-Kurtubi Cami'li-Ahkâm el-Kur'an I-X*, Dar-üş-Şa'b, Kahire 1961.
- Kutup, Seyyid, *Fi Zilali'l-Kur'an*, Hikmet Yayınları, (Çev.: İ. Hakkı Şengüler, M. Emin Saraç ve Bekir Karlığa), İstanbul 1979.
- , *Kur'an'da Edebi Tasvir*, (3. Baskı), (Çev.: Ömer Aydın ve Ertuğrul Özalp), İşaret Yayınları, İstanbul 2011.
- Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon I-VIII*, Librairie Du Liban, Beirut Lebanon 1968.
- Mahlûf, Muhammed Hasaneyn, *Kelimâtü'l-Kur'ân (Tefsir ve Beyân)*, Dâru'l-Maârif, Kahire 1995.
- Mevdudi, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an – Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri (I-VII)*, İnsan Yayınları, İstanbul tsz.
- Muhammad Ahmad, *A Mighty Striving*, Ahmadiyya Anjuman Isha'at Islam Lahore Inc., The USA 2004.

- Mukatil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, (Çev.: M. Beşir Eryarsoy), İşaret Yayınları, İstanbul 2004.
- Mustansir Mir, *Dictionary of Qur'anic Terms and Concepts*, Garland Publishing, y.y. 1987.
- , *Verbal Idioms of the Qur'an*, The University of Michigan, the USA 1989.
- O'Dell, Felicity ve McCharty, Michael, *English Idioms in Advanced Use*, Cambridge University Press, the United Kingdom 2010.
- , *English Idioms in Use*, Cambridge University Press, the United Kingdom 2003.
- Okuyan, Mehmet, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'an-ı Kerim Sözlüğü*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Orwell, George, *Animal Farm*, Penguin Books, England 2000.
- OUP, *Oxford Dictionary of Idioms* (2nd edition), OUP, Great Britain 2004.
- , *Oxford Idioms Dictionary for Learners of English* (2nd edition), OUP, China 2006.
- , *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (4th edition), OUP, Great Britain 1959.
- , *The Oxford English Dictionary I-XIII*, OUP, Great Britain 1961.
- , *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles I-II*, OUP, Great Britain 1959.
- , *Oxford Wordpower İngilizce-İngilizce-Arapça* (3rd edition), OUP, China 2011.
- Özcan, Muhammed, *Kur'an-ı Kerim'deki Deyimlerin Çeviri Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*, Cantaş Yayınları, İstanbul 2014.
- Peachy, Davut W. S., "English Translations of the Qur'an and the Roles of Why, by Whom, for Whom and How"[İngilizce Kur'an Mealleri ve Niçinin, Kiminlenin, Kimin içinin ve Nasılın Roller], *Al-Bayan Journal*, 11 (2), 2013, 31-54.

- Penrice, John, *A Dictionary and Glossary of the Qur-an with Copious Grammatical References and Explanations of the Text*, Adam Publishers and Distributors, India 1991.
- Pickthall, Muhammad Marmaduke, *The Meaning of the Glorious Qur'an*, Araştırma Yayınları, Ankara 2005.
- Saheeh International Translation, *The Qur'an with Sūrah Introductions and Appendices*, Maktabah Booksellers and Publishers, Birmingham 2010.
- Seidl, Jennifer ve McMordie, W., *İngilizce Deyimler*, (Çev.: C. Taşçı), İnkılap Kitabevi, İstanbul 1992.
- Speight, Stephen, *The Fjord Murder*, Sangill Grafisk Produktion, Copenhagen 1992.
- Şimşek, M. Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2012.
- et-Taberî, Muhammed İbn-i Cerir, *Camiu'l Beyan an Te'vili'l Kur'an Tefsiru'l Taberi I-XII*, Daru'l Hadis, Kahire 2010.
- TDV, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi I-XLIV*, TDV, Ankara 1988.
- The University of Oxford, *A New English Dictionary on Historical Principles*, The University of Oxford, Oxford 1897.
- Ulutürk, Veli, "Kur'an-ı Kerim'de Meseller (Emsalü'l-Kur'an)", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, cilt:11, 1993, 29-48.
- Veziru's Şuuni'l İslamiyyeti ve'l Evkafı ve'd Da'veti ve'l İrşad, *el-Müeyesser fi Ğaribi'l Kur'ani'l Kerim*, Mecmeu'l-Melik Fahd li Tabaati'l Mushafi's Şerif, Medine 1433.
- , *et-Tefsiru'l Müeyesser* (4. Baskı), Mecmeu'l Melik Fahd li Tabaati'l Mushafi's Şerif, Medine 1433.
- World Publ. Company, *Webster's New Twentieth Century Dictionary of The English Language I-II* (2nd edition), The World Publishing Company, the USA 1958.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili I-X* (2. Baskı), Azim Dağıtım, İstanbul 1992.
- Yıldırım, Suat, *Peygamberimiz'in Kur'an'ı Tefsiri*, Işık Yayınları, İzmir 2014.

Yusuf Ali, Allame Abdullah, *The Holy Qur'an: Arabic Text, English Translation and Commentary*, Seikh Muhammad Ashraf Publishers-Booksellers-Exporters, Lahor 2001.

ez-Zebidi, Abdi'l-Latif, Zeynü'd-din b. Ahmed, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, (Çev.: Kamil Miras), I-XII (5. Baskı), DİB, Ankara 1973.

ez-Zemahşeri, Carullah Ebu'l-Kasım Mahmud bin Ömer, *el-Keşşaf an-Hakaiki't-Tenzil ve 'Uyuni'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil I-VI*, Tahkik ve Tahric: Adil Ahmed el-Mevcud ve Ali Muhammed el-Muavvid, Mektebetü'l-Ubeykan, Riyad 1998.

-----, *Esasü'l Belağa I-II*, Daru'l Kutubi'l İlmiyye, Beyrut 1998.

Az-Zubaidi, Abdul-Lateef, Al-İmam Zain-ud-Din bin Ahmad, *Summarized Sahih Al-Bukhari*, Darussalam Publishers&Distributors, (Çev.: Muhammad Muhsin Khan), Riyad 1996.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://bnc.bl.uk>

<http://dictionary.cambridge.org>

<http://www.idiomeanings.com/>

www.macmillandictionary.com

www.oxforddictionaries.com

<http://www.quotes.net>

<http://www.thesaurus.com/>

www.wikipedia.com

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Selim KUM
Doğum Yeri ve Tarihi	Ejdebya/Libya 17/05/1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	Milli Eğitim Bakanlığı
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	kumselim@gmail.com
Tarih	28 Temmuz 2016